

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI

MUALLİMLER MECMUASINA GÖRE; CUMHURİYET ÖNCESİ VE
CUMHURİYET DÖNEMİNDE ÖĞRETMENLERİN SORUNLARI
(1920-1927)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kurban DURMUŞOĞLU

TRABZON

Aralık, 2016

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI

MUALLİMLER MECMUASINA GÖRE; CUMHURİYET ÖNCESİ VE
CUMHURİYET DÖNEMİNDE ÖĞRETMENLERİN SORUNLARI
(1920-1927)

Kurban DURMUŞOĞLU

Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek Lisans
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Danışmanı
Doç. Dr. Rahmi ÇİÇEK

TRABZON
Aralık, 2016

KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 30/12/2016

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Rahmi ÇİÇEK

Üye : Prof. Dr. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ramazan KAYA

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Nevzat YİĞİT

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Kurban DURMUŞOĞLU

30 / 12 / 2016

ÖN SÖZ

Muallimler Mecmuasına göre; Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet döneminde öğretmenlerin sorunları (1920-1927) konusundaki bu çalışma, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Bu çalışma boyunca danışmanlığımı üstlenerek, hem konunun belirlenmesinde hem de çalışmanın yürütülmesi sırasında engin bilgi ve deneyimlerini esirmeyen değerli hocam Doç. Dr. Rahmi ÇİÇEK'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çalışmalarım sırasında görüş ve önerilerinden her daim yararlandığım değerli hocam, Prof. Dr. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam boyunca Osmanlıca belgelerin transkripsiyonu konusunda her daim desteğini gördüğüm Mehmet Ali OCAK'a, benden maddi-manevi desteklerini esirgemeyen ve bu sıralarda vatani görevlerini ifa eden Hüseyin BAŞ ve Basri İŞÇİ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca tüm hayatım boyunca her türlü maddi-manevi desteği esirgemeyen her daim yanımda olan aileme ve nişanlım, yol arkadaşım Kübra SAKA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Aralık, 2016

Kurban DURMUŞOĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT.....	IX
TABLolar LİSTESİ	X
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XI
1. GİRİŞ.....	1
1. 1. Araştırmanın Amacı	6
1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	6
1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1. 4. Araştırmanın Varsayımları.....	7
1. 5. Araştırma ile ilgili Bazı Tanımlar.....	7
1. 6. Araştırmanın Özgün Değeri.....	8
2. LİTERATÜR TARAMASI	9
2. 1. Araştırmanın Kurumsal Çerçevesi.....	9
2. 2. Literatür Taramasının Sonucu.....	10
3. YÖNTEM	12
3.1. Araştırmanın Modeli	12
3. 2. Evren ve Örneklem	12
3. 3. Verilerin Toplanması	12
3. 4. Verilerin Analizi	13

4. 1920- 1927 ARASINDA TÜRKİYEDE ÖĞRETMEN ÖRGÜTLEMESİ.....	14
4. 1. Döneme Genel Bir Bakış.....	14
4. 2. 1920-1927 Arasında Faaliyet Gösteren Muallim Cemiyetleri	14
4. 2. 1. Anadolu'da Faaliyet Gösteren Muallim Cemiyetleri.....	15
4. 2. 1. 1. Muallim ve Muallimler Cemiyeti	15
4. 2. 1. 2. Trabzon Muallimler ve Muallimler Cemiyeti	18
4. 2. 1. 3. Çanakkale Muallimler Birliği.....	19
4. 2. 2. İstanbul'da Faaliyet Gösteren Muallim Cemiyetleri	20
4. 2. 2. 1. Muallimler Cemiyeti	20
4. 2. 2. 2. Mekatib-i İptidaiye Muallimler Cemiyeti.....	21
4. 3. Muallimler Cemiyeti Kongreleri.....	22
4. 3. 1. 1 Aralık 1922 Muallimler Cemiyeti Kongresi.....	22
4. 3. 2. 29 Aralık 1922 Muallimler Cemiyeti Kongresi.....	23
4. 3. 3. 7 Temmuz 1923 Muallimler Cemiyeti Kongresi.....	27
5. BİR ÖĞRETMEN ÖRGÜTÜ YAYINI OLARAK MUALLİMER MECMUASI	28
5. 1. Öğretmen Dergilerine Genel Bir Bakış	28
5. 1. 1. İstanbul'da Çıkan Dergiler	28
5. 1. 2. Anadolu'da Çıkan Dergiler	28
5. 2. Derginin Şekil Özellikleri.....	29
5. 3. Derginin Muhteva özellikleri	30
5. 4. Derginin Yayınlanma Amacı.....	31
5. 5. Dergiye Konu Olan Yazılar.....	32
5. 5. 1. Muallimlerle ilgili Yazılar.....	32
5. 5. 2. Mekteplerle İlgili Yazılar	33
6. MUALLİMLER MECMUASINA GÖRE ÖĞRETMEN SORUNLARI.....	35
6. 1. Öğretmenlerin Ekonomik Sorunları	35
6. 2. Mekteplerde Tasarruf Sandıkları.....	39
6. 2. 1 Muallim Sandıkları	39

6. 2. 2. Öğrenci Sandıkları	40
6. 3. İlk Mektep Muallimlerinin Sorunları	41
6. 3. 1. Maaşların yetersizliği	41
6. 3. 2. Çalışma saatlerinin Fazlalığı	44
6. 4. Orta Tedrisat Muallimleriyle İlgili Düzenlemeler	44
6. 4. 1. Maaş ve Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Düzenlemeler	44
6. 4. 2. Cezalarla İlgili Düzenlemeler.....	46
6. 4. 2. 1. İhtar	47
6. 4. 2. 2. Gündeliğini kesmek	47
6. 4. 2. 3. Ceza olarak yerinden kaldırmak	47
6. 4. 2. 4. Sınıfını indirmek.....	47
6. 4. 2. 5. İstifa Etmiş Sayılmak	47
6. 4. 2. 6. Azil	48
6. 4. 2. 7. Meslekten çıkarılmak	48
6. 5. Darülmualimin ve Darülmualimatlarla İlgili Tespitler	48
6. 5. 1. Darülmualimin	48
6. 5. 2. Darülmualimat	50
6. 6. Orta Darülmualimin ve Darülmualimat.....	52
7. SONUÇ VE ÖNERİLER	55
7.1. Sonuç.....	55
7.1. 1. Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar	55
7.1. 2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar	55
7. 1. 3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar.....	56
7. 2. Öneriler	57
7. 2. 1. Öğretmenlere Yönelik Öneriler.....	57
7. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	57
8. KAYNAKLAR.....	58
9. EKLER	63
10. ÖZ GEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ.....	75

ÖZET

Muallimler Mecmuasına Göre; Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyet Döneminde Öğretmenlerin Sorunları (1920-1927)

Bu araştırma, Muallimler Mecmuasına göre; Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyet Dönemi'nde Öğretmenlerin Sorunlarını (1920-1927) konu almış, öğretmenlerin ekonomik ve hukuki sorunları ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada, Cumhuriyete giden süreç ve sonrasında öğretmenlerin ne gibi sorunlarının olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu çalışmada tarihsel araştırma yöntemi kullanılmış, 1922 ve 1927 yılları arasında yayınlanan Muallimler Mecmuası'nın sayıları incelenmiştir. Muallimler Mecmuası 54 sayıdan oluşmakta olup her bir sayıda ortalama 10 ile 12 arası makale bulunmaktadır. Genel olarak dergide, muallimler, mektep ve maarif teşkilatı ve muallim kongreleriyle ilgili yazılar yer almaktadır. Bunun yanında araştırmacıların ortaya koyduğu eserler, dönemde yayınlanan gazeteler, belge ve dokümanlar, internet ortamından sağlanan bilgiler doküman incelemesi yoluyla incelenmiştir.

Araştırmamızda, Türkiye'de 1920-1927 yılları arasında faaliyet gösteren öğretmen örgütlenmelerinin faaliyetleri ve bu örgütlerin öğretmenlik mesleğiyle olan ilişkisi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Daha sonra Muallimler Mecmuası'ndaki öğretmenlerin ekonomik ve hukuki sorunlarının yanı sıra bu dönemdeki muallim mekteplerinin mevcut durumları ve var olan mevcut sorunlara yönelik bilgiler incelenmiştir. Bu dönemdeki öğretmenlerin yaşadığı ekonomik ve hukuki sorunlarının çözümüne yönelik Maarif Vekâleti'nin ve Muallimler Cemiyeti'nin konuya bakış açıları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin bu dönemde yaşadığı sorunların çözümüne yönelik ciddi adımların atılmadığı ve dolayısıyla var olan sorunların çözüme kavuşmadığı görülmüştür. Ekonomik olarak zor zamanlar geçiren öğretmenler geçimlerini sağlayabilmek için ek işler yapmaya başlamış ve bir kısmı da öğretmenlik mesleğini terk ederek farklı meslek kollarında çalışmaya başlamıştır. Türkiye'nin 1920-1927 arasında savaştan dolayı ekonomik olarak iyi bir durumda olmaması da mevcut sorunların çözülememesinde etkili olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Öğretmen Örgütlenmesi, Muallimler Mecmuası.

ABSTRACT

Problems of Teachers Before and During Republican Era (1920-1927) According to Muallimler Mecmuası

The subject aim of this research is to determine Problems of Teachers before and during Republican Era (1920-1927) and It is limited only to their economic and legal problems. In this research, It is intended to exhibit what kind of problems teachers had before and during declaration of the Republic. During the research, historical research method has been used and volumes of Muallimler Mecmuası (Teachers' Magazine), published between 1920 and 1927 have been studied. Muallimler Mecmuası consists of 54 volumes and each volume includes approximately 10 to 12 articles. In general, this magazine is on teachers, schools, Ministry of Education and teachers' meetings. Additionally, works produced by researchers; newspapers and documents issued in this period and information provided from online sources have been studied through document examination method.

In our research, activities of teachers' organizations that were active in Turkey between 1920-1927 and their connection to professional teaching have been a key point to exhibit. Later, in addition to economic and legal problems of teachers in Muallimler Mecmuası, information about current situations of teaching schools and about their visible problems has been studied. The standpoints of Maarif Vekaleti (Ministry of Education) and Muallimler Cemiyeti (Teachers' Community) towards the matter has been aimed to be identified.

In the end of the research, It has been realized that no serious attempt to solve the problems of teachers in this period was made, and current problems, therefore, did not find a resolution. Teachers who experienced economically hard times started to do additional jobs to maintain their lives and some of them quit their professions for other sectors. That Turkey's economic situation was not good between 1920-1927 due to the wars, was also influential on lack of solutions to these problems.

Keywords: Teacher, Teacher Organization, Muallimler Mecmuası

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Sabit Muallimlerin Maaş Cetveli	45
2.	Geçici Muallimleri Maaş Cetveli.....	46
3.	Avrupa'da 1880-1900 Tarihleri Arasında Kadınların Sosyal Hayata Katılma Durumları	52

KISALTMALAR LİSTESİ

- C** : Cilt
Ed : Editör
OTAM : Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMMZC : Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
S : Sayı
s : Sayfa
YÖK : Yüksek Öğretim Kurumu

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti dernekleşme alanında köklü bir geçmişe sahip değildir. Dernekleşme açısından II. Meşrutiyet'in (23 Temmuz 1908) ilanı bir dönüm noktasıdır. Çünkü II. Meşrutiyetin ilanıyla birlikte parlamento yeniden açılmış ve nitekim anayasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte siyasi ve mesleki örgütlenmeler hız kazanmıştır. Bu bağlamda da toplumun farklı kesimleri arasında kendi haklarını koruyup ve savunabilecekleri dernekler ortaya çıkmaya başlamıştır. Akyüz'e (1970: 109) göre bu dönem "siyasi ve mesleki birçok cemiyetin mantar gibi türemesine yol açmış", öğretmenlerin de benzer teşebbüslerde bulunduğu bir dönemdir. Aynı şekilde Tunaya'da (1998: 400) bu dönemde derneklerin şenlikler içinde kurulduğunu ve gazete ilanlarıyla benzer meslek gruplarının dernekleşmeye çağrıldığı bir dönem olduğunu belirtir.

II. Meşrutiyetle birlikte herhangi bir yasal sınırlamaya tabi olmaksızın, dönemin siyasi havasından güç alarak ortaya çıkan dernekler 16 Ağustos 1902'de Cemiyetler Kanunu ile meşrutiyet kazanmıştır. 21 Ağustos 1909 tarihli yasayla da Kanun-i Esasi'ye 120. madde eklenerek dernek kurma hak ve özgürlüğü anayasa ile güvence altına alınmıştır (Toprak, 1983: 205). Bu dönemde dernek kurmak için herhangi bir izin şartı yoktu; fakat kurulduktan sonra mevcut hükümet, derneğin bölücü nitelikte olmadığına dair haberdar edilmeliydi (Hatemi 1983: 202). Bu dönemde dernekleşmenin bu şekilde kolay olması öğretmenlerin de kendi aralarında örgütlenmesine zemin hazırlamıştır. Dernekleşmenin başladığı bu siyasi ortam içerisinde bizde ilk öğretmen örgütlenmesi 23 Temmuz 1908'de Darulmuallimin (Erkek Öğretmen Okulu) ve üniversite mezunlarının İstanbul'da kurdukları Encümen-i Muallimin'dir (Akyüz, 1970: 110; 2007: 10; Kaynak, 2015: 93; Orhan, 2001: 29).

Encümen-i Muallimin kuruluşu için Kandilli Kız Lisesi tarih öğretmeni Vehbi Bey ve Aydın vilayeti Polis Müdürü Fikri Bey gibi aydınlar destek vermişlerdir (Altunya, 1998: 22). Cemiyetin kurulmasındaki amaç: öğretmenlerin haklarını savunmak ve halk arasında eğitimin yaygınlaşmasını sağlamaktır (Akyüz, 2012: 192). Ayrıca Encümen-i Muallimin Nizamnamesine göre cemiyetin, Osmanlı mekteplerine muallim ve maarif memuru yetiştirmek amacı da vardır (Pustu, 2014: 7). Encümen-i Muallimin girişiminden kısa bir süre sonra yine İstanbul merkezli yeni bir cemiyet kurulmuştur. Altunya'ya (1998: 23) göre, bu yeni cemiyetin kurulmasının gerekçesi Encümen-i Muallimin'in işverenle yakınlaşmasının öğretmenler arasında huzursuzluğa neden oluşturmaktadır. İdadi, Rüştî ve İbtidai okul muallimleri tarafından kurulan Muhafaza-i Hukuk-i Muallimin Cemiyeti'nin başkanı Fransızca muallimi Zeki Bey'dir. Adından da anlaşılacağı üzere bu cemiyetin de amacı: öğretmenlerin haklarını savunmak ve eğitimin toplumun her kesimi arasında

yaygınlaşmasını sağlamaktır (Akyüz, 1970: 110, 2007: 10, 2012: 192; Cerev, 2015: 206; Kaynak, 2015: 94; Orhan, 2001: 30).

1908 sonlarına doğru Encümen-i Muallimin ve Muhafaza-i Hukuk-i Muallimin Cemiyeti, yapılan toplantılar sonrasında Cemiyet-i Muallimin adı altında birleşmişler ve başkanlığına yine Zeki Bey getirilmiştir (Akyüz, 2012: 192). 28 Aralık 1908'de cemiyetin kurulmasından sonra Zeki Bey cemiyetin ilk faaliyeti olarak dönemin Maarif Nazırı Vekili Abdurrahman Şeref Bey'e bir mektup yazarak cemiyetin kuruluşunu ve amaçlarını anlatmıştır (Pustu, 2014: 11). Zeki Bey mektubunda özgürlükçü ortama yakışır bir şekilde eğitimin tüm ülke genelinde yayılacağını ve Cemiyet-i Muallimin'in Avrupa'daki bazı ilim cemiyetleriyle temasa geçeceğini yazmaktadır. Zeki Bey'e göre Avrupa ile temas sağlandığı takdirde Osmanlı Devleti'ne karşı oluşan ön yargının bu sayede kırılacağına ve Osmanlı ilim adamlarının Avrupa'da tanınıp daha saygın konuma geleceğine inanmaktadır (Akyüz, 2007: 10; Altunya, 1998 24). Zeki Bey'in bu teşebbüsü bize kendisinin vatanına ve milletine ne derece değer verdiğini, ayrıca Avrupa'da Osmanlı Devletine karşı oluşturulan ön yargının ne şekilde bertaraf edilebileceğini düşündüğünü göstermektedir.

Cemiyet-i Muallimin fikirlerini daha geniş kitlelere yayabilmek amacıyla ve özellikle ilköğretim öğretmenlerinin haklarını savunmak için Mir'ât-i Maarif adında on beş günlük bir dergi çıkarmıştır. Eğitimin aynası anlamına gelen bu derginin müdürü ve başyazarı Namık Ekrem Bey'dir (Akyüz, 2007: 14). Dergide maarif ve muallimliğin konumunun özellikle taşrada kötü durumda olduğu vurgulanmış ve bu durumun yine maarif ve muallimler tarafından düzeltileceği üzerinde durulmuştur; ayrıca muallimlerin çağımıza uygun bilgileri yeni nesillere aşılması gerektiği ifade edilmiştir (Pustu, 2014: 11). Cemiyet-i Muallimin, 31 Mart olayı üzerine kapatılmış ve başkanı Zeki Bey tutuklanmıştır. Zeki Bey tutuklandıktan sonra cemiyet dağılmıştır (Akyüz, 1970: 115, 2007: 24; Kaynak, 2015: 94; Orhan, 2001: 30).

Öğretmenler, Cemiyet-i Muallimin kapandıktan sonra yeni bir cemiyet kurmak istemiş; ancak o sıralarda cemiyetler kanunundan dolayı bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bunun üzerine Erenköy İnas Sultanisi Riyaziye muallimi Ahmet Bey sayesinde gerekli izin alınarak Neşr-i Maarif ve Teavün-ü Muallimin Cemiyeti (Eğitimi Yayma ve Öğretmenler Yardımlaşma Cemiyeti) adıyla bir cemiyet kurulmuştur. Kendi evini cemiyete merkez olarak bırakan Ahmet Bey, civardaki vilayetlere giderek öğretmenleri cemiyete üye olmaya teşvik etmeye çalışmıştır. Buna rağmen çok fazla destekçi bulamayan cemiyet kısa bir süre sonra dağılmıştır (Akyüz, 2012: 194-195; Orhan, 2001: 30-31).

Neşr-i Maarif ve Teavün-ü Muallimin Cemiyeti'nin çok fazla taraftar bulamaması Terakk-i Maarif ve İttihad-ı Muallimin Cemiyetinin girişimine neden olmuştur. Akyüz'e

(2007: 27) göre, bu cemiyet Haziran 1910'dan önce Bursa'da kurulmuş ve cemiyet 15 Haziran 1910 tarihinde Meclis-i Mebusan'a telgraf çekerek örgütsel mücadelesi hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca Tanin Gazetesi'nin haberine göre 1910 Temmuzunda cemiyet Bursa'da bir kongre toplamıştır. Bu tür kongrelerin ülkemiz için yararlı olduğunu vurgulayan gazete cemiyetin Bursa'daki ilkokul öğretmenleri tarafından oluşturulduğunu eklemektedir. Terakk-i Maarif ve İttihad-ı Muallimin Cemiyeti Nizamnamesi'ne dayanarak Pustu, (2014: 13) cemiyet hakkında daha ayrıntılı bilgiler vermektedir. Nizamnameye göre cemiyet 23 Temmuz 1909 tarihinde kurulmuştur. Cemiyetler kanuna uygun olarak kurulan bu cemiyet kuruluşundan hükümeti haberdar edecek ve illegal işlere girişmeyecektir. Yine nizamnameye göre cemiyetin maksadı mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlara göre maarifin ve muallimlerin haklarını muhafaza etmektir. Cemiyetin daha sonraki faaliyetlerinin ve varlığını devam ettirip ettirmediğine dair bilgiye rastlanılmamıştır.

Bu örgütsel girişimlerden sonra Nafi Atuf Kansu'nun 1911'de Edirne'de kurulduğunu söylediği Mahfel-i Muallimin gelmektedir (Akyüz, 2007: 28, 2012: 195). Bu cemiyet de yine öğretmen sorunlarıyla ilgilenmek, ilmi, fenni dersler vermek, gece dersleri açmak ve köylere öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulmuştur (Altunya, 1998: 29; Orhan, 2001: 31). Öğretmenlerin cemiyetler aracılığıyla bir araya getirilmesinin yanı sıra 13 Temmuz 1911'de İstanbul merkezli bir Darülmualimin Kongresi yapılmıştır. Kongrenin amacı: 1910-1911 yılları arasında Darülmualimin'den mezun olan öğrencileri bir araya getirerek eskilerin tecrübelerini dinlemektir (Ergün, 1996: 427). İstanbul merkezli bu kongreden sonra 10-20 Ağustos 1911 tarihleri arasında Selanik'te I. Muallimler Kongresi düzenlenmiştir. Kongrede öğretmenler fikir alışverişinde bulunmuş ve tecrübelerini birbirlerine aktarmışlardır (Kurnaz, 2009: 999).

1913 yılının sonlarına doğru Bursa'da Muallimler Yurdu adıyla yeni bir öğretmen cemiyeti kurulmuştur (Akyüz, 2007: 29, 2012: 195). Göldaş (1988: 20) Bursa'da kurulan bu cemiyete Ethem Nejat'ın öncülük ettiğini söyler. Altunya'ya (1998 30) göre, bu cemiyet ortak bir çıkar örgütü değil; sosyal ve kültürel ağırlıklı bir cemiyettir. Bu dönemde yayınlanan Yeni Fikir Dergisi de muallimleri, aynı fikir ve amaç için bir araya getirmeye çalışmaktadır. Bunun yanında öğretmenlerin kahvehane köşelerinden kurtarılmasını ve fikir alışverişinde bulunarak kitap, gazete ve dergi okumaya teşvik etmektedir. Muallimler Yurdu, 2 Aralık 1913'te yapılan toplantıdan sonra dağılmıştır (Orhan, 2001: 33).

I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği günlerde İstanbul merkezli yeni bir cemiyetin varlığı bilinmektedir. Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti adıyla kurulan bu cemiyetin amacı da milli eğitimde birliği sağlamaktır. Bunun yanı sıra toplumda milli bilinç ve güven duygusunu uyandırmaktır. Akyüz (2007: 29) cemiyetin kuruluş tarihini 21 Nisan 1916 olarak verirken,

Pustu (2014: 17) cemiyet nizamnamesine dayanarak kuruluş tarihini 24 Ağustos 1915 olarak vermektedir.

I. Dünya Savaşı sonlarına doğru savaşın Türklerin aleyhine gelişmeye başlamasıyla öğretmenler harekete geçmiştir. Beşiktaş Numune Mektebi Müdürü Ahmet Halit Yaşaroğlu bir öğretmen örgütünü kurma çalışmalarına başlamıştır. İstanbul Türk Ocağı merkez olarak seçilen, Muallimler Cemiyeti 9 Mart 1918'de kurulmuştur (Akyüz, 2012: 196, Orhan, 2001: 33). Cemiyetin amacı: İstanbul'daki öğretmenleri bir merkez etrafında toplamak ve öğretmenlik mesleğinin itibarını yükseltmenin yanı sıra yeni nesli modern, iradeli ve Cumhuriyetçi yetiştirmektir (Muallimler Mecmuası, 1926: 1901). Cemiyet, İstanbul'un itilaf devletleri tarafından işgal altında olmasından dolayı çalışmalarını güçlüklerle yapmıştır. İtilaf devletleri her türlü toplantıyı yasakladıklarından dolayı toplantılar gizli yapılmıştır. Bütün bunlara rağmen öğretmenlerin örgütlenmesi ve milli mücadeleye destekleri engellenememiştir (Göldaş, 1981: 24). Ayrıca 22 Mayıs 1919'da İzmir'in işgali nedeniyle Sultanahmet meydanında protesto mitingi düzenlenmiş ve mitinge öğretmenler aktif olarak katılmışlardır. Burada halkın işgallere karşı bilinçlendirilmesi, örgütlenmesi ve cepheye her türlü yardımın yapılması istenmiştir (Orhan, 2001: 34).

Muallimler Cemiyeti, ilkökul öğretmenlerinin sorunlarıyla ilgilenmediği ve savaşın getirdiği olumsuz ekonomik koşullardan dolayı, maaşlarını alamayan öğretmenlerin Nisan 1921'deki başlattığı grevi desteklememesi üzerine ilkökul öğretmenleri tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bu durum üzerine ilkökul öğretmenleri cemiyetten istifa ederek Mekatib-i İptidaiye Muallimler Cemiyeti'ni kurmuştur (Akyüz, 2012: 304; Orhan, 2001: 36). Cemiyet nizamnamesine göre cemiyetin kuruluş tarihi 27 Ekim 1919'dur. Yine nizamnameye göre kuruluş amacı: öğretmenler arasında birlik ve beraberliği sağlamak, memleketine, dinine ve milli menfaatlerine sadık bireyler yetiştirmektir (ismailaydin.com). Göldaş'a (1981: 36) göre, cemiyetin asıl amacı ilkökul öğretmenlerinin haklarını savunmak ve maaşlarını yükseltmektir. Dönemin en güçlü cemiyetlerinden olan Mekatib-i İptidaiye Muallimler Cemiyeti 1925 yılında Türkiye Muallimler Birliğine katılmıştır (Filiz, 2005: 27). Muallimler Cemiyeti, birçok defa Mekatib-i İptidaiye Muallimler Cemiyeti ile birleşmek istese de bu girişimleri sonuçsuz kalmıştır (Akyüz, 2012: 304). Milli mücadele dönemindeki İstanbul merkezli bu örgütlerin birbiriyle tam bir anlaşma içerisinde olmadıkları gözlenmektedir. Kendi aralarındaki anlaşmazlıktan dolayı güçlü örgütler kuramamışlardır.

Milli mücadele hareketi Anadolu'da başarılar elde etmeye başlayınca 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmıştır. Meclisin açılmasıyla birlikte öğretmenler hem kendi haklarını korumak hem de Anadolu'daki mücadeleye daha etkili bir şekilde destek verebilmek için Mustafa Kemal'in desteğiyle örgütlenmeye gitmişlerdir. Temmuz 1920'de Ankara Lisesi öğretmenlerinin girişimiyle Muallim ve Muallimler Cemiyeti

kurulmuştur (Göldaş, 1981: 40). Cemiyet kuruluşu dolayısıyla genel kâtip Mehmet Kazım Nami tarafından T.B.M.M. Başkanlığına bir telgraf çekerek Ankara'da açılan cemiyetin çalışmalarının başarıya ulaşması için Cuma günü Hacı Bayram Veli camiiinde okunacak mevlidi şerife mebusları da davet etmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi [TBMMZC], 1920: 372). Aynı zamanda Maarif Vekili Dr. Rıza Nur'da 14 Temmuz 1920'de maarif müdürlüklerine telgraf çekerek merkez olarak Ankara'da kurulan bu cemiyetin yurdun her tarafında şubelerinin açılmasını istemiştir (Akyüz, 2012: 299; Orhan, 2001: 39; Pustu, 2014: 45-46). Maarif Bakanlığının da desteğini alan cemiyet kısa zamanda Anadolu'nun birçok yerinde örgütlenmeye başlamıştır. Antalya, Bolu, Denizli, Konya, Akşehir, Karaman ve Amasya'da kısa sürede şubeler kurulmuştur. Ancak cemiyet yöneticilerinin çoğunun aynı zamanda bakanlıkta görevli olmalarından dolayı cemiyetin, bakanlığın etkisinde kaldığı yönünde eleştiriler olmuştur (Altunya, 1998: 34).

Merkezi Ankara'da olan Muallim ve Muallimeler Cemiyeti, öğretmenleri belli bir çatı altında toplayarak ortak hareket etmek için 7 Mayıs 1921 tarihinde Türkiye Muallime ve Muallim Dernekleri Birliği'ne dönüştürülmüştür (Göldaş 1981: 43). Bu dönüşüm hususunda genel kâtip Kazım Nami özellikle Almanya'da eğitim aldıktan sonra yurda dönen aydınların etkisinin olduğunu söylemektedir (Akyüz, 2012: 300). Cemiyetin amacı: öğretmenlik mesleğini korumak ve mesleğin itibarını yükseltmektir (Altunya, 1998: 35). Cemiyetin dönüşümünde rol oynayan öğretmenler sosyalizm havası içinde oldukları için eleştirilmişlerdir. Hatta bazı mebuslar cemiyetin, İslamiyet'e ve TBMM'nin ilkelerine aykırı olduğunu ileri sürerek dönemin İçişleri ve Eğitim Bakanlarından bu konuda bilgi almışlardır (Akyüz, 2012: 302). İçişleri Bakanı Ata Bey (TBMMZC, 1922: 163) ve Eğitim Bakanı Mehmet Vehbi Bey (TBMMZC, 1922: 203) birlik hakkındaki soruları TBMM'den yanıtlamışlardır.

Merkezdeki örgütlerin yanı sıra Anadolu'da da öğretmen örgütleri kurulmuştur. Çapa ve Çiçek (2004: 104), Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun öncülüğünde Trabzon'da Trabzon Muallim ve Muallimeler Cemiyeti kurulduğunu ve cemiyet nizamnamesine göre amacının diğer örgütlenmelerde olduğu gibi öğretmenler arasında birlik ve beraberliği sağlamak, öğretmenlik mesleğinin önemini vurgulamak olduğunu ifade ederler.

II. Meşrutiyet, Cumhuriyet'e giden süreç ve Cumhuriyet sonrası dönemde kurulan öğretmen örgütleri öğretmenlik mesleğinin yüceltilmesi, mevcut öğretmen sorunlarının giderilmesi ve öğretmenler arasında birlik ve beraberliğin sağlanmasının yanı sıra eğitim sistemimizin daha ileriye götürülmesi için çalışmalar yapmış; ancak bu konuda tatmin edici sonuçlar elde edememişlerdir. Öğretmenlerimiz mevcut sorunlarını çözemediği gibi eğitim sistemimizin de gelişmesine katkı sağlayamamışlardır. Bu örgütler hem kurtuluş savaşı dönemimde aktif rol oynamış ve milli mücadeleye destek vermiş, hem de yeni devletin

kuruluşuna katkı sağlamışlardır. Mesleki eğitimin yanı sıra siyasi ve sosyal hayatta da etkin rol üstlenmişlerdir.

1. 1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı: Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet döneminde (1920-1927) Türkiye'deki öğretmenlerin yaşadığı problemleri ortaya koymaktır. Bu çerçevede, ilgili araştırmayla aşağıdaki alt problemlere cevap aranmaya çalışılacaktır.

1. 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerin mesleğini icra ederken yaşadığı problemler nelerdir?
2. 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerin ekonomik anlamda yaşadığı problemler nelerdir?
3. 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerin hukuki sorunları nelerdir?

1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Türkiye'de geçmişten beri öğretmenlerin toplumu daha ileriye götüreceği ve gençliğin öğretmenler tarafından şekillendirileceği sıklıkla dile getirilmektedir. Bu nedenle toplum içerisinde öğretmenlere büyük görevler yüklenilmekte ve onlardan çok şey beklenilmektedir. Toplumda birer aydın, evlerinde anne-baba ve okulda birer öğretmen olarak, çeşitli rolleri olan öğretmenlerin, her rolün gereği olarak kendilerinden farklı beklentiler vardır. Fakat öğretmenlerin toplumun ihtiyaçlarına ve beklentilerine cevap verecek nitelikte olup olmadığı çok tartışılmamaktadır.

Kurtuluş Savaşı'nın sonunda gelen zafer Türkiye'de önemli toplumsal değişmelerin zeminini oluşturmuştur. Savaş sürecinde yaşanan sıkıntılar öğretmenleri de hiç şüphesiz etkilemiştir. Bu süreçte mesleki ve toplumsal rollerini yerine getirmede bir takım zorluklar yaşamışlardır. Cumhuriyetle birlikte başlayan yeni süreçte ülkede bir takım devrimler yaşanmıştır. Bu devrimlerin toplum tarafından benimsenmesi, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında öğretmenlere büyük görevler düşmüştür. Cumhuriyetle gelen inkılapların korunması için yeni bir insan tipine ihtiyaç duyulmuştur. Bu insan tipinin de öğretmenler tarafından yetiştirilmesi istenmektedir. Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet döneminde (1920-1927) öğretmenlerin yaşadığı problemlerin tespit edilmesi günümüz öğretmenlerinin meslekle olan bağına güçlendireceği kanaatindeyiz.

1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, 1922-1927 yılları arasında yayınlanan Muallimler Mecmuası'nın 54 sayısında değinilen öğretmen sorunları ile sınırlıdır.

1. 4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırma nitel bir anlayışla gerçekleştirildiği için varsayım gerektirmemektedir.

1. 5. Araştırma ile ilgili Bazı Tanımlar

Bu bölümde, öğretmen, örgüt ve cemiyet kavramları üzerinde durulacaktır.

Öğretmen

Türk Dil Kurumu sözlüğünde öğretmen kavramı, Resmî ya da özel bir eğitim kurumunda çocukların, gençlerin ya da yetişkinlerin istenilen öğrenme yaşantıları kazanmalarına kılavuzluk etmek ve yön vermekle görevlendirilmiş kimse, olarak tanımlanmıştır (URL-1).

Öğretmenlik kavramı 1973 yılında yayımlanan Milli Eğitim Temel Kanununda; Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenlik mesleğini icra eden öğretmenler bu görevlerini Türk Millî Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler, olarak tanımlanır (Keskin, 2014: 5).

Örgüt

Örgüt, bir grup insanın belli bir amaç için güç birliği yapıp birbirleriyle bağlantılı eylemlerin gerçekleşmesi için, önceden belirlenmiş davranış kalıpları, görevler ve sorumluluklar çerçevesinde bir araya gelmesiyle oluşan toplumsal yapılandırma (Kamu Yönetimi Sözlüğü, 1998' den aktaran: Yağmurlu, 2004: 31).

Farklı bir tanıma göre ise örgüt, aynı amaçla bir araya gelmiş kimselerin, belli amaçlar doğrultusunda gösterdikleri davranışlar ile karşılıklı etkileşimden oluşan ve erk, hedefler, roller, eylemler, iletişim ve benzeri öğeleri içerisinde toplayan bir yapıdır. Son tanımda ise; örgüt kişilerin yalnız başlarına gerçekleştiremeyecek amaçlarını gerçekleştirmek için, diğer insanlarla birlikte bilgi ve yeteneklerini birleştirerek amaçlarını gerçekleştirmelerini sağlayan, bir iş birliği ve koordinasyon sistemidir (Keskin, 2014: 7).

Cemiyet

Arapçada birlik ve topluluk kavramlarını ifade etmek için kullanılan kelime toplama, biriktirme, devşirme anlamlarına gelen cem kökünden türetilmiştir. XIX. yüzyıldan itibaren İslam dünyasında ve bilhassa Osmanlı Devleti'nde ilmi, sosyal ve siyasi amaçla kurulan teşekküllerdir (Hanioğlu 1993: 329).

Cemiyet kavramı, ilk kez 16 Ağustos 1909 yılında, yasal bir anlam kazanmıştır. Kavram, resmi görevli kurulları anlatmak üzere kullanıldığı gibi, bazı yönetim metinlerinde genel kurul karşılığında da kullanılmıştır. Birinci meşrutiyet döneminde dernek kavramı ile eş anlamlı kullanılmıştır (Keskin, 2014: 5).

1. 7. Araştırmanın Özgün Değeri

Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet döneminde öğretmenlerin yaşadığı problemlere yönelik ilgili literatür incelendiği zaman, Türkiye'de Yahya Akyüz'ün çalışmasının dışında bu konuda kapsamlı çalışmaların olmadığı anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin toplumu dönüştürücü etkisi göz önüne alındığında, çalışmamız öğretmenlerin yaşadığı problemlerin daha iyi anlaşılması açısından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanında çalışmamız Muallimler Mecmuası'nın 1922-1927 yılları arasında yayınlanan 54 sayılı dergi külliyyatına dayanması açısından özgün bir değer taşımaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Çalışmanın bu bölümünde, tezin kuramsal çerçevesi kapsamında konumuzla alakalı olan eserleri inceleyeceğiz. İncelediğimiz bu eserlerin sonuçlarına da literatür taramasının sonucu başlığı altında yer verilecektir.

2. 1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Türkiye'de sınırlı sayıda da olsa özellikle Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet döneminde öğretmenlerin sorunlarıyla ilgili araştırma yapmış olan araştırmacıların eserleri incelenmiştir. Bunun yanında özellikle cumhuriyet dönemini kapsayan Muallimler Mecmuası Dergisi ve Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi incelenmiştir. Bu materyallerin incelenmesi sırasında karşımıza çıkan kavram ve terimler, konunun daha net anlaşılması açısından tezin tanımlar kısmında açıklanmıştır. Bu bağlamda konuyu ihtiva eden eserlere aşağıda değinilmiştir.

İncelediğimiz ilk eser, Yahya Akyüz'ün 2012 yılında genişletilmiş baskısıyla yayınlanan 1839-1950 yılları arasındaki dönemi kapsayan "Öğretmenlerin Toplumsal Dönüşümdeki Etkileri" adlı eseridir. Akyüz bu çalışmada, öğretmenlerin toplumsal değişimin unsurlarından biri olduğu görüşünden hareket ederek bu dönemdeki öğretmenlerin toplumsal değişimdeki etkilerinin yanı sıra öğretmen örgütlenmelerinin faydaları üzerinde durmuştur. Dört kısımdan oluşan kitapta Akyüz, birinci kısımda Tanzimat dönemine gelinceye kadarki süreçte, ikinci kısımda Tanzimat'tan başlayarak mütareke dönemine kadar olan süreçte, üçüncü kısımda kurtuluş savaşından cumhuriyet dönemine kadar olan süreçte ve son kısımda Cumhuriyet döneminden başlayarak 1950 kadar olan süreçte öğretmenlerin toplumsal hayata olan etkilerini incelemiştir.

Akyüz tüm bu dönemleri incelerken bu dönemdeki öğretmenlerin maddi, mesleki, hukuki, sayısal, örgütlenme sorunlarının yanı sıra öğretmenlerin halka olan ilişkilerini ve toplumdaki yerlerini ayrıntılı olarak ele almıştır. Öğretmenlerin yenileştirici ve kalkınmayı sağlayabilmesi için statülerinin iyileştirilmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Öğretmenlerin yetiştirilmesi hususunda da bilgili, faziletli, çocukları seven, demokrasi ve özgürlük ilkelerine bağlı bireyler olarak yetiştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bunun sonucu olarak da mesleğin itibar kazanacağını düşünmektedir. Öğretmen olmak isteyenlerin de kesinlikle meslek okullarından geçmesi gerektiğini savunur. Toplumsal olarak değişimin gerçekleşmesinde öğretmenlerin önemli rolünün olduğunu savunan Akyüz, her şeyi de öğretmenden beklememek gerektiğinin altını çizer. Hiç şüphesiz bu eser Cumhuriyet ve Cumhuriyet öncesi dönemi ayrıntılı olarak ele aldığı için hem bu

alanda tek olması hem de bizim tezimizin de en önemli kaynaklarından biri olması dolayısıyla önemli bir çalışmadır.

İncelediğimiz diğer bir çalışma Yunus Pustu'nun 2014 yılında "Türkiye'de Muallim Cemiyetleri" adlı yüksek lisans tez çalışmasıdır. Pustu bu çalışmasında 1908-1928 arasında Türkiye'de faaliyet gösteren Muallim Cemiyetlerinin kuruluşunu, faaliyetlerini ve zamanla hangi yapılara dönüştüğünü ayrıntılı olarak ele almıştır.

Son olarak incelediğimiz çalışma Taylan Filiz tarafından 2005'te hazırlanan "Milli Mücadele ve Cumhuriyet Döneminde Öğretmen Örgütlerinin Eğitim Sorununa Bakışı" adlı yüksek lisans çalışmasıdır. Filiz bu çalışmasında, 1920-1935 arası dönemdeki öğretmen örgütlerini ayrıntılı olarak ele aldıktan sonra bu örgütlerin mevcut eğitim sorunlarının çözümüne yönelik ne gibi çalışmalarının olduğunu ayrıntılarıyla anlatmıştır.

2. 2. Literatür Taramasının Sonucu

Öğretmenlerin Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet döneminde yaşadığı sorunları tespit etmek için yapılan literatür taramasının sonucunda bu konunun çok fazla çalışılmadığı görülmüştür. İnceleme sırasında öğretmenlerin sorunlarını anahtarlarıyla görülmüştür. Her dönemde farklı roller üstlenen öğretmenler zaman zaman zor dönemler geçirseler de mesleklerini sürdürmeye devam ettikleri tespit edilmiştir.

Kurtuluş savaşının zorlu geçen yılları ve ardından gelen zaferle, Türkiye'de az da olsa olumlu yönde toplumsal değişmeye uygun bir ortam meydana gelmiştir. Bu dönemde öğretmenler savaşın olumsuz taraflarını yok etmek için kurtuluş yolları aramaya başlamış ve bu yönde çaba sarf etmişlerdir. Ekonomik ve hukuki sorunların var olduğu dönemde mesleklerini icra etmeye çalışmışlardır. Her ne kadar savaş ortamının getirdiği olumsuz koşullardan etkilenseler de 1921'deki Maarif Kongresi onlar için itici güç olmuştur. Cumhuriyetin kuruluşu ve beraberinde gelen devrimler öğretmenlere hiç şüphesiz yeni görevler yüklemiştir. Toplumunu yeniden inşa etmek ve dönüştürmek adına öğretmenlere verilen vazifeler yeni insan tipinin de ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Bu dönemde özellikle Mustafa Kemal öğretmenlerden toplumun hukuki, siyasal, ekonomik ve kültürel yönden dönüştürülmesini istemiş ve Cumhuriyetle gelen devrimlere bağlı kalınmasını arzu etmiştir.

Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet döneminde öğretmenlerin yaşadığı sorunların benzerleri günümüzde de görülmektedir. Öğretmenlerin hukuki olarak statülerin sağlam ilkelere bağlanmaması ve öğretmen dağılımındaki eşitsizlikler bu günde görülmektedir. Ayrıca öğretmenlik açısından yeterliliği ölçülmeyen kişilerin mesleğe alınması bir başka sorun olarak göze çarpmaktadır. Öğretmen yetiştirilmesinde tam anlamıyla yeterli bir planlamanın olmadığı görülmektedir (Akyüz, 2014: 422).

Hukuki sorunların yanı sıra günümüzde öğretmenlerin ekonomik sorunlarının da olduğu görülmektedir. Maaş konusunda tıpkı Cumhuriyet döneminde olduğu gibi asgari yaşama düzeyinin altındadır. Bu soruna bağlı olarak pek az kişi mesleği isteyerek seçmesi ve mesleğinde iyi olanlarında asgari şartlara çok fazla katlanmayarak istifa ettiği görülmektedir. Ekonomik olarak zor durumda olan öğretmenler boş zamanlarında kendilerini geliştirmek yerine farklı işlerde çalışmaktadırlar (Akyüz, 2014: 423).

Konumuzla alakalı literatür taramasının sonucunda gördük ki: Akyüz'ün kapsamlı araştırmasının dışında konuyu doğrudan ele alan her hangi bir çalışma tespit edilememiştir. Yüz yılı aşkın bir dönemi inceleyen Akyüz'ün eseriyle bizim konumuz aynı gibi gözükse de bizim çalışmamız sadece 1920-1927 arası dönemi kapsadığı ve bu dönemde yayınlanan 54 sayılık Muallimler mecmuası dergilerine dayanması açısından farklılık arz etmektedir. Yine Pustu ve Filiz'in tez çalışmaları da bizim konumuzla doğrudan bağlantılı olmasa da kendi dönemlerini anlatırken mesleki sorunlara az da olsa değinmişlerdir. Ancak onların özelde Muallim Cemiyetleri üzerinde durmaları bizim çalışmamızdan farklılık arz etmektedir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örneklemini, verilerin toplanması, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizinde kullanılan, yöntemlere değinilmiştir.

3. 1. Araştırmanın Modeli

Araştırmamızda, tarihsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Tarihsel araştırma yöntemi, geçmişte meydana gelmiş olay ve olguların çok boyutlu incelenip ayrıntılarının ortaya çıkarılmasıdır (Tanrıoğen, 2009).

Araştırmamızın arka planını oluşturmak için kaynak taraması yapılmıştır. Özellikle Muallimler Mecmuasının 54 sayısı ayrıntılı olarak incelenmiştir. Tarama sonucu elde edilen konumuzla alakalı yazılı materyaller, dokümanlar, internet ortamından sağlanan kaynaklar ve dönemde çıkan gazete ve dergiler karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmiştir.

3. 2. Evren ve Örneklem

Araştırmamızın evrenini, 1920-1927 yılları arasında toplam 54 sayı olarak yayınlanan Muallimler Mecmuası oluşturmaktadır. Örneklem, evrenin tamamının incelenmesi ve araştırılmasının mümkün olmadığı durumlarda, evrenin özelliklerini taşıyan ve en iyi temsil eden gruba denir (Çepni, 2007: 18). Bu bağlamda ilgili derginin 54 sayısının tamamına ulaşıldığından örneklem gerektirmemiştir.

3. 3. Verilerin Toplanması

Araştırmamızda verilere doküman analizi anlayışıyla elde edildi. Doküman analizi, konuyla ilgili mevcut kayıt ve belgelerin toplanarak belirli kural ve sisteme göre incelenmesidir (Çepni, 2007: 76).

Öncelikle belirlediğimiz alanda yapacağımız çalışmanın alt yapısını oluşturmak için daha önce yapılmış olan çalışmalar tespit edilmiştir. Daha sonra alanımızla ilgili yeterli sayıda kaynağa ulaşmak için kapsamlı bir literatür taraması yaptık. Literatür taraması, araştırdığımız konu hakkında daha önce kimin ne yaptığının tespit edilerek, konuyla alakalı yazılmış yazılar, belgeler, vb görsel ve işitsel eserlerin toplanarak incelenmesi işlemidir (Çepni, 2007: 102). Ayrıca bu dönemde çıkan Muallimler Mecmuasının 54 sayısı inceledik. İnternet vasıtasıyla, YÖK tez arama bölümünde ve ulusal veri tabanlarında tarama derinleştirilmiştir.

Veriler <http://www.tufs.ac.jp/common/fs/asw/tur/htu/list2.html#m> adresinden 04. 06. 2014 tarihinde edinilmiştir. Dergiler ilgili adresten toplu halde indirilerek her sayı araştırma problemi ve alt problemlere yönelik incelenmiştir.

4. 4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, nitel veri analiz türleri arasında en sık kullanılan yöntemlerden biridir. Ağırlıklı olarak yazılı ve görsel verilerin analiz edilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde tündengelimci bir yol takip edilmektedir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları kuyucunun anlayacağı bir şekilde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259).

Daha sonra veri toplama sürecinde elde ettiğimiz dokümanların konumuza faydalı olacak kısımları belirlemeye çalıştık. Konumuzla alakalı temel kaynaklar seçilip içerik, konuyu ele alış biçimi, güvenilirliği, nesneliği gibi özelliklerine göre sınırlandırılmıştır. Sıralanan dokümanlar amacımıza, araştırmamızın sınırlılıklarına göre ele alınmıştır. Mümkün olduğu ölçüde bir olay veya olgu ile alakalı birden fazla kaynağa başvurulmuş, tek kaynak kullanılmamaya çalışılmıştır. Kullanılan kaynak çeşitliliğinde, ulaşılabilen kaynakların tamamı incelenerek objektif değerlendirme yapmaya çalıştık ve kaynaklar arasında çelişkiler olduğu takdirde araştırmamızda iki farklı görüşe veya iki farklı bulguya da yer verilmiştir. Mümkün olduğu kadarıyla birinci el kaynak kullanılmaya özen gösterilmiştir. Birinci el kaynaklara ulaşılamama durumunda ikincil kaynaklardan aktarmalar yapılmıştır.

4. 1920- 1927 ARASINDA TÜRKİYEDE ÖĞRETMEN ÖRGÜTLEMESİ

4. 1. Döneme Genel Bir Bakış

Mustafa Kemal önderliğinde ulusal kurtuluş savaşının başarıya ulaşmasından sonra Türk toplumunu çağdaş medeniyetler düzeyine çıkarmak, ülkenin ilerlemesinin önündeki engelleri kaldırmak, savaşın toplum üzerindeki olumsuz etkisini kaldırmak için bir takım devrimlerin toplum üzerinde etkili olmaya başladığını görmekteyiz. O dönem Türkiye'de hiç şüphesiz ki daha önce benzeri görülmemiş önemli siyasal, ekonomik, hukuki ve kültürel değişimler kendini göstermeye başlamıştır. Örneğin, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilanı en önemli siyasal değişimdir (Akyüz, 2012: 359). Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türk toplumu ciddi anlamda bir değişim süreci yaşamaya başlamış ve özellikle Mustafa Kemal bu süreçte öğretmenlere büyük vazifeler düştüğünü, toplumun yeniden yükselmesinin öğretmenlerin çaba ve gayretlerinde saklı olduğunu vurgulamıştır. Mustafa Kemal, eğitimi toplumun kalkınması ve refaha ulaşması yönündeki en önemli araç olarak görmektedir (Sanal, 1999: 56).

Sosyo-ekonomik yapının bozuk olduğu bu dönemde Mustafa Kemal önderliğinde özellikle öğretmenler aracılığıyla toplum dönüştürülmeye çalışılırken, öğretmenlerde önceden var olan gelen örgütlerini devam ettirmeye çalışarak, hem öğretmenlik mesleğinin yükselmesini arzu etmişler, hem de kendi aralarında birlik ve beraberlik kurmaya çalışmışlardır. TBMM 'nin açılmasından kısa bir süre sonra Anadolu'da ve İstanbul'da öğretmenlerin cemiyetleşme faaliyetleri göze çarpmaktadır (Akyüz, 2012: 299).

4. 2. 1920-1927 Arasında Faaliyet Gösteren Muallim Cemiyetleri

Memleketlerin terfi dereceleri meslek cemiyetlerinin miktarıyla ölçülür. Memleketler ve milletler kuru toprak ve birbirine benzemeyen insan sürülerinden oluşan bir heyet değildir (Hâkimiyet-i Milliye, 1920: 2). Muallimler cemiyetinden bahsedilince hatıra derhal mesleki bir cemiyet gelir. Mesleği yaşatmak, mesleği ilerletmek, mesleğin hukukunu, menfaatini muhafaza etmek, bütün bu düşünceler, bir meslek cemiyetinin faaliyeti içine girer; fakat bir meslek nasıl mevcudiyetini muhafaza edebilir? Sırf mesleki endişe ile şimdiye kadar teşekkül etmiş Muallim Cemiyetleri'nin meslek namına bir muvaffakiyetleri görülmediğine dikkat edilirse tuttıkları yolun doğru olmadığına kanaat getirilebilir (Hâkimiyet-i Milliye, 1921: 4). Çünkü bunlar her şeyden evvel olmak istediklerini veya yapmak istediklerini takip edemeyecek durumlardır. Fakat meslektaşlık hisleri kuvvetle meydana çıkan yerler de hayat için de çok faal roller oynamışlardır.

4. 2. 1. Anadolu'da Faaliyet Gösteren Muallim Cemiyetleri

4. 2. 1. 1. Muallim ve Muallimeler Cemiyeti

Milli mücadele hareketinin güç kazanması ve TBMM'nin açılmasından sonra Temmuz 1920'de Ankara Lisesi Öğretmenleri tarafından Muallim ve Muallimeler Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyetin kuruluşu ve faaliyete girişmesi özellikle öğretmenler tarafından sevinçle karşılanmıştır (Akyüz, 2012: 299; Filiz, 2005: 28; TBMMZC, 1920: 372; Pustu, 2014: 45). Cemiyet, kuruluşu dolayısıyla okutturulacak mevlit için meclis başkanlığına gönderdiği davetiyede şöyle denilmiştir:

"Hakkın inayetiyle Ankara'da tesisine muvaffak olduğumuz Muallim ve Muallimeler cemiyetinin çalışmalarında hüsnü muvaffakiyetine nail olması maksadıyla ve mübarek şehitlerimizin ruhlarını şad etmek arzusuyla önümüzdeki cuma günü cuma namazını müteakip Hacı Bayramı Veli Camii şerifinde Mevlüdü şerif okutturulacağından bilcümle Muhterem mebuslarımızla beraber bu kudsi ayine iştirak buyrulmasını istirham eyleriz."

Cemiyet genel kâtibi Kazım Nami imzasıyla mecliste okunan bu davetiyeyi orada bulunanlar "çok iyi, uygun" sesleriyle karşılamışlardır (TBMMZC, 1920: 372-373). Cemiyetin kuruluşundan kısa bir süre sonra dönemin Milli Eğitim Bakanı Dr. Rıza Nur, Anadolu'daki bütün Milli Eğitim Müdürlüklerine bir yazı göndererek cemiyetin her tarafta bir şubesinin açılmasını istemiştir. Bu itici güçle birlikte Antalya, Bolu, Denizli, Konya, Akşehir, Karaman, Amasya gibi illerde cemiyetin şubeleri kurulmuştur (Akyüz, 2012: 299; Filiz, 2005: 28).

Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin 9 Mayıs 1921 tarihli nüshasında cemiyetin amacı: muallimlik mesleğini korumak, muallime ve muallimlerin hayat standartlarını yükseltmek olarak görülmektedir. Ayrıca Muallime ve Muallimlerin ilmi yükselişini temin etmek için serbest dersler, eğlenceler, seyahatler tertip edecek, kütüphaneler, müzeler, okuma salonları tahsis edilecek, dergi ve gazete neşrederek muallime ve muallimlerin işlerini kolaylaştıracaktır (Hâkimiyet-i Milliye, 1921: 2).

Ankara merkezli kurulan Muallim ve Muallimeler Cemiyeti, Mayıs 1921'den sonra Türkiye Muallime ve Muallim Dernekleri Birliğine dönüştürülmüştür. Birliğin kuruluşuyla ilgili olarak Kazım Nami şunları söylemiştir:

"1920 senesi Haziran başında Ankara'da ise başladığım zaman, İstanbul'daki muallimler Cemiyetine mensuptum. Ankara'da da, lise müdürünün teşebbüsü ile, bir muallimler cemiyeti vücuda getirdik. 1921'de Almanya'da bulunmuş bazı arkadaşlar

Ankara'ya geldiler; sendikamsi bir muallim dernekleri birliği yapılmasını istediler. Bu mesele epeyce münakaşayı mucip oldu. Muallim cemiyeti azası yeni sekli hoş görmüyordu. Bu harekette bir nevi sosyalizm kokusu seziyordu. Mamafih iki tarafı birbirine yaklaştırmamanın yolunu buldum. Birlik müteşebbisleri Erzurum mebusu Nafi Atuf, İstanbul Ticaret ve Sanayi odası umumi kâtibi Vehbi Beylerle birkaç arkadaşı idiler. Arzularını yerine getirmeye çalıştım, muallim birliği de teşekkül etti” (Filiz, 2005: 30).

Daha sonra birlik taşradaki Cemiyet şubelerine bir yazı göndererek onlarında birlik haline gelmesini ve Ankara'daki geçici birlikle birlikte hareket etmesini istemiştir (Muallimler Birliği, 1927: 980). Birliğin başkanı Bursa mebusu Baha Bey, onursal başkanı da Mustafa Kemal'dir (Akyüz, 2012: 300). Cemiyetin birlik haline gelmesinde etkisi olan Nafi Atuf Bey'in Hâkimiyet-i Milliye'de Muallim ve Muallimeler Cemiyeti adı altında çıkan yazısında cemiyetlerin neden uzun süre yaşayamadığı hususuna değinmiştir. Atuf'a göre: muallim cemiyetleri muallimlik mesleğini ileriye götürememiştir. Yaptıkları işin sadece almadan vermek olduğunu; bunun da hem mesleğin ilerlemesine hem de kendi hayat standartlarının değışmesinde her hangi bir etkisinin olmadığını yazmaktadır. Bu cemiyetlerin öğretmenlerin refah ve huzur içinde çalışma ortamları oluşturmaktan uzak olduklarından yakınmaktadır. Bu konunun önemli olduğu; ancak şimdiye kadar hiç bir Muallim Cemiyetinin ciddi manada sorunu çözecek girişimlerde bulunmadığını dile getirerek; bu durumun böyle devam etmesi halinde Ankara'da, Kayseri'de, Kastamonu'da hatta Ankara'daki teşkil etmiş cemiyetlerin birçok emsalleri gibi kısa sürede yok olacaklarını dile getirmiştir (Atuf, 1921: 4). Bunlara paralel olarak kazım Nami'de öğretmenlerin mesleki dayanışma duygusundan yoksun olduğunu, Muallimler Cemiyetinin muallimler arasındaki dayanışmayı sağlamadığını dile getirmiştir (Akyüz, 2012: 3001).

Haziran 1922'de Türkiye muallim ve muallimelerine seslenilen bildiri de özetle: Muallimlerin ve muallimelerin Türkiye için bir şey yapmak istiyorlarsa bunun tam sırasının olduğunu, Almanya, Rusya ve Bulgaristan gibi devletler örnek gösterilerek yenileşme hareketlerinin eğitimciler, yani öğretmenler tarafından yapıldığı dile getirilmiştir. Türkiye'nin bir istiklal mücadelesi içinde olduğu vurgulanarak muallim ve muallimelerin harekete geçmesi istenmiştir. Ayrıca bildiri de Türk halkının çağdaşlaşmasını sağlamak ve medeni toplumlar seviyesine ulaşmış bir toplum istiyorsak fikri açıdan sağlıklı tüm kurumların ortadan kaldırılması zaruri görülmüştür (Hâkimiyet-i Milliye, 1922: 2).

Hâkimiyet-i Milliye deki bu bildiriye bazı milletvekilleri karşı çıkmışlardır. Bu vekillerden biri olan İsmail Şükrü Efendi, İçişleri ve Milli Eğitim bakanlarına bildirin bir kelimesinin bile İslamiyet'le ilgili olmadığı serzenişinde bulunmuştur. Buna karşı İslam

esaslarına aykırı ideolojilerin temsilcileri olan Karl Marks gibi, Almanya'da ve Rusya'da meydana gelen yirminci asrın inkılaplarını öven bir dilin kullanıldığını ve bunun da muallimler arasında kötü sonuçlara yol açtığını dile getirerek Bakanlardan şu soruların cevaplarını istemiştir:

1. Bu cemiyet Cemiyetler Kanunu göre mi kurulmuştur?
2. Hükümet böyle bir inkılaba taraftar mıdır?
3. Meclis ilkelerine aykırı bulunan bu kanun hakkında, gerek hükümete karşı husule gelmesi düşünülen emniyetsizlik noktasından, gerek maarifin yönelişi noktasından ve İslam esasları noktasından neler düşünülmüş ve neler yapılmıştır? (TBMMZC, 1922: 162-163).

İçişleri Bakanı Mehmet Ata Bey cevaben, derneğin cemiyetler kanununa uygun olarak kurulduğunu söylemiştir. Hâkimiyet- i Milliye gazetesinde yayınlanan bildirin ise kanunen takibine gerek görülmediğini, bayan ve erkek öğretmenlerin bir arada çalışılmalarına ise itiraz edilebileceğini belirtmiştir. Bununla ilgili olarak devamında şunları söylemiştir: "Muallime ve muallimlerin bir cemiyette beraber çalışmaları gerek Maarif Vekâletince ve gerekse Ankara vilayetince muvafık görülmediği maruzdur" (TBMMZC, 1922: 163).

Milli Eğitim Bakanı Mehmet Vehbi Bey cevaben, öğretmenlere daha önce gönderdiği iki tebliğle dini eğitime ağırlık verilmesini istediğini, vekâletin de çalışmalarının bu yönde olduğunu vurgulamıştır (TBMMZC 1922: 203).

Mustafa Kemal, 25 Ağustos 1924'te Ankara'da düzenlenen Muallimler Birliği Kongresinde, Türkiye Muallimler Birliğinin bütün memlekette örgütlenmesini istemiş ve ayrıca Konya'nın olduğu gibi Van'ın ve Hakkâri'nin de teşkilatın içine alınmasını istemiştir (Atam, 2006: 330). Temmuz 1925'deki kongrede de, Türkiye Muallime ve Muallimler Dernekleri Birliği adını tekrar değiştirmiş ve Cemiyetin adı Türkiye Muallimler Birliği olmuştur. Ayrıca Cemiyetle ilgili bir yasa kabul edilmiştir. Cemiyet bu yasayla birlikte, muallimlerin haklarını koruyacağını, muallimlik mesleğini hak ettiği mevkie çıkaracağını, muallimlerin fikri ve sosyal düzeyini mesleğe uygun olarak yükselteceğini haber vermektedir (Muallimler Birliği 1925: 80). Bu yeni oluşum karşısında, İstanbul'daki Muallimler Cemiyeti ile Mekatib-i İptidai Muallimler Cemiyeti kendilerini feshederek Türkiye Muallimler Birliğine katılmışlardır (Muallimler Birliği, 1925: 85).

Muallimler Mecmuası, Ankara'da Türkiye Muallimler Birliği tarafından Muallimler Birliği unvanlı bir derginin çıktığını haber vermektedir. Derginin çok faydalı olduğunu, kendini mesleğin menfaatine adadığını; ayrıca eski kâğıtlara basıldığını ve fiyatının da çok ucuz olduğunu yazmaktadır (Muallimler Mecmuası, 1925: 1496). Birliğin koruyucusu Mustafa Kemal, fahri başkanı İsmet Paşa'dır. Genel merkez heyeti başkanı İzmir

milletvekili Mustafa Necati, ikinci başkanı Urfa milletvekili Refet Bey'dir. Mustafa Necati 1926'da İstanbul'da yaptığı konuşmada, Muallim birliklerinin 240 merkezinin olduğunu, buldukları çevredeki eğitim seviyesini yükselteceklerini, tatil zamanlarında seyahat ederek memleketi tanıyacaklarını ve gittikleri yerlerdeki halkı aydınlatıp Cumhuriyetin ilkelerini anlatacaklarını söylemiştir (Muallimler Birliği, 1926: 533).

Muallim Birlikleri halk eğitimi konusunda da çalışmalar yürütmüşlerdir. Ancak asıl ilgilenilmesi gereken konu olan öğretmenlerin mesleki sorunlarına ilişkin kayda değer çalışmaların olmadığı gözlenmektedir (Akyüz, 2012: 389). Fakat mesleki sorunların aksine Milli Eğitim Bakanlığı 1923 yılında Orta Tedrisat Muallimleri Hakkındaki Kanun Projesini, İstanbul Muallimler Cemiyetine göndererek görüşlerini almak istemiştir. Bu durum onları kısmı de olsa eğitim politikası üzerinde söz sahibi yapmak anlamına gelse de (Muallimler Mecmuası 1923: 163). 1925 yılında öğretmenler birlik halinde yeni bir örgüt kurduktan sonra tamda öğretmenlerin rolü arttı derken Milli Eğitim Bakanlığı'nda böyle istekler gelmemeye başlar ve öğretmen birlikleri git gide önemini yitirerek sessizliğe gömülmüş ve zamanla yok olup gitmişlerdir (Akyüz, 2012: 389-390).

4. 2. 1. 2. Trabzon Muallimler ve Muallimeler Cemiyeti

Anadolu'da faaliyet gösteren bir diğer öğretmen örgütü de, Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun öncülüğünde 1920'de Trabzon'da kurulan Trabzon Muallim ve Muallimeler Cemiyeti'dir. Bu cemiyetin kuruluş nizamnamesinde amacı şöyle ifade edilmektedir: Muallimliğin diğer meslekler gibi özel bir meslek olduğunu anlatmak, öğretmenler arasında dayanışma ve samimiyet ruhunu artırmak, öğretmenlerin fikirce ve toplumca ilerlemelerini sağlamak, üyelerden vefat edenlerden geride kalan akrabalarına ve yetimlerine yardım etmek, yoksullukla mücadele eden öğretmenlere yardım etmek, eğitim ve öğretim işlerinde gelecek kuşakların çağdaş ve milli düşüncelerle donatılmasını sağlamak, milli ve manevi duygulara saygı duyan, vatanperver gençler yetiştirmek ve özellikle Türk halkının, sağlık, ekonomik seviyelerini yükseltici faaliyetler de bulunmaktadır.

Trabzon Muallim ve Muallimeler cemiyetinin kuruluşuna öncülük eden ve ilk nizamnameyi kaleme alan Mustafa Reşit Tarakçıoğlu aynı zamanda cemiyetin de başkanıdır. Yönetim kurulunda tarih ve coğrafya öğretmeni Halil Nihat, ilköğretim müfettişi Mahmut Muammer, pedagoji ve ders uygulama öğretmeni Hıfzırrahman Raşit, Uygulama Okulu Başöğretmeni Mehmet Salih, Zeytinlik İlkokulu Başöğretmeni Halit ve birkaç öğretmen arkadaş görev almışlardır.

Cemiyet, eğitimden spora kadar birçok çalışmaya öncülük etmiş ve cemiyet üyeleri cemiyetin işlerinde gönüllü olarak görev almış ve herhangi bir ücret talep etmemişlerdir. Cemiyetin çok fazla gelir kaynağı olmamakla beraber kitap satışları önemli bir yer

tutmaktadır. Bu kitap satışlarından elde edilen gelirler öğretmenlerin sağlık, yiyecek ve elbise gibi ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılmıştır. Bunun yanında hasta öğretmenlerin hastane masrafları karşılanmış ve ilaçları temin edilmiştir. Borç para isteyen öğretmenlere de borç verilmiştir.

Bu cemiyet sadece öğretmenler için değil halk içinde bazı faaliyetler gerçekleştirmiştir. Bunlar arasında, gece dersleri açmak, halka okuma yazma kursları açmak, hesap, din, Türkçe, müzik gibi dersler vermektir. Eylül 1922'de yeniden düzenlenen Trabzon Muallime ve Muallimler Cemiyeti bu yeni düzenlemeler ardından 1924'ten sonra bir dizi problemle karşılaşmıştır. Bunlardan en önemlisi Ankara merkezli Muallimler Birliğine katılmak istememiş ve bağımsız olarak çalışmalarını yürütmek istemiştir. Bunun üzerine İçişleri Bakanlığı devreye girerek bunun gerekçesi hakkında bilgi istemiştir. Bu sırada Milli Eğitim Bakanı da, Trabzon Muallimler Cemiyetinin Muallimler Birliğine katılması yönünde tavsiyelerde bulunmuştur. Ankara'daki birlikten de kendilerine katılması yönündeki yazının ardından cemiyet, merkezîyetçiliğe karşı olduklarını söyleyerek, bağımsız bir şekilde çalışmalarını yürütmek istediklerini dile getirerek birliğe katılmak istememişlerdir. Bu açıklamanın ardından Ankara ile ipleri koparan Cemiyet, Müstakil Trabzon Muallimler Cemiyeti Reisi Halid imzasıyla 8 Ekim 1924'te İstikbal'de yayınlanan bir yazıda, Türkiye'deki muallimleri temsil etmekten uzak olduğunu ve içerisinde muallim olmayanlarında bulunduğu Ankara merkezli birliğin fikirlerine katılmayacaklarını söylemiştir. Çünkü onlar muallimlik dışındaki mesleklerden olanların cemiyet içerisinde bulunmalarının cemiyeti zayıflatacağını düşünerek tepkilerini Ankara'daki birliğe katılmayarak göstermişlerdir.

Şubat 1925'te, cemiyetin adı İbtidai Muallimler Cemiyeti olarak değiştirilmiştir. Ardından biri Zağanos'ta diğeri Ayafilboy'da olmak üzere iki gece dershanesi açılmıştır. Bu dershanelere ilginin artması üzerine cemiyet Yardım Mektebi adıyla anılmaya başlanmıştır. Bağımsız olarak faaliyetlerini yürüten cemiyet, Mayıs 1925'te fes edilerek Trabzon Muallimler Birliği'ne katılmıştır (Çapa ve Çiçek, 2004: 104-112).

4. 2. 1. 3. Çanakkale Muallimler Birliği

1924-1925 yıllarında taşradaki öğretmen örgütlenmelerinde bir canlanma olduğu şüphesiz ki göze çarpmaktadır. Taşra da, merkezi Ankara'da bulunan Türkiye Muallimler Birliği'nin şubelerinin yanı sıra, bağımsız olarak faaliyet gösteren il örgütleri de vardır (Akyüz, 2012: 391). Bu örgütlerden biri, 1924'te kurulan Çanakkale Muallimler Birliği'dir. Bu birlik Ankara'daki Türkiye Muallimler Birliği'nin bir şubesi olarak çalışmalarını yürütmektedir. Birliğin en önemli amacı: Çanakkale ilinin ilkokul öğretmeni ihtiyacının karşılanmasında il milli eğitim müdürlüğüne yardımcı olmak ve kente yeni gelen

öğretmenlerin karşılaştığı sorunların çözümünde onlara yardımcı olmaktır. Ayrıca bu birlik halk için gece dersleri düzenlemek, ekonomik anlamda sıkıntı içinde olan öğretmenlere yardımcı olmak ve yoksul öğrencilerin rahat bir şekilde okuyabilmesi için maddi olarak yardımda bulunmak gibi amaçları vardır (Uygun, 2009: 18-25).

Çanakkale Muallimler Birliği'nin kendisiyle aynı adı taşıyan bir de yayın organı vardır. Mesleki, ilmi, edebi, terbiyevi mecmua başlığıyla çıkan dergi, Çanakkale Vilayet Matbaası'nda basılmıştır. Derginin hedefi de, taassuba karşı savaş açmak, öğretmenlerin zamanın yeniliklerinden haberdar olmasını sağlamak ve reformcu eğitim akımlarının etkilerini taşıyan okulların yenileştirilmesini sağlamaktır (Kılınç, 2007: 92).

4. 2. 2. İstanbul'da Faaliyet Gösteren Muallim Cemiyetleri

4. 2. 2. 1. Muallimler Cemiyeti

Milli mücadele döneminde kurulan cemiyet, hukuki olarak Osmanlı Devleti'nin kanunlarına bağlıdır. Cemiyet, siyasi şahsiyetlerle ilişkili olmadığı gibi siyasi işlerin içinde de bulunmak istememiştir (Pustu, 2014: 29). Cemiyet içerisinde sadece ilkökul öğretmenlerinin bulunduğu bir cemiyet olup, orta ve yükseköğretim öğretmenlerinin yok denecek kadar az olduğu bir yapıdadır (Akyüz, 2012: 303).

Muallimler Mecmuası'nın Kasım 1926'daki yayınlanan sayısında cemiyetin amacı şöyle ifade edilmiştir:

"İstanbul muallimlerini umumi merkez etrafında toplamak ve bu sayede mesleğin şeref ve haysiyetini yükseltmek, umumi yasada tasrih edildiği vechle yeni nesli modern, iradeli ve cumhuriyetçi yetiştirmek, yasanın gösterdiği umde ve gayelerin istihsalı için umumi merkez ile daima temas halinde bulunmak, kanun dâhilinde azanın hukuk ve menfaatini müdafaa etmek, para borç verme ve ucuz eşya tedariki maksadıyla teşkil etmiş olan iktisat sandığı idame ve yeniden kooperatif tesis etmek, muhtaç arkadaşlara ve ailelerine yardım etmek, Mektep haricinde okuma bilmeyen vatandaşları okutmak" (Muallimler Mecmuası, 1926: 1901).

Kuruluşundan bu yana sadece ilkökul öğretmenlerine ait bir yapıda olması ve ilkökul öğretmenlerinin sorunlarını da çözmeye yönelik girişimlerinin olmamasından dolayı çok uzun ömürlü olmamıştır. Nisan 1921'de ilkökul öğretmenlerinin grevi sırasında Cemiyet yönetim kurulu grevle ilgilimiz yoktur açıklaması üzerine üyelerin büyük çoğunluğu istifaya ederek Mekatib-i İptidaiye Muallimler Cemiyeti'ni kurmuşlardır (Akyüz, 2012: 303-304). 1925 yılına kadar çalışmalarını sürdüren Cemiyet, bu tarihten sonra Türkiye Muallimler

Birliği'ne dâhil olmuş ve çalışmalarını bu birlik altında sürdürmüştür (Muallimler Birliği, 1925: 80).

4. 2. 2. 2. Mekatib-i İptidaiye Muallimler Cemiyeti

I. Dünya Savaşı ve ardından gelen Kurtuluş savaşının ortaya çıkardığı olumsuz koşullar hiç şüphesiz öğretmenleri de etkilemiştir. Ekonomik anlamda birçok sorun baş göstermeye başlamıştır. Devletin giderleri daha çok savaş masraflarına ayrılınca muallimler maaşlarını alamamaya başlamışlardır (Göldaş, 1981: 61). Bu durum beraberinde öğretmenleri haklarını aramaya sevk etmiş ve Muallimler Cemiyetine bağlı öğretmenler, o dönemde yapılan grevlere katılmaya başlamışlardır. Grev sırasında bağlı oldukları Muallim Cemiyeti, öğretmenleri yalnız bırakınca öğretmenlerin birçoğu istifade ederek Mekatib-i İptidaiye Muallimler Cemiyeti'ni kurmuşlardır (Göldaş, 1984: 45).

Merkezi İstanbul olan Mekatib-i İbtidaiye Muallimler Cemiyeti 27 Ekim 1919 tarihinde kurulmuştur. Kuruluş amacı cemiyet nizamnamesinde yazdığına göre şudur:

"Meslektaşlar arasında vahdet husüle getirmek, memleketimiz de ananat-ı diniyeye sadık milli mefkûre ve asri irfana sahip bir unsur-ı faal yetiştirmek, muallime ve muallimlerin maddeten ve manen ikdar ve terfihlerine çalışmak muhtac-ı muavenet olanlara yardım etmek, meslek şeref ve hukukunu muhafazaya çalışmak, en müterekki memleketlerin usul-ü tedris ve terbiye eserlerinden azanın istifadelerini temin eylemek" tir (ismailaydin.com).

Yeni Nesil mecmuasındaki 1921 tarihli İ. Memduh'un yazısına göre, ilkokul öğretmenleri tarafından kurulan bu Cemiyet, yaklaşık yedi yüz üyeye sahip olması dolayısıyla Türkiye'nin en güçlü mesleki örgütüdür. Bu sebepten dolayı Muallimler Cemiyeti birçok birleşmek için girişimde bulunmuş; ancak bu girişim sonuçsuz kalmıştır. Çünkü bu Cemiyet üyeleri senelerden beri aksak olarak ilerleyen eğitim siyasetini yeniden düzenlemek istiyor ve bütün gücünü ilkokul eğitime vererek, ilkokul muallime ve muallimlerin maaşlarını yükseltmek istiyordu. Memduh'a göre, Türkiye'de en fazla ilkokul öğretmenleri sıkıntı çekmektedir ve yine en az maaşı da onlar almaktadır (Memduh, 1921: 1).

Mekatib-i İbtidaiye Muallimler Cemiyeti, 1925 yılından sonra yaptığı kongrede kendini feshetmiş ve Türkiye Muallimler Birliği'ne katılmıştır (Muallimler Birliği, 1925: 80). Bu Cemiyetten hareketle bu dönemde öğretmenler güçlü bir meslek örgütünden yoksundurlar çünkü öğretmenler kendi aralarında yeterli düzeyde bir birliktelik sağlayamamışlardır.

4. 3. Muallimler Cemiyeti Kongreleri

Muallimler Cemiyeti, 1 Aralık 1922, 29 Aralık 1922 ve 7 Temmuz 1923 olmak üzere üç kongre tertip etmiştir. Bu kongreler de, öğretmenlerin sorunları ve Eğitim Bakanlığı'nın politikalarıyla ilgili görüşmeler yapılmıştır. Bu üç kongre aşağıda ayrı ayrı olarak ele alınacaktır.

4. 3. 1. 1 Aralık 1922 Muallimler Cemiyeti Kongresi

Muallimler Cemiyeti 1 Aralık 1922 cuma günü Dârulmuallimin konferans salonunda kongre için toplanmıştır. Salondaki azanın azlığı nedeniyle bazı üyeler toplantının ertelenmesini istese de çoğunluk devam etmesini istemiştir. İdare heyeti, yeni bir devreye girildiğini ve bu dönemde öğretmenleri büyük vazifelerin beklediğini ifade ederek, istikbaldeki hayat ve eğitim istikameti hakkında konuşmak için muallimleri toplantıya çağırdıklarını söylemiştir.

Toplantı başladıktan sonra salonda bulunanlar idare heyetinin raporunu dinlemişlerdir. İdare heyetinin raporunda muallimlerin şu anki durumundan ve geleceklerinden emin olmaları istenmiş ve keyfi olarak azil olan ve yer değiştiren öğretmenlerin hükümet tarafın kabul edilen bir nizamname ile meslekten men edilecekleri söylenmiştir. Eski idare heyetinin, eski Eğitim Bakanlığı'na muallimlerin haklarını korumak için verilen madde teklifinin kabul ettirilmeye çalışıldığını ancak bunda başarılı olunamadığı ifade edilmiştir.

İlkokul muallimlerinin her sene yeni kadro düzenlemeleriyle ilgili sorunlar yaşandığını ve bu yüzden bir kısım öğretmenlerin mağdur olduğunu dile getiren idare heyeti, sultanilerin on bir sene üzerine tertip edilmesi nedeniyle mecburi mezuniyet kararnamesi alınması muallimler arasında ciddi endişelere neden olduğunu söylemişlerdir. Başlangıçta bazı muallimlerin mecburi mezuniyete sevki düşünülse de, bu sorunların çözümü için müracaatta bulduklarını ve haklı gerekçelere dayandırdıkları için mağduriyetin önüne geçilmiş ve öğretmenlerin birçoğu fazla dersten kurtulmuştur. Ayrıca bir kısım kimsesiz öğretmenlerin mekteplerin boş odalarında kaldığını ancak genel sınavlar zamanında burada kalamadıkları için bu öğretmenlere yeni yerlerin bulunması istenmiştir.

İdare heyeti, vazifelilerini daha etkili bir şekilde yerine getirebilmek için Muallimler Mecmuasının neşir olunmasına yardım etmeyi çok yararlı görmüşler ve bütün muallim arkadaşların maddi ve manevi anlamda bu mecmuaya yardım etmeleri istenmiştir. Bununla birlikte bu seneki müfredat programlarını basmadan önce tetkik edemediklerini

dolayısıyla tetkik işleminin halen devam ettiğini, tamamlanınca Muallimler Mecmuasında yayınlacaklarını belirtmişlerdir.

Bu muhtelif konular üzerinde münakaşalardan sonra idare heyeti, eğitim bakanlığının ilk ve orta tedarisat programlarını tetkik etmek üzere ilmi bir encümenin teşekkülünü istemiş ve bu kabul görmüştür.

Kongrede az da olsa öğretmenlerin maaş konusuna da değinilmiş ve altı aydır maaşlarını alamayan muallimlerin mağduriyetlerinin giderilmesi istenmiştir. Öğretmenlik mesleğin kurtuluşunun ve geleceğinin ekonomik anlamda özgür olmasına bağlı olduğu vurgusu yapılmıştır. Ayrıca muallimler için bir yardımlaşma sandığının kurulmasına dair kongreden izin alınmıştır.

Kapanışta idare heyeti, memleketin eğitiminin yalnızca resmi teşebbüslerle kurtulamayacağını belirterek, öğretmenlerin de bizzat teşebbüslerde bulunmaları gerektiğini söylemişlerdir (Şevket, 1922: 20-22).

4. 3. 2. 29 Aralık 1922 Muallimler Cemiyeti Kongresi

Muallimler Cemiyeti, 29 Aralık 1922 tarihinde ikinci kongresini düzenlemiştir. Kongre, umumi kâtibi Ali Haydar Bey'in başkanlığında açılmış ve devamında başkanlık üyeleri seçilmiştir. Başkanlığa tarih öğretmenlerinden Zeki Bey geçmiştir. Bedri, Kenan ve Ömer Bey'ler de kâtip olmuştur. Cemiyet, İstanbul'da yapılacak yeni maarif teşkilatı için hocaların dinlenmesini uygun görmüş ve 250 den fazla azanın katıldığı kongrede fikir alışverişinde bulunmuşlardır.

Türkçe muallimi Bedri Kemal Bey'in tuttuğu zabıtnameden öğrendiğimize göre, maarif vekili İstanbul'daki mekteplerin kadrolarının çok fazla olduğunu belirtmiş ve bu fazlalığın Anadolu'daki eksik yerlere gönderilerek azaltılabileceğini söylemiştir (Şevket 1923: 65). Bu öneri üzerine Muallimler Cemiyeti, memleketin her köşesinin kendileri için değerli olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca Cemiyet, muallimlerin hepsinin İstanbul'da çalışması gibi bir düşüncenin kabul görülmesinin imkânsız olduğunu ifade etmiş. Ancak bu işin etraflıca düşünülerek yapılması gerektiğini zira kış ortasında böyle bir kararın ne İstanbul için ne de Anadolu için fayda getirmeyeceğine inanmışlardır. Eğer bu değişiklik etraflıca düşünülmeden hareket edilirse muallimlerin aileleriyle birlikte zor durumda kalacaklarına emindirler. Cemiyet, fazlalıktan dolayı Anadolu'ya gönderilecek muallimler için bir çözüm önerisi sunmuştur. Öneri Mecmuada şu şekilde yer almaktadır:

"İdare heyeti açıkta kalacak muallimlerin Anadolu'ya sevkini muallim buhranı için kati bir çare addetmiyor; buna ilmi ve usule muvafık, devamlı bit tedbir ittihazı elzemdir. Muallimlerin çoğu atilerini emin görmüyor, mesleklerini bırakmak istiyorlar.

Cehalete karşı milletçe azami kuvvetle mücadele mecburuz. İlk hamlede muallim ihtiyacını temine hadim ancak bir çare hatıra gelebilir: hocalığın atisini emin göstermek. Mevcut muallimleri toplu buldukları yerden alıp muhtelif kasabalara dağıtmak teşebbüsü, maarife hizmet eden zekâları adetçe azaltabilir. Bizce muallim yetiştirecek merkezlerin takviyesine çare bulmalıdır; hele hak müktesebe (kazanılmış) kesinlikle riayet olunmak icab eder, yirmi senelik hoca ile yeni mektepten çıkmış, esasen refahını cemiyetçe temin ve dava etmeye çalıştığımız bir genç arasında hukuken nasıl fark olmaz? Hangi meslekte bu tür eşitliği adilane saymaya eğilim vardır?" (Şevket, 1923: 67-68) diyerek arkadaşlarının haklarını savunmuşlardır.

İdare heyeti, memleketin zor dönemlerden geçtiğini ifade etmiştir. Memleketin çok önemli bir inkılap devresi geçirdiğini beyan ederek, halkçılığa doğru bir eğilimin olduğunu dile getirmiştir. Bu dönemde muallimlere büyük işler düştüğünü ve muallimlerin milli bir vazife olarak, eğitim için söz söylemeleri gerektiğini vurgulamıştır. Muallimleri topluma yol gösterecek aydın bir zümre olarak tanımlarken, halkçılığı da yine en iyi muallimlerin anlayacağına emindirler (Şevket, 1923: 66).

Kongrede gündeme gelen bir başka önemli konu da gecikmiş maaşların ödemesiyle ilgilidir. Muallimler savaş yıllarında maaşlarını alamamıştır. Birikmiş maaşların ödenmesi gündeme gelince Muallimler Cemiyeti bu konunun üzerinde durmuştur. Cemiyet, savaş yıllarında öğretmenlerin üzerine düşen vazifeleri layıkıyla yerine getirdiğini söylemiştir. İstanbul'un en zor günlerinde istikbalin ümit ve iman nurunu İstanbul mekteplerinin yaktığını söyleyerek meseleye sadece maaş noktasından bakılmasının kendilerinin izzeti nefislerine ağır geldiğini söylemişlerdir. Haysiyetleri incinen öğretmenlerin de yarınki nesillere neler verebileceği konusunda endişeli olduklarını beyan etmişlerdir. Cemiyet, yapılan eleştirileri haksız görerek kendilerinin milli değerlere bağlı olduklarını dile getirmişlerdir. Cemiyet, maliye hesaplarının incelendiği takdirde öğretmenlerden başka diğer memurların maaşlarını aldıkları görülecektir, dolayısıyla mağdur olan kesim muallimlerdir diye belirtmiştir. Ev kiralarını ödeyemiyor ve en ağır fedakârlıklara katlanıyorlardı. Taşraya gidecek olan muallimlerin de İstanbul'da borç bırakarak gitmek istemedikleri anlaşılmaktadır. Her şeyden önce maaşlarını alarak haysiyetlerini kurtaracaklarını düşünmekte ve hükümetten adilane bir çözüm beklemektedirler. Muallimler kongreyi fırsat bilerek gecikmiş maaşlarını talep etmişlerdir (Şevket, 1923: 67-68).

Kongrede ağırlıklı olarak muallimlerin kadro sorunları ve gecikmiş maaşları mevzubahis olmuştur. Siracettin, Rıza İzzet, Hüsnü Hamdi, Ziyaettin ve Ethem Ruhi Bey'lerin konuyla alakalı konuşmaları hakkında Ali Ekrem, Talha, Tark, Hıfzı Bey'ler söz

söylemişler ve verilen üç önerge okunduktan sonra sekiz maddelik bir önerge kabul edilmiştir. Bu sekiz madde şöyledir:

1. "Hükümet zail zamanında olduğu gibi her seneyi dersiyeye nihayetinde kadro tertip usulü inkisar emniyeti ve tesisi mevcut olduğu için bertaraf edilmelidir.
2. Teşkilat ve kadrolarda İstanbul'un hususiyeti nazar-ı itibara alınmalıdır.
3. Derslerin tevzi' ihtisasa göre olmalıdır.
4. Muallimlerin hukuk müktesebesi baki kalmalıdır.
5. Muallimlerin maaşları mütedahilesinin tanınması yalnız bir hak değil aynı zamanda bir haysiyet meselesidir.
6. Muallimlerin suret tayini ve azil ve tahvili velhasıl atisi mucib itminan bir kanun ile taht temine alınmadıkça maarif buhranının bertaraf edilmesine imkân yoktur.
7. Heyeti idare bu esasların müdafaası için icabına göre neşriyat icrasına, Ankara'ya bir heyetî izamına ve bu münasebetle fevkalade bir bütçe tertibi ile sarfiyat-ı lazımede bulunmaya salahiyettardır.
8. Mukarrerat-ı salisenin heyeti-i umumiye namına hükümeti milliyemizin makamat lazımesine tebliğ etmeye heyet-i idare memurdur. Bir lisanla izahat verecektir." (Şevket, 1923: 69).

Muallimler Cemiyetinin, İstanbul'daki ikinci kongresinde maarif vekili Hamdullah Suphi Bey'de muallimlere hitaben bir konuşma yapmıştır. Ona göre, Muallimlik bir nevi risalet demektir. Topulukların sapkınları ve batıl inançları arasında muallim, kandili yüksek tutan, yolu aydınlatan ve önde yürüyen bir rehber demektir (Şevket, 1925: 1425). Kongre başkanın, İstanbul Muallim Cemiyetleri ile Anadolu Muallim Cemiyetlerinin birbirinden farklı olması hususundaki konuşmasından hareketle, "zihninde mantığın kuvveti yok olmamış bir adam bu cemiyetlerin farklı olduğunu söyleyemez" diyerek bu ayrılığa karşı çıkmıştır. Suphi devamında bu ayrılığın anlamsız olduğuna dair şunları söylemiştir:

"Anadolu ve İstanbul iki kabdan asırlardan beri birbirine dolar ve boşalır. Ben şimdi konuşuyorken karşımda Anadolu var, Anadolu'da konuşuyorken karşımda İstanbul'u görüyorum. Anadolu'nun hangi bir köşesi vardır ki orada en büyüğünden en küçüğüne kadar vazife deruhte etmiş olanlar arasında daima İstanbulluyu görmeyesiniz. İstanbullu, İstanbul da doğan değildir, İstanbul da okuyan yetişendir. O halde muallimlerimiz için Anadolu ve İstanbul diye bir taksime imkân tasavvur edilebilir mi? Siz Şimdi beni dinleyenler bundan bir kaç ayı bir kaç sene sonra Anadolu'nun her tarafına dağılmayacak mısınız? O halde yeni bir halkçılık mefkûresi için mücadele eden siz fikir askerleri aynı tarafta aynı taburun içine giriniz. Aranızda kuvvetli bir

dayanışma, meslek menfaatinin, memleket menfaatinin emrettiği büyük ve mübarek bir vazifedir."

Bundan sonra Hamdullah Suphi Bey maarif hakkındaki umumi müşahedelerini söylemiş ve maarif hayatında gerileme veya durma değil olgunlaşma mevcut olacağını, büyük millet meclisinin muallim mesleğine ilgi gösterdiğini ifade etmiştir (Şevket, 192: 1428).

İstanbul'daki Muallimler Kongre'sindeki alınan kararları Ankara'ya götürmek üzere bir heyet oluşturulmuştur. Heyet hazırlıklarını tamamladıktan sonra 10 Ocak'ta yola çıkmıştır. Ankara'ya hareket eden bu heyetin amacı: kongrenin almış olduğu kararları ilgili makamlara ve kişilere iletmektir. Bunun yanında haklı gördükleri davaları için destek toplamaktır. Ankara'ya ulaşan heyet Mustafa Kemal tarafından kabul edilmiştir. Heyet üyeleri, muallimlerin selamlarını ileterek, harp, ilim, irfan ve siyaset sahasındaki başarılarını anlatmışlardır. Mustafa Kemal, İstanbul Muallimlerini dinledikten sonra memleketin maarifi hakkındaki düşüncelerini kendilerine iletteceğini söylemiştir.

Daha sonra heyet, Ankara'ya gelmeden önce kendileri hakkında Ankara gazetelerinde çıkan olumsuz haberleri düzeltmek istemişlerdir. Öyle ki Ankara'da bulunduğu sırada bile aynı türden yayınlara devam edilmiş, hatta bu bakış açısını Ankara Muallimler Birliği'nin merkez şubesinde kendilerine göstermişlerdir. Ankara gazeteleri, yayınların da, İstanbul Muallimlerini mahalli ve hususi bir amaca hizmet ettiklerini öne sürmüşlerdir. Bunun üzerine heyet, ertesi günü Ankara'da yayın yapan Hâkimiyet-i Milliye, Yeni Gün ve Öğüt gazetelerine açıklamalarda bulunarak bu yanlış algıyı yok etmeye çalışmışlardır (Muallimler Mecmuası, 1922: 96-97).

Ankara'da esen bu soğuk rüzgâr Türkiye Muallimler Birliği ile İstanbul Muallimler Birliği'nin birleşme eğilimlerini zedelemiştir. Buna rağmen Ankara Muallimler Cemiyeti birleşme taraftarıdır. Çünkü birleşmenin iyi sonuçlar doğuracağını düşünmektedirler. İstanbul Muallimler Cemiyeti bu hususta gerekli yazışmaların tamamlanmadığını söylemiş ve kendilerine henüz bir başvurunun olmadığını dile getirmiştir. Ancak gerekli evrakların tamamlanıp kendilerine başvurunun yapılacağını düşünmektedirler. Yakın gelecekte bu birleşmenin olacağından emindirler.

Ankara'daki kongrede gecikmiş maaşlar ve muallim kadrolarıyla ilgili de ciddi adımlar atılmamıştır. Konunun tartışılmasının bu aşamada uygun olmayacağı ileri sürülerek biraz daha beklemesi yönünde karar çıkmıştır (Muallimler Mecmuası, 1922: 101). Neticede hükümet teşkilatının bir tesis ve tekmil devresinde olduğu vurgulanarak ilerisi için ümitler beslenilmesi yönünde telkinler verilmiştir. Muallimlerin çektiği

sıkıntılardan haberdar olduklarını ancak bu durumun muallimleri asla amacından saptırmayacağını söylemişlerdir (Muallimler Mecmuası, 1922: 102).

4. 3. 3. 7 Temmuz 1923 Muallimler Cemiyeti Kongresi

Muallimler Cemiyeti idare heyeti 7 Temmuz 1923'te düzenlediği kongrede toplantı yeter sayısına ulaşamamasına rağmen resmi olmayan bir kongre gerçekleştirmiştir. Orada bulunan üyelerin dağılmaması üzerine böyle bir karar alınmıştır. Kongrede ilk olarak ikinci kongrede alınan kararların müzakeresi yapılmış ve muallimler mecmuasının sekizinci ve dokuzuncu nüshalarındaki orta tedrisat muallimlerine dair hazırlanan kanun projelerinin biran evvel çıkması yönünde görüşler beyan edilmiştir.

Kazım Nami Bey'de söz alarak, Ankara'ya giden heyetin muvaffak olamayacağını savunmuştur. Ancak eğer muallimlerin kuvvetli bir birlikteliği ortaya çıkarsa kendilerine muhatap bulabileceklerini iddia etmiştir. İki buçuk sene orta tedrisat müdürlüğü yaptığını ve Anadolu'daki Muallimlerin çok azının liyakatli olduğunu öne sürmüştür. Dahası Anadolu'da, İstanbul'a karşı bir husumetin var olduğunu, bunun sebebinin de: liyakatsizliğinin farkında olan ve yerinden endişe eden muallimlerden kaynaklandığını söylemiştir. Çünkü bunlar bir gün hakiki mevkilerine iade olacaklarını biliyorlardı.

Nami, orta tedrisat müdürü iken katıldığı bir kongreden bahsederken, biz o kongrede düşündüğümüz şeyleri empoze ettik diyerek; muallimlerin de ilerde böyle bir kongre ile karşılaşmaları durumunda kendi düşündüklerini empoze etmesini istemiştir. Muallimlere ilme ve tecrübeye dayanan kanaatlerinin olması gerektiğini söylemiştir. Böyle durumunda yarınki neslin kendilerinden övgüyle bahsedeceğini ifade etmiştir (1923: 227).

5. BİR ÖĞRETMEN ÖRGÜTÜ YAYINI OLARAK MUALLİMLER MECMUASI

5. 1. Öğretmen Dergilerine Genel Bir Bakış

Mesleki dergiler yayınlandıkları devrin eğitimi ve öğretmenleri ile ilgili bilgiler içermesi açısından her dönemde son derece önemli bir yere sahiptirler. Mesleki dergiler daha önce var olsalar da asıl olarak II. meşrutiyet döneminde yaygınlık kazanmıştır. Mesleki dergiler, yayınlandığı dönemdeki mevcut eğitim sisteminin yanı sıra öğretmenlerin mesleki ve ekonomik problemleri ile ilgili bilgilerde içermektedirler. Öğretmenler ya da eğitim sistemleriyle ilgili yapılan çalışmalarda mutlaka dönemin mesleki dergilerine başvurmak gerekmektedir. II. Meşrutiyetle başlayıp sonrasında devam eden dönemlerdeki önemli mesleki dergiler mevcuttur.

5. 1. 1. İstanbul'da Çıkan Dergiler

Mir'at-ı Maarif: Cemiyet-i Muallimin'in yayın organı olan dergi 1909'da 15 günlük olarak yayınlanmaya başlamıştır.

Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası: Maarif nezareti adına İstanbul Darülmüallimin öğretmenleri tarafından yayınlanmıştır. Önceleri aylık olarak çıkan dergi daha sonra iki ayda bir yayınlanmış önemli bir dergidir.

Terbiye ve Oyun: İstanbul Darülmüallimi Selim Sırrı (Tarcan) tarafından çıkarılmıştır.

Terbiye Mecmuası: Başyazarı Satı Bey olan dergi 1914'ten itibaren çıkmaya başlamıştır.

Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmuası: 1916 yılında çıkmaya başlanmış olan önemli bir dergidir.

Muallim: 1916'dan itibaren çıkmaya başlayan bu dergide eğitimciler ve öğretmenler yazılar yazmıştır. Aylık olarak yayınlanmıştır.

İçtihat, Sebilürreşât, Türk Yurdu: Bu üç dergide yine yayınlandıkları dönemde son derece önemli yazılar yayınlanmıştır.

5. 1. 2. Anadolu'da Çıkan Dergiler

Say ve Tettebbu: Edirne Dârülmüallimin öğretmenleri Nâfi Atuf (Kansu) ve Mehmet Vehbi tarafından 1911'de çıkarılmıştır.

Yeni Mektep: Üsküp Dârülmüallimin-i Rûşdisi müdürü Sabri Cemil tarafından 1911'de aylık olarak çıkarılmıştır.

Yeni Fikir: Manastır Dârümuallimin müdürü Ethem Nejat ve okul öğretmenlerinden Ferit tarafından 1911'de aylık olarak çıkarılmıştır (Akyüz, 2014: 289).

5. 2. Derginin Şekil Özellikleri

Muallimler Mecmuası, İstanbul Muallimler Birliği tarafından çıkarılmaktadır. Dergi yayın hayatına 22 Eylül 1922'de başlamış ve Ekim 1927'ye kadar sürmüştür. İstanbul Muallimler Birliği'nin yayın organı olarak bilinen dergi, İstanbul 'da Necm, İkbal ve Matbaayı Amire matbaalarında basılmıştır. Derginin sorumlu müdürleri Hüseyin Besim ve Nâfi Atuf 'dur.

Muallimler Mecmuası, 1922-1927 yılları arasında toplam 54 sayı olarak çıkmıştır. Derginin ilk 42 sayısı ve 45. ise 46. sayıları 10 kuruştur. Geriye kalan 43, 44, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54. sayıları 20 kuruştur. Ayrıca derginin yıllık ve altı aylık abonelik sistemi de vardır. Türkiye ve yabancı memleketler için fiyatı farklıdır. Türkiye için yıllık 100 kuruş, altı aylık 50 kuruş; yabancı memleketler için yıllık 130 kuruş, altı aylık 60 kuruştur. Fakat ilk 12 sayıda yabancı memleketler için fiyat belirtilmemiştir. Fiyat tarifesi de Türkiye için senelik 70 altı aylık abonelik 40 kuruş olarak belirtilmiştir. Abonelik ve diğer işlemler için ilk 36 sayıya kadar İstanbul Çenberlitaş'daki merkezini 36. sayıdan sonra da İstanbul Cağaloğlu'ndaki 19 numaralı binadaki Muallimler Birliği'nin merkezi adres olarak verilmiştir. Derginin abonelik sistemine ve fiyat miktarına dair bilgiler hemen hemen bütün sayıların ön ve arka kapak kısmında mevcuttur.

Muallimler Mecmuası, Osmanlı alfabesi ile basılmış renksiz bir dergidir. Dergi içerisinde resimlere çok az yer verilmiştir. Bunlar da okul ve biyografileri anlatılan kişilerin resimleridir. Örneğin, ilk 20 sayıda sadece 8. sayıda Dârümuallimat başlıklı yazıda İstanbul Dârümuallimat binasının resimleri kullanılmıştır.

Derginin genel durumu ile ilgili şunları söyleyebiliriz: Genel olarak tüm sayılarda gördüğümüz ön kapakta, el yazısıyla Osmanlıca olarak kalın siyah punto ile yazılan Muallimler Mecmuası yazısının hemen altında abonelik ve fiyat bilgileri, onların altında da derginin içindeki yazıların bilgisi verilmiştir. Derginin sağ üst köşesinde derginin yılı, sol üst köşesinde sayısı ve ortada da tarih yazılıdır. Derginin sayfa numarası da yine sağ üst köşede yer almaktadır. Derginin sağ alt köşesinde basıldığı yer, sol alt köşesinde de fiyat bilgisi bulunmaktadır. Arka kapakta ise derginin idare merkezinin yeri ve dergi ile ilgili kısa bilgiler bulunmaktadır.

5. 3. Derginin Muhteva Özellikleri

Derginin ilk sayısında yer alan "Maksadımız" başlıklı giriş yazısında, derginin çıkış amacı ve muhtevasına dair önemli bilgiler verilmektedir. Bu yazıda Mecmuanın terbiye ve talim mesleğine hürmet hisleriyle doğduğunu ve hakkın zaferi için açılan bu yeni cephede daima temiz ve en heyecanlı gönüllerden geçeceğini vurgulamaktadır. Memleketin kültür ve irfanında iyiliğin, doğruluğun galip gelmesi için hizmet edeceklerini vurgulamışlardır. Mekteplere hak edilen değerin verilmediğini; ancak bundan sonra bu kuruluşlara hak ettiği değeri vereceklerini dile getirmişlerdir. İlim ve terbiye hayatını dikkatli bir şekilde inceleyip tamamen doğruları yazacaklarını söyleyerek yabancı memleketlerdeki tahlil ve terkip tarzlarını beğenmediklerini ifade etmişlerdir. Yapılacak işlerin çok fazla olduğunu; fakat bu durumun kendilerini korkutmadığını söyleyerek her türlü zorluğu azimle yeneceklerini iddia etmektedirler (Muallimler Mecmuası, 1922: 1).

Dergi ikinci senesinin 13. sayıdaki yazısında, ilim ve sanata ilk yılda daha az yer verdiklerini; ancak bu sene ilim ve sanata geniş yer vereceklerini, bunun yanında edebi, fenni izahata da yer vereceklerini dile getirmişlerdir.

Öğretmenlik mesleğine de vurgu yapılan bu yazıda, öğretmenliğin öksüz kaldığını ve zor durumda olduğunu öne sürerek mekteplerde istikrarın olmadığını dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin mesleklerini kaybetme tehlikesiyle her an karşı karşıya olduğunu, bunun bir felaket olacağını bu durumda yalnız kişilerin kaybı değil; irfan ve terbiye hayatının da kaybı olacağını söylemişlerdir.

Terbiye ve talim hayatına hizmet için doğduğunu 17-18. sayısında yineleyen dergi, memlekette hayırlı bir cereyanı temsil etmek vazifesiyle yaşadığını belirtmiştir. Adana mebusu İsmail Sefa Bey'in kendilerini ziyaretinde, kendisine vatanın irfanı hakkında bilgi verdiklerini, derginin masraflarına tahammülün zor olduğunu, ayda bir yaprak dahi olsa memleketin ilim ve terbiye hayatı için çıkması gerektiğini vurgulayarak yardım istemişlerdir. Adana mebusu da bu yardımı uygun görmüştür.

Bu yazının devamında memlekette yapılacak çok fazla iş olduğu söylenerek, bu işlerin usule ve hakka riayetle çalışarak üstesinden gelinebileceği vurgulanmıştır. Cehaletin sistemli bir çalışmayla yenilebileceği; ancak manen kurak bir memlekette yaşadıklarını bu yüzden bir damla yağmuru dahi feda edemeyeceklerini açıkça ifade etmişlerdir. Yeniliğe doğru köklü bir nefer gibi heyecanla koşacaklarını, yüreklerinde yarının aşkı olduğunu ve en ufak bir vatan endişesi taşımadıklarını söylemişlerdir. İstikbalin çalışanların hakkı olduğunu dile getirmişlerdir (Muallimler Mecmuası, 1924: 349).

Muallimler mecmuası 1924'te 2. yılının son sayısında aldığı kararı şöyle dile getirmiştir: "İlmen henüz zengin değiliz; fakat bu yolda yürüyoruz; ümidimiz, yarın istediğimiz olacaktır."

Derginin henüz istedikleri kıvama gelmediğini vurgulamışlardır. Memleketin irfanı için, yeni ve hayırlı mefkûrelerin tahkiki uğrunda, yüksek ve temiz emellerle çalışmak zorunda olduklarının inancındadırlar. Derginin, şimdiye kadar daima saflığından kuvvet aldığını ve şahsi emeller peşinde koşmadıkları ifade etmişlerdir. Onlar için en büyük ödülün mesleğe hizmet olduğunu vurgulamışlardır.

Derginin gittikçe genişlediği üzerinde durmuşlar ve gelişmiş memleketlerin ilim ve terbiye cereyanlarından bahsedeceklerini belirtmişlerdir. Son asrın ve tarihin sinesinde yaşayan felsefi nazariyeler ile uğraşmayı da çok önemli görmüşlerdir.

Cumhuriyet umdelerine bağlı olduğunu dile getiren dergi, ilmin ve sanatın payesini her şeyden üstün tutacaklarını ifade etmişlerdir (Muallimler Mecmuası, 1924: 669). Dergi, cumhuriyetin yeniliğe, ilmi cereyanlara ihtiyacını müdafaa ve takviye etmek için en doğru usullerle çalışacağını dile getirmiştir.

Üçüncü senenin son ayında, ilmen daha kuvvetli olduklarını ve ciddi bir mesleklerinin olduğunu dile getirmişlerdir. Fakat halk nazarında derginin çok rağbet görmediğinin, bunun sebebinin de halkın okumaya rağbet etmediğinden kaynaklandığını savunmaktadırlar. Bu durumda derginin devamı için hükümetin yardımına muhtaç olduklarını ifade etmişlerdir. Ancak her koşulda dergiyi kendi imkânlarıyla çıkarmaya yemin etmişlerdir.

Parlak bir istikbal için köylü çocuklarını tanımak gerektiği ve halkın yükselmesi için tedbirler almak gerektiğini vurgulayarak köylüyü kendi yurdunda ziyaret edeceklerini belirtmişlerdi. Buna paralel olarak köy mektepleri ve halkın terbiyesi ile ilgilenmeye başlayacaklarını dile getirmişlerdir (Muallimler Mecmuası, 1925: 1429).

Dergi, 33. sayısından itibaren daha önce bahsettiğimiz ekonomik nedenlerden dolayı küçülmeye gittiğini; ancak bu durumun geçici olduğunu dile getirmiştir (Muallimler Mecmuası, 1925: 1465).

5. 4. Derginin Yayınlanma Amacı

Muallimler mecmuası 1. sayısında işteğal edeceğı esaslı yazılarla ilgili şunları yazmaktadır:

1. Cemiyetin kendi teşkilat ve faaliyetlerine dair yazılar: Tamimler, raporlar, kongre müzakere ve kararları, yerli ve yabancı diğer muallim cemiyetlerinin teşkilat ve faaliyetleri hakkında malumat vermek.
2. Muhtelif memleketlerin Maarif teşkilatı, memleketimiz de maarif hayatı ve harekâtı hakkında bilgi vermek.

3. Diğer memleketteki muallimlerin hizmetleri, Darulmuallimler ve Darulmuallimatlar hakkında bilgi vermek. Muallimlerin maaşları, terfileri, azilleri ve emekliliklerine dair malumat vermek.
4. Muhtelif memleketlerdeki tahsil derecesi, ibtidai tahsili, tali ve ali müesseseler, mesleki tahsil mektepleri ve genişletilmiş maarif teşkilatına dair malumat vermek.
5. Maarif tarihçeleri, eski medrese teşkilatı ve bunların ders usulleri, Tanzimat'tan beri açılan mekteplerin tarihçelerine dair bilgi vermek.
6. Maarif istatistikleri ve bütçelerine dair bilgi vermek.
7. Mükellefiyet tahsiliyenin tatbiki çarelerine dair bilgi vermek.
8. Fenni terbiye ile ilgili bahisler, psikolojiye, çocuk psikolojisine ait yazılar. Derslerin usul tedrisine dair bilgiler vermek.
9. Talebe dernekleri ve teşkilatına dair bilgiler vermek.
10. Mektep piyesleri, hikâyeleri, şiirleri, şarkılarına dair yazılara yer vermek. (Muallimler Mecmuası 1922: arka kapakta)

5. 4. Dergiye Konu Olan Yazılar

Muallimler Mecmuasının 22 Eylül 1922 ile Mart, Nisan 1927 yılları arasında yayınlanan 54 sayısında çeşitli konular hakkında yazılar yazılmıştır. Bu yazıların birçoğu cemiyete üye olan muallimler tarafından yazılmıştır. Ancak bir kısım yazıların kim tarafından yazıldığı tespit edilememiştir. Dergide, muallimler, mektep ve maarif teşkilatı, yabancı memleketlerin maarif ve mektepleri, biyografi, hatıra, muallim kongreleri, çeviriler, hikâye, oyun, musiki ve şiirle ilgili yazılar mevcuttur.

5. 5. 1. Muallimlerle ilgili Yazılar

- Süleyman Şevket, Muallimlerin Azli ve Tebdili Hakkında, S. 1, 1922, s. 15.
- Süleyman Şevket, Tarabya Muallimlerinden, S. 1, 1922, s. 15-16.
- Süleyman Şevket, Muallim ve Muallim Miktarlarına Dair, S. 2, 1922, s. 29.
- Süleyman Şevket, Muallimler Cemiyeti Kongresi, S. 4, 1922, s. 60-62.
- Süleyman Şevket, Muallimler İçin, S. 4, 1922, s. 62.
- Süleyman Şevket, Muallimler Cemiyeti Kongresi, S. 5, 1923, s. 65-70.
- Muallim Ordusu, S. 5, 1923, s. 77-78.
- Süleyman Şevket, Muallim Maaşları, S. 5, 1923, s. 88.
- Muallimler Kongresinde Okunan Rapor, S. 6, 1922, s. 96-102.
- Muallimlerin Vali Bey Efendiye Cevabı, S. 10, 1923, s. 203-204.
- Muallimler Cemiyetinin İdare Heyetinin Mütalası, S. 11, 1923, s. 223-224.

- Süleyman Şevket, Muallimler Camiyeti Kongresi, S. 11, 1923, s. 226-227.
 Muallimler Cemiyeti Teavün Teshilat Sandığı, S. 11, 1923, s. 232.
 Süleyman Şevket, Muallim Maaşları, S. 12, 1923, s. 244-246.
 M. Halid, İbtidai Muallilerinin İki Derdi, S. 15, 1923, s. 333-335.
 Orta Tedrisat Muallimleri Hakkında Kanun, S. 17-18, 1924, s. 423-428.
 İlk Mektep Muallimlerinin Maaşları, S. 25, 1924, s. 984-996.
 İlk Mektep Muallimlerinin Maaşları, S. 26, 1924, s. 1073-1076.
 İlk Mektep Muallimlerinin Maaşları, S. 27-28, 1925, s. 1220-1232.
 Ahmed Hamid, Muallim ve Muallim Muavinleri, S. 27-28, 1925, s. 1233- 1236.
 Muallim Kongresi, S. 31, 1925, s. 1419-1428.

5. 5. 2. Mekteplerle İlgili Yazılar

- Halil Fikret, Mekteplerin Yeni Teşkilatı, S. 1, 1922, s. 11-15.
 Süleyman Şevket, Sultani mekteplerinin Programları, S.1, 1922, s. 15.
 Süleyman Şevket, Mekteplerimizin Yeni Teşkilatı Hakkında, S. 2, 1922, s. 19-22.
 Tedrisat-ı İptidaiye Kanunu Hakkında, S. 2, 1922, s. 25-29.
 Nejat Osman, Mekteplerde Tasarruf Fikrinin Telkini, S. 3, 1922, s. 39-41.
 Süleyman Şevket, İlk Ve Orta Tedrisat Programının Esbab Mucibesi, S. 4, 1922, s. 49-53.
 Halil Fikret, tedrisat-ı iptidaiye Kanunu, S. 4, 1922, s. 64.
 İbrahim Alaaddin, Darümuallimin ve Darümuallimat-ı Aliye Teşkilatı, S. 5, 1923, s. 72-76.
 M. Cevdet, Halk Karşısında Medrese ve Mektep, S. 7, 1923, s. 120-124.
 Halil Fikret, Yeni Mektep, S. 7, 1923, s. 125-130.
 Ali Haydar, Emek Mektebi- 1, S. 8, 1923, s. 145-150.
 Süleyman Şevket, Darümuallimat, S. 8, 1923, s. 151-159.
 Ahmed Hamid, Orta Tedrisat Muallimleri Hakkındaki Kanun Projesi, S. 8, 1923, s. 163-168.
 Ali Haydar, Emek Mektebi-2, S. 9, 1923, s. 169-176.
 Süleyman Şevket, Tedrisatta Usul İhtiyacı, S.9, 1923, s. 177-182.
 Ahmed Hamid, Orta Tedrisat Muallimleri Hakkındaki Kanun Projesi, S. 9, 1923, s. 172-191.
 Süleyman Şevket, İlk ve Orta Darümuallimat, S. 10, 1923, s. 204-207.
 Süleyman Şevket, Darümuallimin Bu Seneki Mezunları, S. 10, 1923, s. 204.
 Süleyman Şevket, Tali Darümuallimin ve Darümuallimat İhtiyacı, S. 11, 1923, s. 209-211.
 Darümuallimat Kısım Talisi Teşkilatı Hakkında Esbab, S. 11, 1923, s. 211-218
 Doktor Sabri, Darümuallimat Taliye Tabiiyat-ı Şaibesini Programı, S. 12, 1923, s. 233-236.
 Programlara Dair, S. 12, 1923, s. 236-240.

Halil Fikret, Sanayi Nefise Hakkında Tatbikat-ı Dersiye, S. 17-18, 1924, s. 389-399.

Lise Programları, S. 17-18, 1924, s. 414-416.

Ali Haydar, Emek Mektebinin Mahiyeti, S. 19, 1924, s. 429-439.

Sadri Celal, Darülmüallimin Meselesi, S. 19, 1924, s. 450-462.

Ahmet Tevfik, Lise Programlarına Münasebetiyle: Tarih Ders Saatleri, S. 19, 1924, s. 481-483.

Liselere ve İdadilere Ait Rapor Hülasaları, S. 19, 1924, s. 505-508.

Mekteplerde Tasarruf Sandıkları, S. 20, 1924, s. 555-562.

Süleyman Şevket, Orta Darülmüallimat ve Darülmüallimin, S. 20, 1924, s. 575-587.

6. MUALLİMLER MECMUASINA GÖRE ÖĞRETMEN SORUNLARI

Muallimler Mecmuasının 1922- 1927 arasındaki sayıları incelendiğinde hiç şüphesiz en önemli sorun olarak öğretmen maaşları ve az da olsa mesleki problemler göze çarpmaktadır. Her ne kadar cephede savaş kazanılmış olsa da toplum henüz toparlanamamış ve ekonomik olarak dar boğazdadır. Bu dönemde öğretmenler maaşlarını alamamış ve aileleriyle birlikte çok zor dönemler geçirmişlerdir. Birçoğu ev kirasını dahi ödeyemeyecek durumdadır. Böyle bir ortamda Muallimler Cemiyeti vasıtasıyla seslerini duyurmaya çalışmışlar; ancak tatmin edici neticeler alamamışlardır.

6. 1. Öğretmenlerin Ekonomik Sorunları

Mondros mütarekesiyle umumi harpten çıkmaya çalışan memleket yaralı bir haldeydi. Topraklarımız parçalanmış, kapanın elinde kalmış ve ahalinin muhtelif sınıfları da azalmıştı. Bu dönemde en çok zorluğu çeken grup hiç şüphesiz öğretmenlerdir. Öğretmenler bu dönemde yalnız azalmamış üstelik mahvolmuştur. Buna rağmen var güçleriyle dayanmaya çalışmış, sabır ve tevekkül ile zaferi beklemişlerdir. Zaferin geleceğinden şüphe etmiyorlardı. Ancak umdukları gibi olmadı ve gittikçe daha zor bir döneme girildi. Harp döneminin ilk aylarında maaşlarını alsalar bile, savaşın uzaması maaşların da aksamasına sebep olmuştur (Hamid, 1923: 79).

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesinde çıkan habere göre, öğretmenlik mesleğinin sönmeye başladığı dolayısıyla da öğretmenlerin mesleği terk ettiği yazmaktadır. Bunun sebebi olarak da: öğretmenlerin karınlarını doyuramadığını ve bu şartlar altında muallimlik yapmanın zor olduğu belirtilmiştir. Öğretmenlerin mesleği terk etmelerinden dolayı mekteplerin kapanmaya başladığını ve maarif heyetinin de buna çare bulamadığı ifade edilmektedir. Bu yaşanan olumsuzluklarla sonucu olarak da ilim ve irfan hayatının çok büyük tehlikelerle karşı karşıya olduğu vurgulanmıştır (Hâkimiyet-i Milliye, 1920: 4).

Muallimler mecmuasının 3. sayısında da Süleyman Şevket bu konuya dikkat çekmiştir. Ona göre maddiyatı azalan bir mesleğin talibi de azalacaktır. Bugünkü öğretmenlerin çok feci bir buhran içinde olduğunu, maaşlarının az olduğunu ve şahsi servetlerinin olmadığını dile getirmiştir. Kazandıkları paranın en zaruri ihtiyaçları dahi karşılamadığını söylemiştir. Üstelik de iki sene içinde altı aylık maaşları içerde kalmış, pek çoğu aile yadigârı olan eşyalarını ve çeyiz takımlarını satmakla geçindiklerini ifade ederek, bu içler acısı duruma parmak basmıştır. Öğretmenlerin bu zor koşullar altındaki yaşantılarını daha da vurgulamak için şunları söylemiştir: "Ailesine ekmek parası

bırakamayan muallim, bakkaldan ve bazı hayırlı dostlardan borç alıyorlar, bu ıstırabı herkes anlayamaz" (Şevket, 1922: 47-48).

Ekonomik olarak zor koşullar yaşayan öğretmenler bir de o dönemde yükselen fiyatlar karşısında zorlanmışlardır. Yani hayat eskisinden daha pahalıdır. Ekim 1921'de Samsun'da şekerin okkası 53-54 kuruş, zeytinyağı ise 100 kuruştur. Öğretmenlerin çok nadir olarak 600 kuruşla atandıkları düşünülürse ellerine 25 lira geçen bir öğretmenin bu ekonomik şartlar altında yaşaması zordur (Akyüz, 2012: 293). Maaşların düşük olması öğretmenleri zor duruma sokmuştur. Bu dönemdeki maaşlar Kastamonu meclisince kabul edilen yasaya göre şu şekildedir: " Yedi muallim (700), on dokuz muallim (600), kırk sekiz muallim (500) yüz muallim (400) doksan yedi muallim (300) kuruştur" (Şevket, 1923: 88).

İzmit'te görev yapan bir öğretmen o dönemki koşulları şöyle dile getirmiştir: İl merkezinde kendisiyle beraber 16 öğretmen olduğunu ifade etmiştir. 600 kuruş maaşla atandığını; ancak vergisi düşülünce kit kanaat geçindiğini ifade etmiştir. Kalacak yer olarak ta okul binasındaki boş odalardan birinde öğretmen bir arkadaşıyla kaldığını söylemektedir. Okul binasının da bakımsız harabe bir halde olduğunu bu yüzden kedi ve köpeklerin içeriye girdiklerini söyleyerek o dönemin fotoğrafını çekmeye çalışmıştır (Akyüz, 2012: 293). Hâkimiyet-i Milliye gazetesine de öğretmenlerden yoğun olarak mektuplar geldiğini ve statü olarak çok aşağı derecelerde oldukları vurgulanmıştır. Gazete, maarif başkanlığının evvela mesleği kurtarması gerektiğini daha sonra da muallimlerin bu ekonomik şartlarını iyileştirmesi gerektiğini ifade etmiştir (Hamiyet-i Milliye, 1920: 4).

Muallimler Mecmuası'nın, muallim maaşları ile ilgili yazısında öğretmenlerin çok zor şartlar altında görev yapmaya çalıştığı vurgulanmıştır. Ekonomik olarak zor dönemler geçiren öğretmenler istifa etmeye başlamıştır. Kastamonu maarif müdüriyetine gelen mektupta bir öğretmenin istifa mektubunda şunlar yazmaktadır:

"Bendeniz Sakarya harbi dolayısıyla muhacir olarak perişan bir halde Kastamonu'ya sığındım. 1 Eylül 1921 'de muallimi bulunduğum Ömerli karyesine üç yüz kuruş maaşla tayin edildim. Maaşların az ve dört ayda bir verilmesi yüzünden, üst ve başımız da olmadığından çoluk çocuğum hastalanarak 25 Mayıs 339'da kerimem Mediha Ömerli'de, 6 Haziran 339 da zevcem fehime Kastamonu da vefat eyledi, on beş gün zarfında iki cenaze defin eylediğim halde müterakim maşatımdan mart maaşını alıp da ne ilaç ne de defin için sarf edemedim. Her iki cenazem meydanda kaldı. Bereket versin yüzde ellisini bağışlayıp tüccarların birinden para almak her iki cenazeyi defin edebildim. Bundan müteessir olarak ameleliği muallimliğe tercihan istifa ediyorum" Şevket, 1923: 245).

Yukarıda acı örneğini gördüğümüz bu durum öğretmenlerin bu süreçte kaçınılmaz sonu gibi görünmektedir. Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi de bu konuya dikkat çekmiştir. Okumuş yazmış olan herkes mutlaka bir öğretmenin terbiyesinden geçmiştir. Mektep sıralarında saygı ve hürmetle bağlandığımız öğretmenlerin isteklerini içimizden gelerek coşku ile yapmaktayız ve haklarını hiç bir zaman ödeyemeyiz diye söylenir dururuz; fakat iş başına geçtiğimiz zaman sözlerin hepsi unutulmaktadır. Hayatta kazandığımız mevkie yetişmek için ilk ellerimizden tutanlar onlardır. Onların günlerce aç, günlerce kömürsüz ve ışıksız kalmalarına tahammül etmemeliyiz. İlk iş olarak onların ekonomik koşullarını düzetmeliyiz (Hâkimiyet-i Milliye, 1921: 2). Hâkimiyet-i Milliye'deki başka bir habere göre de, öğretmenlerin kâtipliğe, memurluğa geçtiğini, çarşı ve pazarda çalıştığını; fakat buralardan öğretmenliğe geçiş olmadığını söylemiştir. Çünkü öğretmenlerin ekonomik koşulları diğer meslek gruplarına göre kötü durumdadır. Örneğin, kapıcıdan bile daha az maaş almaktadırlar, diyerek o dönemde yaşanan dramı gözler önüne sermektedir (Hâkimiyet-i Milliye, 1921: 1).

Yaşanan bu ekonomik buhran her mecradan seslendirilmeye başlanmıştır. Hiç şüphesiz bunlar içinde en önemli yeri meclis teşkil etmektedir. Dr. Rıza Nur, maaşlarını alamayan muallimler ile ilgili bir kaç mektubu mecliste okumuştur. Örneğin Elazığ'dan gelen mektupta, Elâziz Hüseyin imzasıyla Mamuretilâziz vilâyetinin idarei hususiyeden maaş alan muallimlerinin altı yedi aydır maaş alamadıklarından ve son derece perişan olduklarından bahsetmektedir (TBMMZC, 1920: 342). Hükümet maaş problemine çare bulamıyor, sadece 20 ile 40 günde bir maaş verebiliyordu (Hamid, 1923: 79). Bu dönemde İstanbul muallimleri altı buçuk aylık maaşlarını alamamışlardır (Hamid, 1924: 419). Maaşlarını alamayan öğretmenlerin hayat koşulları git gide kötüye gitmektedir. Muallimler Mecmuası'na bu durum şöyle yansımıştır:

"Benim iki bin kuruş maaşım vardı. Alabilseydim her ay elime altı lira seksen kuruş kâğıt para geçecekti. Hat boyunda oturuyorum. Ayda 10 lira yol parası var on beş lira ev kirası veriyorum. Aylıkları alamadık. Geceleri mektepte geçirmeye mecbur kaldım. Çamaşırım bile kalmadı. Üstüm başımda kalmamıştı. Elbette maaşları alırsız, dedim, taksitle bir de elbise yaptırdım. Maaşlarımı alsaydım bile bunu günlükle ödeyecektim. Ne yapayım? Dershaneye başka türlü girebilir miydim? Hâlbuki şimdi gecikmiş maaşlardan ümidi kesmek lazım" (Muallimler Mecmuası, 1923: 77).

Ekonomik problemler ve beraberinden gelen geçim sıkıntısı öğretmenleri grev ve boykotlara da zorlamıştır. 1920 den sonra bu tür faaliyetlerin arttığı görülmektedir. Örneğin Kasım 1920'de Ankara, Tokat, Yozgat'ta büyük çaplı grevler yapılmış, ekonomik sebeplerden dolayı birçok öğretmen mesleği terk etmiş ve birçok okul kapanmıştır (Akyüz,

2012: 296). Bu durum meclise de yansımış ve Kütahya mebusu Cevat Bey, Ankara'da, yani Büyük Millet Meclisi'nin toplandığı memlekette bütün mekteplerin kapandığını söylemiştir. Muallimlerin maaşlarını alamamalarından dolayı grev yaptıklarını, maarif meselesine, terbiye meselesine göstereceğimiz önem eğer sınırlarımıza göstereceğimiz yüksek ehemmiyet kadar mühim olmazsa bilmem bu büyük davayı nasıl kazanacağız? En müthiş düşmanımız bizim cehalet olduğunu söylemiştir (TBMMZC, 1920: 187).

Meclis zabıtlarına, gazetelere ve Muallimler Mecmuasına da yansıdığı gibi öğretmenlerin ekonomik olarak durumları kötüdür. Maaşlarını alamamış ve doğal olarak farklı işler yapmaya başlamışlardır. Daha da ileri giderek kendi özel eşyalarını dahi satmak zorunda kalmışlardır. Her mecrada seslerini duyurmaya çalışsalar da bu konuda kayda değer bir başarı gösterememişlerdir

Muallimler Mecmuası, istikbalin tehdit altında olduğunu, öğretmenlerin maaş probleminin bir an evvel çözülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca hükümetin de bunu yapabilecek kuvvete sahip olduğunu işaret etmiştir. Mecmua, kendilerinin şahsi bir endişe duymadığını, sadece öğretmenlerin ihtiyaçlarını yakından bildiklerini söylemiştir (Şevket, 1922: 48).

1924 yılında hükümetin daveti üzerine Türkiye'ye gelen Amerikalı John Dewey, Türkiye Maarifi hakkında hazırladığı raporda öğretmen sorunlarına değinmiştir. Dewey, yaklaşık 2 ay Türkiye'de kalmış, İstanbul ve Ankara'da eğitim sistemiyle ilgili incelemelerde bulunmuştur. İncelemeleri sonunda raporunda eğitim sistemi, öğretmenlerin durumu, okul ve binaların durumu hakkında bir dizi tespitler de bulunmuştur. Öğretmen maaşlarıyla ilgili olarak öğretmenlerin ekonomik anlamda çok kötü durumda olduğunu söylemiş ve bazı önerilerde bulunmuştur. Dewey maaşlarla ilgili şunları söylemiştir:

"Muallimlerin maaşları süratle ve pek büyük bir nispette tezyit olunmalıdır. Maaş meselesi, en münasip şahsiyetleri muallimlik mesleğine cezp için başlıca nokta olmamakla beraber muallimin alacağı ücret, kendisini ve ailesini münasip bir derecede yaşatacak derecede olmadıkça bundan zararlar tevellüt eder. Nasıl ki bu zararlar Türkiye'de bugün kendisini göstermiştir. Muallimlik san'atine kâfi miktarda zevat bulunamıyor. Meslekten istifa edenlerin miktarı meselenin ne kadar ciddi olduğunu gösteriyor. Fazla olarak muallim mektepleri istikbalde açılacak mekteplerin muallim ihtiyacını tatmin edecek derecede talebe bulmak şöyle dursun birçok ahvalde bugünkü mekteplerin en âcil muallim ihtiyacını hile temin edecek derecede talebe bulamıyor. Açıkçası. Türkiye, pek çok muallim, binaenaleyh muallim mektebi ihtiyacında iken birçok değerli erkeklerle kadınların mekteplere muallim olarak cezbi temin edilmedikçe yeniden mektep açmakta faide yoktur. Muallimleri aç bırakacak maaşlarla da onları mektebe cezp etmek imkânsızdır" (Dewey, 1939: 16).

Dewey'den 1 sene sonra bir başka eğitimci olan Alman Alfred Kühne'de Türkiye'de bir dizi okul ziyaretleri yaparak gözlemlerde bulunmuştur. Kühne'de hazırladığı raporda Türk eğitim sistemiyle ilgili bazı tespitler de bulunmuştur. Öğretmenlerin maaşı konusunda okulların genelinde bu problemin var olduğunu söylemiştir. Kühne, mütvazi bir hayat için dahi yetmeyen maaşla öğretmenlerin tam bir istekle mesleğini icra edebileceğini düşünmemektedir. Öğretmenlerin geçinebilmesi ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için ikinci bir iş yapmak zorunda olduğunu söylemiştir. Özellikle ortaokuldaki bazı öğretmenlerin değişik okullarda ders vermesinin sıkça rastlanılan bir durum olduğunu belirtir. Maaş konusunda tatmin edilen öğretmenlerin ders yüklerinin de artırılabilirliğini ve öğretmenlerin bu durumdan şikâyetçi olmayacağını savunur. Maaş konusunun şehirlere göre de farklılık gösterebileceğini savunmuştur. Çünkü bazı bölgelerde hayat pahalıdır dolayısıyla giderler de buna göredir. Kühne, maaş konusunun çözüme kavuşmadığı takdirde mesleğini seven çalışkan öğretmenlerin mesleği bırakabileceğinin kaçınılmaz bir son olduğunu ifade eder. Bu tür kayıpların büyük zararlar doğuracağını söylemiştir. Öğretmenlerin maaş probleminin en kısa zamanda çözülmesini tavsiye ederek onlardan daha fazla yararlanılmasını tavsiye etmiştir (Kühne, 1939'dan aktaran: Şahin, 1996: 93).

6. 2. Mekteplerde Tasarruf Sandıkları

6. 2. 1 Muallim Sandıkları

Muallimlerin yaşadığı ekonomik sorunlara bir nebze de olsa çare bulabilmek için Muallimler Cemiyeti tarafından muallimlere yardım etmek ve tasarruf sağlamak amacıyla bir iktisat sandığının kurulması düşünülmüştür. Muallimler mecmuasının 20. sayısında bu konu ile ilgili olarak Cemiyetin, her bireyin en azından maddi ve manevi ihtiyaçlarına yetecek kadar bir servetinin olmasını şahsi ve vatani bir vazife olarak görmektedir. Çağın gereği ve dünya siyasetinin en etkili unsurlarından biri olarak serveti görmektedir. Toplum olarak zor bir dönem geçirdiğimizi dolayısıyla insanların sermayesizlik yüzünden ekonomik anlamda bir varlık göstermediği dönemde olduğumuzu ifade etmiştir. Bütün bu yaşanan olumsuzluk ve toplumun bir nebze olsun daha rahat nefes alabilmesi amacıyla Muallimler Cemiyeti, 1 Mart 1923 tarihinde "Muallimler Cemiyeti İktisat Sandığı" adıyla bir sandık oluşturmuştur. İstanbul merkezli kurulan bu sandığın süresi 25 yıldır.

Cemiyet, iktisat sandığının oluşturulmasındaki amacı: cemiyete üye olan azaların tasarruf hususundaki arzularını temin etmek, sandıkta biriken paralardan belli oranlarda sandık azalarına borç vermek, eşya ve erzak tedarikinde kolaylık sağlamak olduğunu

belirtmiştir. Muallimlerin ekonomik anlamdaki sıkıntılarına çare olabilmektir.

İktisat sandığına üye olabilmek bazı şartların yerine getirilmesini gerektirmektedir. İlk olarak iktisat sandığına girmek isteyen Muallimler Cemiyetine üye olması gerekmektedir. Bir defaya mahsus olmak üzere giriş ücreti olarak 100 kuruş alınır. Ayrıca her maaş döneminde hisse bedeli olan 25 kuruş vermek şartı vardır. Cemiyet üyelerinin cemiyete girişi sırasında hisse bedellerinin ileride ödeneceğine dair bir beyanname de alınmaktadır.

Sandık idare heyeti tarafından idare edilmektedir. 5 kişiden oluşan idare heyeti nispi çoğunlukla seçilir. İdare heyeti seçilen azalar arasında bir başkan, bir muhasebeci ve bir de veznedar vardır. Geriye kalan iki kişi de kâtiplik vazifesini yerine getirirler.

İktisat sandığı tarafından her ay yapılan tahsilatın yüzde onu ihtiyat akçesi olarak tahsis edilir. Geriye kalan miktar azanın ihtiyaçları doğrultusunda borçlanma için ayrılır. Sandığa üye olan her aza kendi maaşının toplamı kadar borç alabilir. Sandığa borçlanma senetle ve iki azanın şahitliği ile gerçekleşir. Borçlanmak isteyen, erzak ve eşya almak isteyen azaların ayın son gününe kadar müracaat etmeleri ve isimlerini yazdırmaları gerekmektedir.

İstanbul'dan her hangi bir başka şehre tayin olan ya da farklı bir memuriyete geçen azanın sandıktan çıkmak istemesi durumunda ay sonunda birikmiş paraları kendilerine ve ya varislerine iade edilir. Vefat eden azaya da aynı prosedür uygulanır.

6. 2. 2. Öğrenci Sandıkları

Muallimlerden ayrı olarak öğrenciler için de tasarruf sandıkları vardır. Avrupalı devletlerden örnek alınarak oluşturulan bu sandıklar ilk olarak İstanbul'da Feyz-i Ati Numune mektebi öğrencileri tarafından tesis edilmiştir. Bu sandığın idaresi sadece öğrencilere aittir. Birer ay görev yapacak şekilde bir veznedar birde kâtip seçmişlerdir. Her öğrencinin bir cüzdanı vardır. Öğrenciler ellerine geçen parayı, miktarına bakılmaksızın imza karşılığında veznedara teslim etmektedirler. Bu sayede ellerine geçen parayı şeker veya çikolata almak için değil tasarruf için kullanmışlardır. Öğrenciler bu tasarruf sandıkları sayesinde defter tutmak, para saymak ve hesap yapmak gibi işlerin terbiyesini öğrenmişlerdir. Bu tür işlerin öğrenilmesi öğrencilerin ileriki yaşlarında ticaret yapmak veya bankacılığa dair işlerinde kolaylık sağlayacaktır.

Öğrencilere yönelik oluşturulan bu sandıklardan asıl olarak elde edinilmek istenen serveti nasıl kazanacağından çok öğrencilerin serveti nereden ve nasıl harcayacağı ve nasıl tasarruf edilmesi gerektiğinin öğretilmesidir. Bu noktada öğretmenlere büyük iş düşmektedir. Çünkü henüz yönlendirilebilir yaşlarda öğrencilere paranın nasıl harcanacağını ve nasıl tasarruf edileceğini öğrenmeleri gerekmektedir. Öğrencilere tasarrufun önemini anlatması açısından şu satırlar dikkat çekmektedir:

"Servet seyyaldir; o her gün cebimizden damla damla akıp gidiyor Biz bunun farkında değiliz. Çünkü tasarrufun kıymet ve ehemmiyetini anlamamışıdır. Çocuklarımızı yalnız çikolataya verdikleri yüzüklerini tasarruf etseler ayda lakal bir milyon lira tasarruf etmiş olurduk."

Tasarruf sandıklarının Avrupa'da da tasarruf konusunda Türkiye'ye benzer gayelerinin olduğu belirtilmiştir. Fransa'daki bankaların temelini öğrenci ve köylülerin elde etmiş oldukları tasarruflarla atıldığını belirtmiştir. Rusya'da da I. Dünya Savaşı sırasında yalnız çocuklar için değil bütün halk için tasarruf sandıklarının tesis edildiği belirtilmiştir (Muallimler Mecmuası, 1924: 555-561).

6. 3. İlk Mektep Muallimlerinin Sorunları

Muallimler mecmuası incelendiğinde bu dönemde ilkokul öğretmenlerinin en önemli sorunu maaş problemi olarak göze çarpmaktadır. Bunun yanında öğretmenlerin fazla çalışma saatleri, orta tedarikat muallimlerinin maaşlarıyla ilgili düzenlemeler, Darulmuallimin ve Darulmuallimat ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır.

6. 3. 1. Maaşların Yetersizliği

Muallimler Mecmuâsı'nın 15. sayısında ilkokul öğretmenlerinin maaşları ile ilgili yazıda, bugünkü maaşlarla aile sahibi olmayan bir öğretmenin dahi günlük ihtiyaçlarını zor çıkardığını öne sürülmektedir. Bu durumdan duyulan rahatsızlık dile getirilmiş ve öğretmenlerin maaşlarının en azından kendi ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olması istenmiştir (Halid, 1923: 334). Aksi takdirde ilkokul eğitiminde en küçük bir ilerlemeden söz edilemez. Bu yüzden öğretmenleri kaderlerine terk etmemek gerektiği üzerinde durulmuştur (Şevket, 1923: 245; Şevket, 1923: 88).

Yazıda devamla ilkokul öğretmenlerinin vazifelerinin zor olduğu söylenmiştir. Memleketimiz ilim ve irfan sahasında ileri bir düzeyde olmadığı için bizim memleketimizde ilk öğretmenliğinin daha da zor olduğu iddia edilmiştir. Dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda toplumun yeniden şekillendirilmesi açısından ilkokul öğretmenlerine ciddi görevler düştüğünü söyleyebilir. Çünkü yeni bir memleketin temelleri atılmaktadır ve bu yeni süreçte gençlerin, gerek kendine gerekse vatana ve millete faydalı bireyler olarak yetiştirilmesinde en büyük görev ilkokul öğretmenlerine düşmektedir. Bu kadar önemli bir vazifesi olan öğretmenin kendisinin ve ailesinin geçimi ile ilgili ekonomik anlamda kaygıları olmamalıdır. Ekonomik anlamdaki sıkıntılar, mesleğin iyi bir şekilde yerine getirilmesine mani olacaktır. Yorucu ve yıpratıcı bir mesleği yerine getirmeye çalışan öğretmenlerin

karşılaşacağı sıkıntıları göze alarak sırf meslek aşkıyla vazifelerini yerine getirmekte olduğu ifade edilmiştir. Bu fedakâr zümrenin hakkının eksiksiz verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

İlkokul öğretmenleri 600 kuruş maaşla hizmet etmektedir. 1000 kuruş maaş almak için, bin bir türlü zorluğa katlandıkları belirtilmektedir. İlkokul öğretmenlerinin çoğu on beş yirmi senelik uzun ve yorucu bir emeğin ardından 800 veya 1000 kuruş alabilmektedirler. Bu şartlar göz önüne alındığında, iyi bir ilkokul öğretmenine sahip olmamın mümkün olmayacağı ifade edilmiştir. Ancak iyi bir eğitim hayatına, iyi bir ilkokul öğretmenine sahip olmak istiyorsak öğretmenlerin sorunlarının çözülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Daha açık bir ifadeyle öğretmenlerin karınlarının doyurulması gerektiğini söylemek istemiştir (Halid, 1923: 3349).

Muallimler mecmuasının 25. sayısındaki ilk mektep muallimlerinin maaşları ile ilgili yazıda, mecliste muallim maaşları ile ilgili alınan kararlara yer vermiştir. Meclis, gittikçe zorlaşan hayat koşulları karşısında ilkokul öğretmenlerinin maaş meselesiyle ilgilenmesi İstanbul Muallimler Cemiyetini memnun etmiştir. Bunu üzerine cemiyet, başkan Ahmet Hamid imzasıyla bir telgraf çekerek aşağıda vereceğimiz önerilerinin dikkate alınmasını rica etmiştir. Cemiyetin istekleri şu şekildedir:

1. İlkokul öğretmenlerine 1000 kuruş maaş verilmesini,
2. Öğretmen maaşlarına her iki senede 300 kuruş zam yapılarak 21. senede 4000 kuruş verilmesini istemiştir.

Bu istekler üzerine dönemin Maarif Vekili Şükrü Bey, muallimler için istenilen maaşı uygun bulunduğunu ve ilk tedrisat kanununda bunun dikkate alınacağını söylemiştir. Büyük Millet Meclisi'nin de maaşlar hakkında yeni sene bütçesinin tanziminde yer alacak kanunlarla ilintili çalışmalar yürüttüğünü dile getirmiştir (Muallimler Mecmuası, 1924: 985-986).

Meclisteki görüşmeler sırasında Giresun Mebusu Hakkı Tarık (Us) bey ilkokul öğretmenlerinin maaşlarıyla ilgili bir önerge sunarak şunları söylemiştir:

"İlk tedrisat muallimlerinin maaşları hakkında mer'iyye olan maddeyi kanuniye 8 Nisan 1339 tarihli kanun 13. maddesidir. Bu maddeye göre, ilk tedrisat muallimlerinin maaşları 600 kuruştan başlar ve iki senede bir 100 kuruş zam edilmek suretiyle süre hizmetlerinin 29. senesi maaş miktarı 2000 kuruşa meblağ olur.

Muallimlerle birlikte meclis umumiler ve onlarla birlikte de bütün memleketin maarifi işte bu maddenin tadile münhasır bir teklif kanunu takdim ediyorum. Teklifim meclis alicce kabul buyrulduğu takdirde ilk tedrisat muallimlerinin maaşı 1000 kuruştan başlayarak ve 25. seneye kadar iki senede bir, ikişer yüz kuruş zam ile 3500 kuruşu bulacaktır. "

Hakkı Tarık Bey'in önergesi üzerine değişikliğe dair maarif encümenin mazbatasında, memleketin irfan hayatında en önemli konulardan bir ilkokul öğretmenlerinin gereksinimlerini karşılanması olduğunu söylenmiştir. Mevcut maaşlarla kendilerinden beklenen hizmeti göstermekte mahrum kalabilirler. Bu yüzden birçok öğretmen başka mesleklere geçmektedirler. Öğretmenlerin yaşadığı bu mağduriyet hem kendi alileri hem de memleket için zarar ziyan demektir. Ancak bütçenin ihlalini korumak zorunda olduğumuzdan ilk teklifteki 1000 kuruş maaş 800 kuruşa indirilmiştir. Eğer maddi imkân olur maaşların 1000 kuruşa çıkarılmasını kabul ederiz. Maarif encümeni, Hakkı Tarık Bey'in teklifini uygun bulmakla beraber hukuki açıdan kabulünü uygun görmemiştir (Muallimler Mecmuası, 1924: 987-990).

Hakkı Tarık Bey'in önergesi Dâhiliye Encümeni tarafından da görüşülmüştür. Encümen, mektepler gibi memleketin istikbalini temsil eden milli müesseselerin en önemlilerinden biri olan mekteplerin mevzu bahis olduğu zaman gerekli hassasiyetin gösterilmesi gerektiğini söylemiştir. Maaşları konusunda da makul bir sınırın kabul edilebileceğini ve teklif edilen 1000 kuruşun kendileri için makul olduğunu söylemişlerdir. Aksi takdirde öğretmenlik mesleğine olan ilginin azalacağını ifade etmişlerdir. Maarif encümenin aksine Dâhiliye Encümeni, Hakkı Tarık Bey'in önergesine olumlu yaklaşmıştır. Neticede Dâhiliye encümeni tarafından görüşülen teklif kabul edilmiştir (Muallimler Mecmuası, 1924: 991-994).

Mecliste alınan karardan sonra Afyonkarahisar milletvekili Ruşen Eşref Bey (Ünaydın) söz alarak muallim maaşları ile ilgili şunları söylemiştir:

"(...) ancak şunu biliyorum ki maaş mevcudu ile hiç bir muallimin hüsnü hizmet ifa etmesi hatta görebilmesi kabul değildir. Bunu hepimiz de biliyorsunuz. Mesela 600 kuruşa bir muallim oturup çalışmıyor. Kendi mesleğini terk ediyor. Uzun senelerden beri mesleğine vakıf etmiş olduğu hayatını bir tarafa bırakıyor. Geçinmek endişesiyle mesela gidiyor biletçi oluyor, kimi kontrolör oluyor. Bazısı da bakkal yanında çalışıyor. Bundan dolayı bunları bu sefalet hayatından kurtararak maarif hayatında iyi bir ameli olmalarını temin etmek lazımdır. Şayet maaşlarını şimdiye kadar olduğu gibi böyle mühmil bir halde bırakacak olursak hiç şüphe etmeyiniz ki yakın zamanda muallim arayacağız ve bulamayacağız" (Muallimler Mecmuası, 1924: 1073-1074).

Meclisteki bu müzakerelerden sonra meclis başkanlığına maaş konusunda iki önerge verilmiştir. Birincisi: Karahisar mebusu İzzet Ulvi (Akyurt) Bey'in ilkokul öğretmenlerinin maaşının 1200 kuruş olmasına dair önerge; ikicisi ise: Hakkı Tarık Bey'in muallimlere 3 senede bir 250 kuruş zam teklifine dair önergedir. Ancak bu iki önergede meclis tarafından oylanarak dikkate alınmamıştır (Muallimler Mecmuası, 1925: 120-1221).

6. 3. 2. Çalışma saatlerinin Fazlalığı

İlkokul öğretmenlerinin diğer bir problemi çalışma saatlerinin fazlalığıdır. Bu dönemde birçok mektepte öğretmenlerin dersleri 25 ile 30 saat arasında değişmektedir. Bu çalışma saatleri çok fazladır ve öğretmen bunun altında ezilmektedir. Bir muallimin haftada 20 saatten fazla ders okutması uygun görülmemiştir. Aksi takdirde ondan istenilen verim alınamayacaktır. Bir öğretmen bir sonraki günün dersi için hazırlık yapmak ve bununla ilgili bir kaç saat mütalaa yapmak zorundadır. Fazla çalışma saatleri yüzünden bu hazırlıkları yapamayan öğretmenden tam anlamıyla verim alınması mümkün değildir. Sürekli bir dersten diğerine koşan öğretmen vazifesini tam anlamıyla ifa edemez.

Her ne kadar yabancı memleketlerde de aynı durumun rahatsızlığı olduğu iddia edilse de bu kesin değildir. Bu memleketlerde öğretmenin ders verdiği mektebin yanında konaklaması için yer de temin edilmiştir. Sınıf mevcutları da 20 ile 25 arasında değişmektedir. Biz de ise muallimler mekteplerden çok uzak semtlerde kalmış ve zamanlarının bir kısmını yollarda geçirmişlerdir. Ayrıca sınıf mevcudu da 40 ile 45 arasında değiştiğinden dolayı muallim her öğrencisiyle meşgul olamamıştır. Öğretmenin kendine ve öğrencisine zaman ayırması için ders saatlerinin ve sınıf mevcutlarının azaltılması gerekmektedir. Maarifin geleceği açısından maaş problemi kadar çalışma saatlerinin de azaltılması son derece önemlidir (Halid, 1923: 335).

6. 4. Orta Tedrisat Muallimleriyle İlgili Düzenlemeler

Muallimler mecmuasının bizim dönemimizi ihtiva eden sayılarını incelediğimiz de orta tedrisat muallimleriyle ilgili bir takım düzenlemelerin olduğunu görmekteyiz. Özellikle 17 ve 18. sayılarındaki Orta Tedrisat Muallimleri Hakkında Kanun başlıklı yazı, 8 ve 9. sayılardaki Orta Tedrisat Muallimleri Hakkında Kanun Projesi başlıklı yazılar orta tedrisat muallimleriyle ilgili bir takım düzenlemeleri içerir.

6. 4. 1. Maaş ve Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Düzenlemeler

Orta tedrisat muallimleriyle ilgili düzenlemeler ilk olarak muallimliğin tanımıyla başlar. Muallimliği devletin umumi hizmetlerinden talim ve terbiye vazifesini üzerine alan bağımsız ve derecelere ayrılan bir meslek olarak tanımlar. Devamında orta tedrisat muallimlerinin de yüksek ve orta Dârulmuallimin, Dârulmuallimat ve yüksek ihtisas mekteplerinden seçildiğini kaydeder. Muallim olabilme yaşını da vermiş olan bu yazıya göre, muallim olacakların 20 yaşını tamamlamış ve 45 yaşını geçmemiş olmaları gerekmektedir (Hamid 1924: 423). Buna gerekçe olarak da muallimlerin en aktif oldukları dönemde onlardan faydalanılmak istenmesidir (Hamid, 1923: 165-166).

Orta tedrisat muallimlerinden mesleğinde üstün başarı gösterenler çeşitli ödüllerle ödüllendirilirler. İlmî ve edebî olarak kıymetli eserler telif ve tercüme edenler, mektep programlarına uygun kitap yayınlayanlar eserlerinin çokluğuna ve ehemmiyetine göre takdirname maarif madalyası ve para ile ödüllendirilirler. Ayrıca muallimler tören ve teşrifat da maarif müdürleriyle beraber teşrifata katılabilirler (Hamid, 1924: 427).

Muallimleri vazife olarak 2 kısma ayıran bu yazıya göre, düzenlenmiş vazifelerini yerine getirenler sabit, haftada 7 saatten fazla ders mükellefiyeti olmayanlar da geçici sınıfı teşkil eder. Sabit muallimler maarif vekâletinin verdiği görevlerden başka bir işle uğraşmazlar. Geçici muallimlerin böyle bir zorunluluğu yoktur. Sabit muallimler mekteplerin talimatnamesindeki açıkça belirtilen idari ve ilmî vazifeleri yerine getirmekle yükümlüdürler. Sabit muallimler staj sürecinde 1500 kuruş maaş alırlar. Muallimlik unvanını kazandıktan sonra maaşları 1700 kuruşa kadar ulaşır. Sabit muallimlerin aylıkları aşağıda tablo olarak gösterileceği gibi 5000 kuruşa kadar çıkmaktadır.

Tablo 1. Sabit Muallimlerin Maaş Cetveli (Hamid, 1924: 424-425).

Yıllar	Kuruş
4. yıl başlangıcında	2000
7. yıl başlangıcında	2300
10. yıl başlangıcında	2600
13. yıl başlangıcında	2900
16. yıl başlangıcında	3200
18. yıl başlangıcında	3500
20. yıl başlangıcında	3800
22. yıl başlangıcında	4100
24. yıl başlangıcında	4400
26. yıl başlangıcında	4700
28. yıl başlangıcında	5000

Tabloda da görüldüğü gibi sabit muallimlerin maaşları 5000 kuruşa kadar ulaşmaktadır. Ancak bu maaşı elde etmek için de ortalama 30 yıl çalışmaları gerekmektedir. Muallimlik mesleğinin fedakâr insanlara mahsus olduğunu ve bu mesleği yerine getirenlerin hızla yıprandığı ifade edilmiştir. Muallimler 25 sene hizmetten sonra 30 sene hizmet etmiş sayılarak bir mükâfat olarak emeklilik verilir. (Hamid, 1923: 183)

Sabit muallimlerin yanında geçici muallimlerin maaşları da 1000 kuruştan başlayarak staj süresi boyunca 1200 kuruşa çıkarılır. Ancak bunların da dereceleri arttıkça 2300 kuruşa kadar yükselir.

Tablo 2. Geçici Muallimleri Maaş Cetveli (Hamid, 1924: 425).

Yıllar	Kuruş
4. yıl başlangıcında	1300
7. yıl başlangıcında	1400
10. yıl başlangıcında	1500
13. yıl başlangıcında	1600
16. yıl başlangıcında	1700
20. yıl başlangıcında	1900
21. yıl başlangıcında	2000
22. yıl başlangıcında	2100
26. yıl başlangıcında	2200
28. yıl başlangıcında	2300

Tabloda görüldüğü gibi geçici muallimlerin derece derece maaşları yükselmekte ve 28. sene sonunda 2300'e ulaştığı görülmektedir. Geçici muallimlerin evli olanlarına hayatlarına rahatça devam edebilmeleri ve mesleklerini gönül rahatlığı ile ailelerini düşünmeden yapabilmeleri istenmiştir. Bunun için ailelerine ek ödenek verilmesi uygun görülmüştür. (Hamid, 1923: 184).

Muallim maaşları, muallimlerin terfi ve vazifelerinin kesintiye uğramasıyla ilişkilidir. Sağlıkla ilgili problemler dışında hangi sebep olursa olsun kendi isteğiyle 3 aydan fazla açıkta kalan muallimin bu süresi kıdeminden düşürülür (Hamid, 1924: 426). Ayrıca vazife sırasında vefat eden muallimlerin ailelerine maaş bağlanır (Hamid, 1924: 428).

Muallimlerin çocuklarına da bir takım kolaylıklar sağlanmıştır. Örneğin, vazifesi esnasında mesleğini hakkıyla yerine getiren muallim ve muallimelerin okuduğu yatılı olmayan okullardan ücret talep edilmemektedir. On seneden fazla hizmet eden muallimlerin çocukları da yatılı mekteplere parasız olarak kabul edilmektedir. Ancak Bu okulların Maarif Vekâlet'ine bağlı olması şarttır (Hamid, 1923: 188).

6. 4. 2. Cezalarla İlgili Düzenlemeler

Maaş ve mesleki düzenlemelerin yanı sıra orta tedrisat muallimlerine verilecek cezalarla ilgili bilgiler de vardır. İncelediğimiz belgede orta tedrisat muallimleriyle ilgili 7 tane ceza saptanmıştır. Bu cezalar şunlardır:

- 1- İhtar
- 2- Gündeliğini kesmek

- 3- Ceza olarak yerinden kaldırmak
- 4- Sınıfını indirmek
- 5- İstifa etmiş sayılmak
- 6- Azil
- 7- Meslekten çıkarılmak

6. 4. 2. 1. İhtar

Özrü olmadığı halde dersine gitmeyenler, muallimler meclisi toplantılarına katılmayanlar bu cezaya tabi olur. Ayrıca mektep talimatı ile kendisine verilen her hangi bir vazifeyi yapmayanlar, talimat hükümlerine riayet etmeyenler hakkında da aynı ceza uygulanır. Mektep müdürleri tarafından ve mektep müdürlerinden kusurları görülenlerle ve mektepte dirliksizlik çıkarıcılar hakkında ya doğrudan doğruya ve yahut mektep müdürlerinin bildirmesi üzerine maarif müdürlüğü tarafından aynı ceza uygulanır.

6. 4. 2. 2. Gündeliğini Kesmek

Bir ders senesi içinde vazifesine devamsızlığından dolayı ihtar cezasına uğradığı halde yine devamsızlık edenlerin mektep müdürleri tarafından saat hesabıyla günlüğü kesilir.

6. 4. 2. 3. Ceza Olarak Yerinden Kaldırmak

Muallimin okulda çıkardığı kargaşa nedeniyle bir senede iki kere ihtar cezasına uğradığı halde uslanmayanlar, mektep düzenini bozanlar, arkadaşlarına karşı haysiyet kırarak muamelede bulunanlar ve dersinde düzeni koruyamayanlar ceza olarak yerinden kaldırılır.

6. 4. 2. 4. Sınıfını İndirmek

Muallimlerin ders vermekte acizliği, iktidarsızlığı ve orta tedrisat mekteplerinde hiç bir ders veremeyeceği teftiş ile anlaşılan muallimin sınıfı indirilir.

6. 4. 2. 5. İstifa Etmiş Sayılmak

Bir senede üç kere günlüğü kesildiği halde yine vazifesini yapmayan muallim, Maarif vekâletince istifa etmiş sayılır.

6. 4. 2. 6. Azil

Ceza alarak üç kere yerinden kaldırılmış olduğu halde uslanmadığı anlaşılan, devamsızlığından dolayı iki kere istifa etmiş sayıldığı halde yine bu vazifesini yapmakta tembellik gösteren, maarif vekâleti tarafından kanuna uygun olarak verilen emirlere karşı gelen muallimler azil olunur.

6. 4. 2. 7. Meslekten Çıkarılmak

Cinayetle veyahut mesleğin haysiyetine dokunan küçük suç ile mahkûm olan, mektep idarelerinin haklı olarak şikâyetini icap ettirmiş ahlaki suçları sabit olan, beş sene içinde üç kere azillığe sebep olan harekette bulunan, tahsilin hiç bir derecesinde ders vermeyeceği anlaşılan muallim muallimlikten çıkarılır (Hamid, 1924: 426- 428).

6. 5. Darümuallimin ve Darümuallimatlarla İlgili Tespitler

6. 5. 1. Darümuallimin

Darümualliminler, Tanzimat'ın ilanından sonra II. Mahmut devrinin son zamanlarında açılan rüştiye mekteplerine öğretmen yetiştirmek amacıyla 16 Mart 1848'de İstanbul'da açılmıştır (Akyüz, 2006: 28; Öztürk, 1993: 551). Darümuallimin baş hocalığına Yahya Efendi atanmış, 1850'de de Ahmet Cevdet Paşa okul müdürlüğüne getirilmiştir. Okulun öğrenim süresi üç yıl olup, öğrenciler sınavla alınmıştır. Darümuallimin'e alınacak öğrencilerde Arapçayı anlayıp Türkçeye çevirebilecek düzeyde olmaları şartı aranmıştır. Okula kabul olunan öğrencilere 30'ar kuruş burs verilmiştir (Taşer, 2010: 26-27).

Darümuallim, ülkenin eğitim sistemi ve medreselerin bozulması, Rüştiyelerde matematik ve dünyevi dersleri okutacak kimsenin bulunmaması ve donanımlı öğretmenlerin yetiştirilmesi gibi gerekçeler yüzünden kurulmuştur (Akyüz, 2006: 27-28).

Muallimler mecmuasının 19. sayısında Sadri Celal, Darümuallimle ilgili bir dizi tespit ve önerilerde bulunmuştur. Celal, Darümuallimlerin başarıya ulaşması için sağlam bir öğretici kadrosunun olmasının zorunlu olduğunu, Darümuallim mezunu olmayanların bu mekteplerde görev almasını istememiştir. Yüzlerce mektebin açıldığını dile getiren Celal, buradaki muallimlerin ise liyakat açısından eksik olduğunu söylemiştir.

İstanbul Darümuallim mezunlarının büyük bir çoğunluğunun mesleki açıdan yetersiz olduğu ve mesleği iyi bir şekilde yerine getirebilecek düzeyde olmadığı vurgulanmıştır. Taşralarda da durumun farksız olduğunu hatta daha kötü durumda olduğunu söylemiştir. Celal, mevcut muallimlerin istenilen vasıfları taşımasalar bile mevcut durumda eldeki muallimlerle devam etmenin bir mahzurunu görmemiştir. Aslında bu aşamada farklı bir

çıkar yol yoktur. Ancak bunların eksiklerinin tamamlanması mesleğin geleceği açısından önemlidir. Bunun için de tatil zamanlarında hatta gerekirse dönem içinde kurslar açmak, konferanslar ve münakaşalar düzenleyerek eksiklerinin giderilmesini istemiştir.

Darülmualimlerdeki ders yükünün de fazla olduğuna işaret etmiş ve bunların azaltılmasının faydalı olacağını vurgulamıştır. Bunu hem muallimlerin sağlığı açısından hem de mesleğin daha iyi yerine getirilmesi açısından gerekli görmektedir. Diğer yandan az zamanda çok muallim elde edilmenin yollarının aranmasını gerekli olduğunu söylemiştir. Bunun içinde ilkokul öğretmenlerinden belirli düzeyin üstünde olanları ciddi bir sınava tabi tutarak Darülmualime alınmasını teklif eder. Ayrıca muallimler arasındaki Darülmualimli ve ehliyetnameli ayrımından rahatsızlığını dile getirmiştir. Muallimliği diğer sanatlardan ayırarak çok daha ciddi bir meslek olduğunu ifade ederek, muallimliğin mesleki anlamda ciddi bir çaba ve emek ürünü olduğunu söylemiştir.

Darülmualimler dışındaki muallimlere de haksızlık yapmak istemediğini söyleyerek devamında şunları ifade etmiştir:

"Bir kısım meslektaşlarımız, hayatının en kıymetli zamanlarını, pek cüzi bir maaş, ekme parası mukabilinde mesleğe adanmışlardır. İçlerinden Darülmualiminden yetişmemelerine rağmen, mesleklerine cidden bağlı, tecrübe ve adama kazanmış, muhtelif sahalarda ihtisas kesb etmiş olanları da vardır. Bunları merhametsizce kapı dışarı etmektense ıslaha çalışmak daha uygun hak ve insaf ve mantıklı olur. Yalnız büsbütün kabiliyetsiz olanların maarifle alakalarını kesmek, terbiye tedrisatımızın selameti namına mecburidir. "

Mevcut Darülmualimler ile Avrupa'dakilerini kıyaslayan Celal, bizdeki Darülmualimleri Avrupa'daki altı sınıflık ilkokul mekteplerinden bile daha aşağı olduğunu iddia etmektedir. Bunun için bir kaç mıntıkaya ayrılarak Darülmualimleri gerektiği gibi tesis edilmesini önerir. Ancak mekteplerin azaltılmasından kaynaklanan zararların olacağını söylemiştir. Bunun için de mekteplere paralel birçok şube açarak oluşan zararların telafi edilmesini istemektedir. Gerekli olan bütün noktaları ve projeleri öğrenmek ve muhtelif memleketlerde iyi sonuçlar veren tecrübelerden faydalanılması gerektiği üzerinde durmuştur. Mevcut durumda bencilliği bir kenara bırakıp ilim ve irfan hayatımızın istenilen seviyeye gelmesi için her türlü fikre ve öneriye açık olunması gerektiğini söylemiştir. Her ne kadar Avrupa'dan faydalanılması gerektiğini vurgulasa da Avrupa' nın da kendi içindeki durumu şöyle ifade etmiştir:

"Esas itibariyle kabul etmek mecburiyetindeyiz ki mekteplerin birçoğu Avrupa'da bilhassa bizde bugünkü teşkilat ve programlarıyla yarım ilme, bir terbiyeyi fikriyeye

malik ilmi tetkik usullerinden tamamen habersizdir, kendi kafasıyla düşünme ve yine fikirleri bulmak kabiliyetinden ve kendisini dev aynasında gören gençler yetiştirmeye müsaittir."

Celal, Darümuallimleri birer zihni fabrika, iyi fikri alışkanlıklar veren, büyük bir dikkat ve ehemmiyetle seçmeye tabi tutulmuş zekâları vücut toplamanın muntazam işlemlerini temin edecek surette donatılan yerler olmasını istemektedir. Bu yeni esaslar üzerine kuracağımız dâhili teşkilat ve programlarını bu hakikati daima göz önünde tutarak tanzim ve tertip etmemiz gerektiğini vurgular. Darümuallime aldığımız gençleri iptidai tahsilden orta tahsile geçmek yeteneğini ve kabiliyetini gösteren seçkin azınlık arasından buldurmamız bizim için gayet kıymetli bir teminat olacağını öne sürmüştür. O zaman muallim namzetlerimizin Darümuallimin kapısından girerken sağlam bir terbiyeye, çok geniş ve sağlam olmasa da ciddi bir bilgiye sahip olduklarına emin olunacağını söylemiştir. Darümuallimde geçirecekleri iki sene zaafında da bu sağlam esas genişletmek, derinleştirmek, aynı zaman da ilmi araştırmalar ve tetkikat usulleriyle mümkün olduğu kadar kabiliyetlerini geliştireceklerdir (Celal, 1924: 450-456).

6. 5. 2. Dârümuallimat

Türkiye’de Tanzimat devrinde kız eğitiminin gelişimi sürecinde kız Rüşdiyelerinin açılması, bu okullarda istihdam edilecek kadın öğretmenlerin yetiştirilmesi sorununu gündeme getirmiştir. Maarif Nazırı Safvet Paşa tarafından hazırlanan 1 Eylül 1869 tarihli “Maarif-i Umûmiye Nizamnâmesi’nde” ilk ve ortaöğretim kız okullarına muallime yetiştirmek üzere İstanbul’da bir Dârümuallimât’ın açılması kararlaştırılmıştır (Sanal, 2009: 224-225; Taşer, 2010: 48). 1869 yılı sonunda okulun açılışı için çalışmalara başlayan Maarif Nezareti bina olarak Sultanahmet’te bir konağı kiralamıştır. 8 Şubat 1870’te okula sınavla öğrenci alınmış ve okulun müdürlüğüne Emin Efendi getirilmiştir (Öztürk 1993: 550).

Muallimler Mecmuasının 8. ve 10. sayılarında Darümuallimat ile ilgili yazılar vardır. Şevket, mecmuanın 8. sayısındaki Darümuallimat başlıklı yazısına insan yetiştirmekte ne kadar tecrübesiz olduğumuzu ve elimizdeki bu hazineyi nasıl işleyeceğimizi bilmediğimizi söyleyerek başlamıştır. Şevket yazısında şunları ifade etmektedir:

"Anadolu'daki madenler, tufandan, yaradılıştan beri yer altında gömülü duruyor, hazineler üstünde aç ölüyor. Bu fena gafletten bazı kere acı duyarak bahsediyoruz. Hâlbuki daha korkuncu var: köylü, şehirli, bütün çocukların gözleri ateşli bir kabiliyetle yanıyor; zekâları elmadan kıymetli bir definedir. Fakat vatanın serveti, güzelliği

ortasında bedbaht ve sefaletle esir yaşıyoruz; rekabete giriştiğimiz milletlere nispetle nihayet derecede gafil ve cahil maddi fikri yeteneklerimiz, mahsul vermeden mahvolup gidiyor; insan yetiştirmekteki usulü ve kıymeti bilmiyoruz; bunu milli felaket saymalıyız" (Şevket, 1923: 151-152).

Yazının ilerleyen bölümlerinde Darülmuallimatın bir meslek mektebi olduğunu söyler ve derecesi ne olursa olsun diğer ilk, orta ve yüksek maarif müesseselerinden farklı olduğunu dile getirir. Darülmuallimat için şu 3 dersin mutlaka okutulması gerektiğini savunur:

1. İlkokul mekteplerinde gösterilen dersleri ilmen kavramaya yaracak dersler.
2. Sanat ve irfan terbiyesiyle insan daha da önemlisi bir meslek hizmetçisi yetiştirmeyi, memleketin ilmine, kültürüne aşına olacak dersler.
3. Çocuk psikolojisini öğretecek, maddi ve zihni kuvvetlerini ortaya çıkaracak yöntemi uygulamaya ve bizzat okutmaya kudret kazandırılacak dersler.(Şevket, 1923: 155-156).

Şevket'in diğer yazısına baktığımızda burada da muallimliğe olan ihtiyaç üzerinde durmuştur. Yazıda, memleketin sefaletten ve harplerden kırıldığını bu yüzden insan tasarrufuna ciddi anlamda ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Büyük, küçük, erkek, kız demeden hiç kimsenin ihmal edilmemesi gerektiğini vurgular. Mevcut devirin değiştiğini ve milletimizin diğer milletlerden aşağı bir millet olmadığını hatta üstün tutulması gerektiğini söylemiştir. Avrupa'da veya Amerika'daki insanların bizimle aynı mahiyette olduğunu savunmuştur. Ancak ilim ve irfan anlamında bizden önde yürüyenlerin olabileceğini söylemiş ve maksadımız için bunların örnek alınabileceği söylenmiştir. Son 15 sene içinde pek çok erkeğin öldüğünü dolayısıyla kadınların kimsesiz kaldığı ifade etmiştir. Yaşanan bu durum kadınları harici bir hayatın dışına itmektir. Artık kendi ayakları üzerinde durmaları gerekmektedir. Yaşamak için okuyacak ve iş arayacaktır.

Milletlerin iyi ve temiz bir hayat yaşamasının aile terbiyesindeki liyakatle ölçülebileceğini söylemiştir. Ona göre kadınlar iyi yetiştirilebilirse memleket kurtulur. Çünkü kadınlar evlerinin şefkatli ve idareli hakimesi olacak vasıflara sahiptir. Dolayısıyla bunun ortaya çıkarılması gerekmektedir. Avrupa'da 1880-1900 tarihleri arasında kadınların sosyal hayata katılımının ne derece arttığını göstermesi açısından aşağıda vereceğimiz tablo ilginçtir.

Tablo 3. 1880-1900 Tarihleri Arasında Avrupa'da Kadınların Sosyal Hayata Katılma Miktarı (Şevket, 1923: 204-205).

Meslek	Miktarı
Doktorların	2 misli
Hükümet hizmetinde bulunan memurelerin	3 misli
Gazetecilerin	4 misli
Ticaret ilminde çalışanların	5 misli
İşçilerin	6 misli
Edebi ve teknik işlerle uğraşanların	10 misli
Mühendis ve elektrik işleriyle uğraşanların	15 misli

Tablodan da anlaşılacağı üzere Avrupa'da kadınlar, erkeklerin çalıştığı birçok alana girmeye başlamıştır. Bu da bir anlamda onların daha ileri bir toplum olduğunun göstergesidir. Türkiye bu istatistiklerin dışındadır.

Darülmualimatların ortaya çıkmasının gerekliliği konusunda da şunları söylemiştir: Darülfünun, ilimde uzman adaylar yetiştirir; hocalık tatbikatıyla uğraşmaya lüzum göremez. İlk Darülmualimatlara, tali kız mekteplerine tedris heyetleri ihzar etmekle mükellef bir müessese yoktur. Kız sanayi sultanilerinin esaslı ihtisas dersleri haricindeki umumi tedrisatı kimlere bırakacağız? Usulü dairesinde okumadan ve tatbikatlı tecrübe görmeden kimse müfettiş olamaz. İlk Darülmualimatlar da ekseriya aynı dereceli mektepten çıkmış hocalardan istifade ediyoruz, bu elbise o vücutta yüksek kabiliyet sahiplerini istisna edince, put durmaya mahkûmdur (Şevket, 1923: 207).

6. 6. Orta Dârlmuallimin ve Dârlmuallimat

Orta Darülmualimin ve Darülmualimatlarla ilgili yazıda, bu mektepler için bir dizi öneriler sıralamıştır. Evvela bu mekteplerin niçin kurulduğunu söyleyerek yazısına devam eder. Ona göre: orta Darülmualimler ve Darülmualimatlar, ilk Darülmualimler ve Darülmualimatlara hoca, müdür, ilkokul mekteplerine müfettiş ve orta tedrisat kanununca lise dönemine muallim ve muallime yetiştirmek için kurulmuştur. Vazifesinin büyük kısmını ilk Darülmualimin ve Darülmualimat oluşturur.

Yazar, orta darülmualimin ve darülmualimat, gayesine uygun bir hayat için, kaç şube halinde devam etmek faydalı olur? şeklinde bir soru sorarak devamla terbiye, usul tedrisi, ruhiyat, maarif teşkilatı, Fransızca dersleri, ilme ve usule ait verilecek muntazam konferansların bütün talebeler için ortak ve mecburi olduğunu söyler. Bütün bunlar orta

Darülmualimin ve Darülmualimat da birlik olduğunu ve bu yüzden 4 şube olmasını teklif eder.

Bazı derslerin hocasının kolay yetişmeyeceğini savunur. Örneğin Türkçe edebiyat hocası bunlardan biridir. Türkçe edebiyat hocası memleketin büyük muharrirlerine dair izahat vermekle mükelleftir; kendinin Türk tarihi edebiyatını usulü ve ihtiva ettiği safhaları itibariyle bilmesinin gerekli olduğunu söyler. Son asır içinde şark telakkilerinden farklı bir medeniyet tesirine maruz kaldık; bugünkü hayata uygun bir terbiye görmek ihtiyacında olduğumuzu; muallim adaylarının da batı fikirlerini ilmi usul ile öğretmeyi ihmal etmemesi gerektiğini savunur. Bunun önemli bir mesele olduğunu, ilk Darülmualimin ve Darülmualimat Türkçe hocasına düşen payın Batı edebiyatının sanat nüvelerinden tarihi tekâmüllerinden hatta mümkünse bazı metinlerden haberdar olmaları; o yüzden böyle bir ders koymak gereklidir.

Mekteplerin teori dersleriyle boğulduğunu ve dolayısıyla öğrencilerin bundan rahatsız olduğunu söylemiştir. Derslerin bu şekilde devam etmesinin fayda sağlamayacağına inanır. Darülmualimat da özlü bir sanat tarihi tedrisini tecrübe ettiğini; edebiyatın, diğer güzel sanatlardan yalnızca ifade vasıtası itibariyle ayrıldığını; edebiyat muallimi adaylarının heykeltıraşlığın, resimin, muhtelif devirlerdeki oluşumları kısaca bilmekten mahrum edilemeyeceğini bunun için de bütün mektepte iki saat okutulmasını önerir.

Türk edebiyatının nasıl okutulacağına dair düşünen yazar, bu konuda şunları söylemiştir: "İlk hatıra gelecek tedbir şudur; metinlerin şerhine ve edebi kıratına kıymet vermek. Bunun için her sınıfta ikişer saat tedrisini temin etmek lazımdır."

Türkçe muallimi adaylarının yalnız edebiyat dersleriyle uğraşmaması gerektiğini, bütün tahsil devresinde yani iki senede her hafta için altı saat felsefe ve sosyoloji, altı saat Arabi dört saat Farsi okumaları gençlerin kuvvetli teşkil ve gelişmesi, vazifelerinde muvaffakiyetleri için tereddütsüz kabul edilmesini savunur. Bu izaha göre de derslerin şu şekilde olması gerektiğini savunur:

"Bu kısımların hepsine ait konferanslardan başka ortaklaşa ve mecburi derslerde var: ecnebi lisanı, meslek dersleri, Fransızca beşer, meslek dersleri en aşağı dörder saat olur; her sınıfta, öteki mevzularla beraber yekün haftada yirmi üçe, yirmi dörde hatta yirmi beşe çıkar; muallim namzetlerine serbest mesai zamanları da bırakmak lazımdır; ilk Darülmualimat ve Darülmualimin ders cetvelindeki izaha bakınız: musiki dersi konmuştur; bunu orta Darülmualimat ve Darülmualiminde mutlaka teşkil etmeli. O halde mektebi şubelere ayırmak için karar vermeyi düşünüyorum; dörtten az kısma indirmek kabul olmuyor."

Orta Darülmuallemi ve Darülmuallemi mesleki bir ihtiyaca cevap vermek için açmak gerektiğini savunur. Yabancıların özellikle Fransızların mektep yapılarını taklit etmeyi uygun görmez. Mektep teşkilatının mensup olduğu memleketin ihtiyacına cevap verecek şekilde düzenlenmesi taraftarıdır. Yoksa amacının Fransız programlarını yemek olmadığını dile getirir.

Orta Darülmuallemi ve Darülmuallemi yalnız yatılı kısma tahsis edilmesinde zorunluluk olmadığını; gündüz devam etmek isteyenlere hocaların yardımcı olması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca orta Darülmuallemi ve Darülmuallemi, Darülfununa bağlı olması tasavvuruyla açılacak yüksek Darülmualleminden farklı olduğunu dile getirmiştir.

Orta Darülmuallemi ve Darülmuallemi, beş senelik ilkokuldan sonra okunan tahsili yine beş seneden ibaret olan ilk Darülmuallemi ve Darülmuallemi mezunları kabul edilir; yüksek Darülmuallemi ilk üç sınıfı darülfünundan farksızdır; okumak için bir senelik lise tahsilini görmesi gerektiğini ifade eder.

Son olarak yazar, orta darülmuallemi ve darülmuallemi staj senesiyle beraber üç yüksek Darülmuallemi dört sene olduğunu; orta Darülmuallemi ve Darülmuallemi için ilk tahsil devresinden itibaren 13 sene yeterli olacağını söyler (Şevket, 1924: 575-587).

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

7. 1. Sonuç

Muallimler Mecmuasına göre; Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet döneminde öğretmenlerin sorunlarını belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

7. 1. 1. Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Araştırmanın birinci alt problemi 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerin mesleğini icra ederken yaşadığı problemlerle ilgilidir. Bu bağlamda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerin mesleğini icra ederken ekonomik problemlerle karşılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.
2. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerin görev yaptığı okulların eğitim açısından yeterli olmadığı ve okul binalarının harabe durumda olduğu tespit edilmiştir.
3. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerin lojman sıkıntısı olduğu sonucuna varılmıştır.
4. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenler mesleğini icra ederken bağlı buldukları Muallim Cemiyetleri tarafından yeterince ilgi görmediği anlaşılmaktadır.
5. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerin Maarif Vekâleti tarafından ihmal edildiği sonucuna varılmıştır.
6. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerin toplum nazarında bir kısım tarafından yeterince saygı gösterilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin elde edilen sonuçların (Akyüz, 2012; Hâkimiyet-i Milliye, 1920; Hâkimiyet-i Milliye, 1921; Hamid, 1923)'ten elde edilen sonuçlarla benzerlik taşıdığı görülmektedir.

7. 1. 2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Araştırmanın ikinci alt problemi 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerin ekonomik anlamda yaşadığı problemlerin neler olduğuyla ilgilidir. Bu alt problemle ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerin en büyük ekonomik problemlerinin maaşlarının yetersizliği olduğu sonucuna varılmıştır.

2. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenler yaklaşık altı aylık maaşlarını alamadıkları tespit edilmiştir.
3. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenler ekonomik olarak zor durumda olduklarından geçimlerini sağlayabilmek için çeyizlerini ve aile yadigârı eşyalarını sattıkları tespit edilmiştir.
4. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenler öğretmenlik maaşının azlığından dolayı meslektan ayrılmaya başladıkları sonucuna ulaşılmıştır.
5. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenler tarafından ekonomik zorlukları aşmak için tasarruf sandıklarının kurulduğu tespit edilmiştir.
6. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenler yükselen fiyatlardan dolayı günlük asgari ihtiyaçlarını daha karşılayamayacak durumda oldukları sonucuna varılmıştır.
7. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerin ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayamayacak derecede ekonomik anlamda zor durumda oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
8. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerin birçoğu maaşlarını alamadıklarından dolayı okul binalarındaki sınıflarda kaldıkları tespit edilmiştir.

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin elde edilen sonuçların (Akyüz, 2012; Hamid, 1923; Hâkimiyet-i Milliye, 1920-1921; Muallimler Mecmuası, 1924; Şevket, 1922-1923; TBMMZC, 1920)'den elde edilen sonuçlarla benzerlik barındırmaktadır.

7. 1. 3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerin hukuki sorunlarının neler olduğuyla ilgilidir. Bu alt problemle ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerin çalışma saatlerinin fazla olduğu sonucuna varılmıştır.
2. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerde 20 yaşını doldurmuş ve 45 yaşını geçmemiş olması şartının arandığı tespit edilmiştir.
3. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenler geçici ve sabit muallim olarak ikiye ayrıldığı tespit edilmiştir.
4. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenlerin herhangi bir nedenden dolayı görevini yerine getirmedeği takdirde 7 türlü cezai yaptırıma maruz kaldığı tespit edilmiştir.
5. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında Darümuallim ve Darümuallimatlarda öğretmen olabilmek için öğretmen okullarından mezun olunması şartının arandığı ulaşılmıştır.

6. Türkiye'de, 1920-1927 yılları arasında öğretmenler Anadolu'ya göre İstanbul'da sayıca fazla olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin elde edilen sonuçların (Akyüz, 2012; Celal, 1924; Halid, 1923; Hamid, 1923-1924)'ten elde edilen sonuçlarla paralellik taşımaktadır.

7. 2. Öneriler

Bu bölümde, araştırmadan ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda öğretmenlere ve ilerde yapılabilecek araştırmalara yönelik şu önerilerde bulunulabilir.

7. 2. 1. 1. Öğretmenlere Yönelik Öneriler

1. Öğretmenler mesleğin geleceğini her şeyin üstünde tutulmalı, mesleği zedeleyecek faaliyetlerden uzak durulmalıdır.
2. Öğretmenler demokratik haklarını kullanmada özgür bırakılmalıdır.
3. Öğretmenler herhangi bir siyasi yapılanmanın içerisine girmemelidir.
4. Öğretmenler kişisel ve mesleki gelişim için öğretmen örgütleri içerisinde aktif rol almalıdır.
5. Öğretmenler problemlilerinin çözümü için öğretmen örgütleri içerisinde yer almalıdır.

7. 2. 1. 3. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet döneminde öğretmenlerin mesleki sorunlarıyla ilgili çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Konuya ilgi duyan arkadaşların bu konuyla ilgili çalışma yapmaları önerilmektedir.
2. Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet dönemindeki öğretmen sorunları incelenirken, bu dönemde öğretmenlerle ilgili yayınların incelenmesi faydalı olacaktır.
3. Elde edilen bilgiler dönemin koşulları göz önüne alınarak değerlendirilmelidir.

8. KAYNAKLAR

- Akyüz, Y. (1970). Türkiye'de ilk öğretmen kuruluşları hakkında orijinal bir belge ile unutulmuş bir kaynak, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(1), 109-119.
- Akyüz, Y. (2006). *Türkiye'de öğretmen yetiştirmenin 160. yılında darülmualimîn'in ilk yıllarına toplu ve yeni bir bakış*. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1335/15452.pdf> adresinden 24.11.2016 tarihinde erişilmiştir.
- Akyüz, Y. (2007). Doğuşunun yüzüncü yılında Türkiye'de öğretmen örgütlenmesinin ilk on yılına bakışlar (1908-1918), *OTAM*, 22, 1-50.
- Akyüz, Y. (2014). *Türk eğitim tarihi M.Ö 1000-M.S 2011* (26. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Akyüz, Y. (2012). *Türkiye'de öğretmenlerin toplumsal değişimdeki etkileri 1839-1950* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Altunya, N. (1998). *Türkiye'de öğretmen örgütlenmesi 1908-1998*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Atatürk Araştırma Merkezi, (2006). *Atatürk'ün söylev ve demeçleri I-III* (açıklamalı dizin ile), Divan yayıncılık. <http://atam.gov.tr/wp-content/uploads/S%C3%96YLEV-ORJ%C4%B0NAL.pdf> adresinden 12.11.2016 tarihinde erişilmiştir.
- Atuf, N. (1921). Muallimeler ve muallimler cemiyeti, Hâkimiyet-i Milliye, 1-4.
- Aydın, İ. (2016). *Mekatib-i iptidaiye muallimleri cemiyeti esas nizamnamesi*. <http://ismailaydin.com.tr/yazilar/yazi14.php> adresinden 14. 11. 2016 tarihinde erişilmiştir.
- Cerev, G. (2013). Geçmişten günümüze öğretmenlerin sendikal örgütlenme mücadelesi, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 203-216.
- Celal, S. (1924). Darülmualimin meselesi, Muallimler Mecmuası, 19, 450-461.
- Çapa, M. ve Çiçek, R. (2004). *Yirminci yüzyıl başlarında Trabzon'da yaşam*. Trabzon: Serander Yayınları.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş* (3. baskı). Trabzon: Celebler Matbaacılık.
- Dewey, J. (1939). Türkiye maarifi hakkında rapor. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Ergün, M. (1996). *İkinci meşrutiyet devrinde eğitim hareketleri 1908-1914*. <http://www.egitim.aku.edu.tr/mesrutiyet.pdf> adresinden 10.04.2015 tarihinde erişilmiştir.
- Filiz, T. (2005). Milli mücadele ve cumhuriyet döneminde öğretmen örgütlerinin eğitim sorununa bakışı (1920-1935). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Göldaş, İ. (1981). *Milli kurtuluş savaşında öğretmenler*. İstanbul: Öğretmen Dünyası Yayınları.
- Göldaş, İ. (1984). *İstanbul ilkokul öğretmenlerinin grevi (1920)*. İstanbul: Öğretmen Yayınları.
- Göldaş, İ. (1988). Öğretmen örgütçülüğünün öncülerinden Ethem Nejat, *Abece Dergisi*, 22, 5-8. http://www.egitimsen.org.tr/ekler/d687bc675649dfb5191_ee18def903f0_ek.pdf adresinden 11.4.2015 tarihinde erişilmiştir.
- Hamid, A. (1923). Mütedahil maaşlar hakkında, *Muallimler Mecmuası*, 5, 79-84.
- Hamid, A. (1923). Orta tedrisat muallimleri hakkında kanun projesi, *Muallimler Mecmuası*, 8, 163-168.
- Hamid, A. (1923). Orta tedrisat muallimleri hakkında kanun projesi, *Muallimler Mecmuası*, 9, 182-191.
- Hamid, A. (1924). Mütedahil maaşlar, *Muallimler Mecmuası*, 17-18, 419-420.
- Hamid, A. (1924). Orta tedrisat muallimleri hakkında kanun, *Muallimler Mecmuası*, 17-18, 423-428.
- Muallimler Cemiyeti. (1920). *Hâkimiyet-i Milliye*, 2-3.
- Muallimlere biraz refah. (1920). *Hâkimiyet-i Milliye*, 4.
- Muallimler ve muallimler cemiyeti, (1921). *Hâkimiyet-i Milliye*, 1-4
- Muallim maaşları. (1921). *Hâkimiyet-i Milliye*, 2.
- Muallim maaşları. (1921). *Hâkimiyet-i Milliye*, 1-2.
- Muallim maaşları. (1922). *Hâkimiyet-i Milliye*, 2.
- Halid, M. (1923). İbtidai muallimlerinin iki derdi, *Muallimler Mecmuası*, 15, 333-335.
- Hanioğlu, M. Ş. (1993). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam ansiklopedisi (C. 7)*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Hatemi, H. (1983). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi (C. 1)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaynak, S. (2015). *Türkiye'de öğretmen örgütlenmesi*. http://www.egitimsen.org.tr/ekler/b0a5f846c4c6cc6_ek.pdf adresinden 13.05.2015 tarihinde erişilmiştir.
- Keskin, B. (2014) Türkiye'de 1961-1971 dönemi öğretmen örgütlenmeleri, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Kılınç, A. (2007). Çanakkale muallimler birliği dergisinde eğitim ve öğretimle ilgili görüş ve düşünceler, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, 87-1001.
- Kurnaz, Ş. ve Kurnaz C. (2009). *Selanik vilayeti birinci muallimler kongresi (1911)*. <http://www.gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf/2009.5.55.pdf> adresinden 10.4.2015 tarihinde erişilmiştir.
- Memduh, İ. (1921). İki cemiyet birleşebilir mi? *Yeni Nesil*, 21, 1.

- Memduh, İ. (1921). İptidai muallimi ve maarif nezareti, *Yeni Nesil*, 16, 1.
- Türkiye muallimler birliği. (1925). *Muallimler Birliği*, 2, 80.
- Muallimler mecmuası. (1926). *Muallimler Birliği*, 12, 533.
- Türkiye muallime ve muallim dernekleri. (1927). *Muallimler Birliği*, 22, 980-983.
- 2 Şubat 1339 tarihinde muallimler kongresinde okunan rapor. (1922). *Muallimler Mecmuası*, 6, 96-102.
- Maksadımız. (1922). *Muallimler Mecmuası*, 1, 1.
- Orta tedrisat muallimleri hakkındaki kanun projesi. (1923). *Muallimler Mecmuası*, 8, 163-168
- Muallim Ordusu. (1923). *Muallimler Mecmuası*, 5, 77-78
- İstanbul muallimler cemiyeti iktisat sandığı nizamnamesi. (1924). *Muallimler Mecmuası*, 20, 555-561.
- İlk mektep muallimlerinin maaşları. (1924). *Muallimler Mecmuası*, 25, 984-995.
- İlk mektep muallimlerinin maaşları. (1924). *Muallimler mecmuası*. 26, 1073-1075.
- Mecmuamızın olgunlaşması. (1924). *Muallimler Mecmuası*, 17-18, 349.
- Muallimler cemiyeti iktisat sandığı. (1924). *Muallimler Mecmuası*, 22, 669-670.
- Muallimler Mecmuası. (1925). *Muallimler Mecmuası*, 33, 1496
- İlk mektep muallimlerinin maaşları. (1925). *Muallimler Mecmuası*, 27-28, 1220-1232
- Mecmuamızın tekâmülü. (1925). *Muallimler Mecmuası*, 32, 1429-1431.
- İstanbul muallimler birliği yarasası. (1926). *Muallimler Mecmuası*, 45, 1901-1905.
- Orhan, A. (2001). *Cumhuriyet dönemi öğretmen örgütlenmesi ve hukuki dayanakları 1923-1980*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Öztürk, C. (1993). Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (C. 8). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- URL-1. [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts &arama=kelime &guid=TDK.GTS.553f9881a73cb4.50389671](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.553f9881a73cb4.50389671) Öğretmen adresinden 25.4. 2015 tarihinde erişilmiştir.
- Uygun, S. (2009). Öğretmen örgütlenmesinin 100. yılında öğretmen örgütleri ve Çanakkale muallimler birliği. *Çağdaş Eğitim*, 363, 18-25.
- Pustu, Y. (2014). Türkiye'de muallim cemiyetleri 1908-1928. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Sanal, M. (1999). Toplumsal değişim süreci içerisinde öğretmenler ve öğretmen rollerindeki değişimler. *Mada Eğitim Yönetimi*, 17, 53-64.
- Sanal, M. (2009). Osmanlı İmparatorluğu'nda kız öğretmen okulunun (dârülmuallimât), kuruluşu, okutulan dersler ve kapatılışı (1870–1924). *OTAM*, 26, 221-244.

- Şahin, M. (1996). Türkiye'de öğretmen yetiştirme uygulamalarında yabancı uzmanların yeri 1923-1960. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Şevket, S. (1922). Muallimler cemiyeti kongresi, *Muallimler Mecmuası*, 4, 20-22
- Şevket, S. (1922). Maişet derdi, *Muallimler Mecmuası*, 3, 47-48.
- Şevket, S. (1923). Muallimler cemiyeti kongresi, *Muallimler Mecmuası*, 5, 65-69.
- Şevket, S. (1923). Muallimler cemiyeti kongresi, *Muallimler Mecmuası*, 11, 227.
- Şevket, S. (1923). Muallim maaşları, *Muallimler Mecmuası*, 5, 88.
- Şevket, S. (1923). Muallim maaşları, *Muallimler Mecmuası*, 12, 244-246.
- Şevket, S. (1923). Darülmualimat, *Muallimler Mecmuası*, 8, 151-159.
- Şevket, S. (1923). İlk ve orta darülmualimat, *Muallimler Mecmuası*, 10, 204-207.
- Şevket, S. (1924). Orta darülmualimat ve darülmualimin, *Muallimler Mecmuası*, 20, 575-587.
- Şevket, S. (1925). Muallimler cemiyeti kongresi, *Muallimler Mecmuası*, 31, 1424-1428.
- Tanrıoğen, A. (Ed.). (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Anı Yayınları.
- Taşer, S. (2010). Tanzimat'tan cumhuriyet'e modernleşme sürecinde öğretmen yetiştiren kurumlarda eğitim yönetimi ve denetimi. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1920). https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=342&sayfa_no_son=346&sayfa_no=342&v_meclis=1&v_donem=1&_yasama_yili=&v_cilt=2&v_birlesim=036.pdf 22.11.2016 tarihinde erişilmiştir.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1920). <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c006/tbmm01006108.pdf> adresinden 22.11.2016 tarihinde erişilmiştir.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1920). <http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c002/tbmm01002038.pdf> adresinden 25. 9.2015 tarihinde erişilmiştir.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1922). <http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c022/tbmm01022084.pdf> adresinden 25. 09.2015 tarihinde erişilmiştir.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1922). <http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c022/tbmm01022085.pdf> adresinden 25. 9.2015 tarihinde erişilmiştir.
- Toprak, Z. (1983). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi (C. 1)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tunaya, T. Z. (1998). *Türkiye'de siyasal partiler II. meşrutiyet dönemi 1908-1918*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yağmurlu, A. (2004). Örgüt kuramları ve iletişim. *Amme İdaresi Dergisi*, 37(4), 31-55.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

9. EKLER

Ek 1. Muallimler Cemiyeti Kongresi

1 kanun-i evvel cuma günü darulmuallimin konferans salonunda öğleden sonra toplandı. Mevcud azanın azınlığı ictimanın tehirini istedi. Ekseriyet devamı reyinde bulundu. İdare heyetinin raporunu dinledik. Hülâsa şu idi:

Muallimler hal ve atilerinden emin olmalıdırlar., keyfi azl ve tahvillerin vukunu men edecek bir nizamnamenin hükümetçe kabul edilmesi lazımdır. Cemiyet bu ihtiyacı evvelden beri his ediyor. Sabık heyet-i idare, eski maarif nezaretine muallimlerin hakkını korumak için esbab-ı mucible bir madde nizamiye teklif etmişti. Biz neticelendirmeye çalıştık. Mülga İstanbul hükümeti arzumuzu isafa muvaffak olamadı.

İdare heyeti, bûs bütün yeni bir devreye girildiğine kanaatdir. Tarihin muhakkak dönüm noktalarından birinde başlıyoruz. Muallimleri büyük vazifeler bekliyor. İstikbaldeki hayat ve maarif istikameti hakkında konuşmaya muhtacız. Fa'aliyetimizin programını mümkünse daha müspet esaslara tayin etmek istiyoruz. Heyet-i umumiye'yi bu sebepten toplantıya çağırdık.

Her sene tedrisiye ibtidalarında yeni kadro tanzimi vesilesiyle bir kısım muallimler mağduriyete uğruyordu. Bu sene on bir sınıf üzerine mertebe yeni sultani programı tatbik edilecekti, mecburi mezuniyet kararname'si ciddi endişelere sebep olmuştu. Tahriri ve şifahi müracaatlar da bulduk. Başlangıçta bazı muallimlerin mecburi mezuniyete sevki düşünülüydü. İsrarımızın haklı esaslara istinad etmesiyle mağduriyetin önüne geçildi. Sultanilerin ibtidai kısmında çalışan arkadaşların birçoğu fazla dersten kurtuldu. Kadroların tebliğinden sonra haksızlığa uğrayanların idare heyetinin haber vermemesi lüzumu ta'mim edilmişti. Şikâyetler dermeyen olunmadı. Biz bu meselede vazifemizi yaptığımız kanaatle muhtehirze bilahare bir kaç münferit şikâyetler dinledik. Haklı görünenlerin işi takip edildi. Mümkün olan çareleri bulmaya çalıştık. Bazı kimseler mağduriyetten kurtuldu.

Muallimlerin bir kısmı kimsesizdir, aylıklar çıkamıyor: nezaretten müsade almışlardır. Mekteplerin ihtiyacı haricinde kalan boş odalarda oturuyorlar. Umumi imtihanları müteakip başka yer bulmaları hakkında emir verildi. Müracatta bulduk. Teshilata ve müsadeye tekrar mazhar oldu.

Heyet-i idare, vazifelerini daha müessir bir suredden ifa etmek üzere "muallimler mecmuasının neşr olunmasına yardım etmeyi çok ehemmiyetli gördü. Bütün arakadaşların maddi, manevi yardımıyla tekâmül edeceğine, yakın bir atide mesleğin şerefiyle mütenasib bir tarzda yayılmasının çaresi bulunacağına kanaatimiz vardır. İdare heyeti bu sene bidayetinde hemen tatbiki başlanan müfredat programlarını basmadan evvel tetkik etmeye fırsat bulamadı, cemiyetimiz, senelik kongresini akd ediyorken son

Ek 1'in devamı

formalar makineye verilmişti. Biz te'hirini teklif ettik, mülga nezaret muvaffak görmedi. Program encümenlerinde çalışmaya başladık; tetkikatımızı "Muallimler Mecmuası"nda izah ve münakaşa edeceğiz.

Son günlerde maarif vekâletinin ilk ve orta tedrisat programlarına aid bu projesinde haberdar olduk; ilmi bir encümen teşkilini heyet-i muhteremeye teklif ediyoruz.

Teavün sandığı tesisindedir. Senelik kongreden salahiyet almıştık; emin, tehlikesiz bir şekil bulmak emelindeyiz; intibah ettiğimiz komisyon, projesini hazırladı. Nüshalarını teksir ederek azaya dağıttık; icab ederse bazı ihtisas ve tecrübe sahibi zevatında reyini alacağız.

Hocalar yarın ki nesli milli mefkûrenin tatlı ve kudretli heyecanlarıyla yetiştirmek istiyor; son kahramanlığın destanı, tarihimize altın bir devre açtı; Anadolu'nun mukaddes topraklarına mütehasşiriz. Aramızda ziyaret iştiyakının tatmini arzusu defeatle konuşuldu; azamızın çoğu iştirak için maddi imkân bulamayacaktı; derslere devam ediyordu; terbiye ve talim vazifelerinin vekâletle ifası kabul değildi. Ordu büyük hizmetinin haklı mükabilini bekliyor! Mektepleri boş bırakmaya razı olamadık. Şimdilik tebrikatımız arz ve tebliği ile eknaf ettik. Hasretlerimizin ta'dilini imtihanlardan sonraki serbest aylara bırakıyoruz; mübarek şehitlerimizin mezarı başında ruhlarına Fatiha okuyarak mahzun ve boynu bükük kalan yavrularının, kardeşlerinin, bizden en dikkatli bir şefaata göreceğine aid ahdimizi tekrar edeceğiz.

Memleketin bu yeni devresinde de cemiyet azasının her kese numune olacak bu kudretli vazifelerini ifaye çalışmaları isteği tekrar ve matbuatımızın muallimler hakkında heran tecelli eden müzaheretine arz şükran ederiz.

Muhtelif esaslara dair uzun münakaşalardan sonra fevkalade kongre azası, heyet-i idareye itimadını izhar etti; maarif vekâletinin ilk ve orta tedrisat programlarını tetkik etmek üzere ilmi encümen teşkili hakkındaki teklifi müttefikten kabule ve icrasına salahiyet verdi. Muallimlerin akdar edilmeye hakkı ve liyakati vardı. Altı aylık ve temenni olundu.

Mecmuamızın, her fırsatta anlatmak isteyecektir: memleketin maarifi yalnız resmi teşebbüslerle kurtarılamaz; bizzat hocaların menfeati cemaat hayatındaki tesanüde bağlıdır; bütün muhterem azamıza vatana hizmette büyük mufakkiyetler dileriz.

Ek 2. Muallimler Cemiyeti Kongresi

Muallimler cemiyeti 29 kanuni evvel 1922 tarihinde bu sene zarfında ikinci bir fevkalade kongre daha akd etti. İstanbul'da yapılacak yeni maarif teşkilatı için bilhassa hocaları dinlemek çok faydalı olacaktı. Bu sebeple içtimai iki yüz elliden fazla aza geldi. Muhtelif mes'ele hakkında konuşmaya fırsat buldular. Gösterdikleri alaka takdire layıktır. Cemaat halinde yaşamaya müstaid hayırlı bir intibaha delalet eder.

Katib umumi Ali Haydar beyin celseyi küşadından sonra divan-ı riyaset azası intihab edildi. Tarih muallimlerinden Zeki Bey riyasete geçti. Bedri, Kenan ve Ömer Kemal Beyler katib oldular. Coğrafya muallimi Ahmed Hamid Bey azanın içtimai davetine dair sebepleri söyledi; idare heyetinin çabasına, fikirlerine zekâ ve idare kudretinden feyz alan mütevazın ve hakiki seciyeli bir adam liyakatiyle tercüman oldu; konuşmanın sureti muallimler cemiyetinin tarihinde kıymetli bir vesika gibi saklanacaktır; mütalaalarını Türkçe muallimi Bedri Kemal beyin tuttuğu zabıtnameden hülasa ediyoruz:

On gündür maarif muhitimiz de bir endişe var; yardımcılığın kaldırılması, muallimlerden taşraya gitmek isteyenlere ait bir liste ihzarı düşünülüyor; maarif vekili İstanbul mekteplerinin kadrosunu pek mahmul bulmuş: hakim olan fikre göre Anadolu da malum yol mevcududur. Muvazene husuli için tedbir almayı icab eder. Sene ortasında hemen düşünülecek tatbik kabiliyetini elinde bulunduran çareyi bilmiyoruz: yalnız İstanbul vilayeti maarif müdiriyetinde kadroların tanzimi için bir komisyon toplandı; işitildi: azası arasında görebildiğimiz zevata sorduk: vazifelerinin esası hakkında ketum davrandılar. Sukutları endişelerimizi artırdı. İkiden biri ya bize anlatacak bir şey yoktu yahut tasavvurlarının açıkça müdafaası kabul değildi. Birinci şekli uzak buluyor: Çünkü iş çıkarmak üzere toplanıyorlar oturumlar kesintisiz devam ediyor, ikinci ihtimal daha kuvvetlidir. Memleketin maarifi hakkında karar verilecek. Biz reyimizi izhar etmekten mahrum kalacağız. Vatanımız mühim bir inkılap geçiriyor. Halkçılığa doğru yürüyoruz. İrfan işleri için milli vazife namına söz söylemek mecbur vaziyetteyiz. Muallimler, memleketin aydın bir zümresidir. Halkçılığı en iyi anlayanlarla mesavi derecede idrak etmelerine hiç mani yoktur. Bilhassa kendi sahalarında hâkim olacak zihniyetin ilmi ve aleni münakaşaya musaid bulunması lazımdır. Şimdi böyle yapılmıyor o halde muallimler ve onların makul mülâhazalarını ismaa etmekten vazgeçmezler memleketin hayrı düşünülüyorken münfeil ve bi taraf kalmayı ahlak prensiplerine muvaffak görmeyiz. İlim ve mektep teşkilatı sırasında ancak müdafaası güç saklanır. Gizli kararların ortaya çıkmasını tehlikeli ad ederiz. Komisyona giren arkadaşlarımızdan tekrar izahat istedik. Bizi müsterih ve temin etmeye muvaffak bulanlar oldu. Buna müteşekkiriz. Fakat idare heyeti zaten faaliyete icap eden teşebbüslere girişmişti. Maksudını meşru' ve vasıtayla elde etmeye çalışacaktı.

Ek 2'nin devamı

Bize hakikatte hiç sual sormayanlar, kıymet verdiğimiz efkârı gayet açık bir lisanla izaha kendiliğimizden karar verdik. Memlekette ve arkadaşlarımız karşı ancak bu suretle vazifelerimizi ifaye imkân bulacaktık. Sarsılmaz bir kanaatle mücehhez olarak söylüyoruz: isti'cal etmek icra mahalli zamanı kâfi derecede ilmi esaslarla düşünülmeden teşkilata başlamak terbiye ve irfan hayatımızın en fena rahneler açabilir. İdare azasından bir heyet bu kanaatle maarif müdürü saffet bey efendiye müracaat etti ve hemen kabul gördü. Alınan izahat mühimdi aramızda her şeyden evvel bütün muallimlerin iştirak edeceğinden emin olduğumuz bazı esaslar kararlaştırıldı. Bunları Adnan Bey efendiye takdim ettik. maruzatlarımızı makul ve mutedil buldular. Esaslarımız hükümet-i merkeziyeye telgrafla bildirildi, karşınıza olarak çıkıyoruz: mütalaalarımız maarifin hayrına matufdı. Müdafaası ve esmai hakka mükaranetları nispetin de mümkün olmak tabi idi.

Biz vaktinde ve muvaffak bir şekilde çalıştığımız vaziyet bu suretle tenevvür etti. Şimdi nihayet 16 Mart 332 ye kadar iktisap edilmiş olan hukukun mahfuziyeti hakkında bütün dairelere şamil olmak üzere mevzu bir konudan bahis ediliyor. Bu tarihten sonra mesleğe giren zevatı açıkta bırakıyorlar. İdare heyeti ilmi ve ahlaki evsaf aramak taraftarıdır. 16 Mart 236 senesinden sonra vefat etmiş veya başka bir hizmete girmiş kimselerin yerine yeni mektepken çıkmış zeki haluk ve milli iman ile kıymetli muallimler geçmiş bulunabilir. İstiğnamızı ilanı muvaffak değildir; bunlar içinde başka bir de vazife kabulüne hazır kimseler biliyoruz; haklarını tanımak maarifin menfaati icabıdır. Bizce memleketin her zerresi mukaddestir; muallimler mutlaka İstanbul'da çalışmak niyetinde olamaz. Fakat ihtiyaç düşünülmeden, kış ortasında aile ile beraber gitmeye imkân yokken, binlerce kilometre uzak mesafeleri kat'a mecbur edilsek heder oluruz, burada işler geri kalır; gittiğimiz yere hayrımız dokunmaz, illet zarar görür.

Meşru vesaitle kazanılmış hakkı muhafaza etmek lazımdır; her muallim üzerine medet hizmetinden sonra maddi kudretini kayıp etmeye başlar; malumatı ve tecrübesi, tahmil edilen vazifenin tüzüğünde kemiyetçe lehine kayıt olunur; kıdemi, vukufa, az derse mukabil nispeten dolgun sanılan maaşa hak kazandırmalıdır. Mütedahil aylıkların tasviyesi de esas itibariyle kabul edilmeyi icap eder. Biz yanlış bir zihniyetle daha mücadele mecburiyeti duyuyoruz: İstanbul'un en tehlikeli günlerinde vazifemizin kutsiyetine layık heyecanlı bir ceditle çalıştık. Mesele yalnız maaş liyakatimizi kabul değildir, memleketin iyiliğine aid iş yapmadığımız söylendi. Bu ithama tahammülümüz yoktur. Düşman tahkiratı arasında istikbalin ümit ve iman nurun en ziyade İstanbul mektepleri yaktı. Bu noktada mühim bir haysiyet ciheti vardır. Milli hizmeti göremediğimize aid söylenen sözler, izzeti nefsimize çok ağır gelir. Bu hassasiyetteki asiliğe hürmet etmek lazımdır. Haysiyeti yaralanan muallim, yarınki nesli yatıştırılmaz. Maksudımızı vuzuh ile anlatmaya

Ek 2'nin devamı

mecburuz: Mesail-i mali, bütçe tevazüni hükümetin bileceği iştir. Memlekette büyük bir inkılap oldu; asker henüz hududu bekliyor. Bize vatan için tahammül teklif edilir. Hürmetle inkıyad-ı milli vazife biliriz. Yalnız sükûn içinde maliye hesaplarına bakılsın: çokları muhtelif suretlerle maaşları almıştır. Fakir muallim rüchan sayılan memur sınıfından değildir; ev kirası ödüyordu. Vergiye mahsube aylığından istifade edemezdi. Ağır fedakârlığa katlanmıştı; hükümet, faziletin galebesi namına bu türlü temiz karakterli kimselerin hakkını kendi aramalıdır. Taşraya gidecek arkadaşlar çok düşünüyor: İstanbul'dan borçlarını bırakarak ayrılmaya razı olamazlar.; mütedahil maaşların it'ası haysiyetlerini kurtarmağa yarayacaktır, hükümetin adilane bir tedbir ittihaz etmesine sıra gelmiştir.

İdare heyeti açıkta kalacak muallimlerin Anadolu'ya sevkini muallim buhranı için kati bir çare add etmiyor; buna ilmi ve usule muvafık, devamlı bit tedbir ittihazı (alma) elzemdir. Muallimlerin çoğu atilerini emin görmüyor, mesleklerini bırakmak istiyorlar: cehalete karşı milletçe azami kuvvetle mücadele mecburuz. İlk hamlede muallim ihtiyacını temine hadim (hizmetçi) ancak bir çare hatıra gelebilir: hocalığın atisini emin göstermek. Mevcut muallimleri toplu buldukları yerden alıp muhtelif kasabalara dağıtmak teşebbüs, maarife hizmet eden zekâları adedçe azaltabilir, bizce muallim yetiştirecek merkezlerin takviyesine çare bulmalıdır; hele hak muktesebe kesinlikle riayet olunmak icab eder, yirmi senelik hoca ile yeni mektepten çıkmış, esasen refahını cemiyetçe temin ve dava etmeye çalıştığımız bir genç arasında hukuken nasıl fark olmaz? Hangi meslekte bu tür eşitliği adilane saymaya eğilim vardır?

İdare heyeti, mütalaalarının doğru olduğuna inanıyor; merkezi hükümet bir kaç arkadaşın gönderilmesi lüzumuna kani'dir. Umumi azanın itimadına nail olmak da esaslarımızı müdafaa etmek için kendimizde büyük bir kuvvet ve serbesti his edeceğiz. Heyet-i i'zamı bütçe ile alakalıdır: sarfiyat icrasına salahiyet vermenizi istiyoruz; bu hususta arkadaşlarımızın mütalaasını dinleyeceğimiz tabidir.

Kongre azası Hamid Beyin mazbut ve müdellel izahatı hararetili bir alaka ile tasvip etti. Siracüddin, Rıza izzet, Hüsnü Hamid, Ziya Alaeddin, ethem Ruhi Beyler gibi muhterem bazı azanın irade nutk etmesini ve haklarında Ali Ekrem, Talha, Tarık, Hıfzı beylerin söz söylediği kısa mevzular üzerinde müdavele fikirlerini müteakip makam riyaseti verilen üç takriri okudu; idare heyetinin reye kanmasına talep olduğu şekil, ufak bir tadil ile kabul edildi:

1. Hükümet zaile zamanında olduğu gibi her sene dersiyeye nihayetinde kadro tertibi usuli inkisar emniyeti ve teşviki mucib için bertaraf edilmelidir.
2. Teşkilat ve kadrolarda İstanbul'un hususiyeti nazar-ı itibare alınmalıdır.

Ek 2'nin devamı

3. Derslerin tevzi' ihtisasa göre olmalıdır.
4. Muallimlerin hukuk müktesebası baki kalmalıdır.
5. Muallimlerin maişat mütedahilesinin tanınması yalnız bir hak değil aynı zamanda bir haysiyet meselesidir.
6. Muallimlerin suret-i tayini ve azl ve tahvili velhasıl atisi mucib itmian bir kanun ile taht temine alınmadıkça maarif buhranının bertaraf edilmesine imkan yoktur.
7. Heyeti idare bu esasların müdafaası için icabına göre neşriyat icrasına, Ankara'ya bir heyet izamına ve bu münasebetle fevkalade bir bütçe tertibi ile sarfiyat gerekli bulunmağa yetkilidir.
8. Mukarrerat geçmişinin heyeti umumiye namına hükümeti milliyemizin makamat lazımesine tebliğ etmeye heyet-i idare memurdur.

Maksad maarifi buhrandan kurtarmaktı. Cemiyet en kuvvetli kanaat vicdaniye ile hükümete müzaher olmak emelini taşıyor. Küçük bir su' tefehhüm ihtimaline karşı açık bir lisanla izahat verecektir. Arzularımızın hepsi, memleketin irfanı uğrunda şerefli yaşamaya inhisar eder; bütün düşüncemiz, hocalığın mesleki a'id vazifesi ve hakkı ile mahduddur.

Ek 3. Muallimler Cemiyeti kongresi

Muallimler cemiyeti idare heyeti 7 Temmuz 1923 tarihli cumartesi günü kongre huzuruna çıktı. Nisab in'ikad 217 gösterilmişti; müzakereyi açmak zamanı gelince salonda 190 aza bulundu; nizamname de sarahat vardı; resmi celse tehir etti.

Arkadaşlar dağılmak istemediler; kısa bir münakaşayı müteakip hususi müzakereye karar verildi. 10 Temmuzdan 10 Ağustos'a kadar bir ay Ankara'da içtima etmek üzere davet olunan heyet-i ilmiyenin iştigal edeceği yirmi altı maddelik müzakere mevzuları hakkında konuşuldu; azadan biri azillik mazbut nizamate rabt olunması lüzumundan bahis etti; madde tayin etmek ihtiyaç görmüyordu; muallimler mecmuasının sekizinci dokuzuncu nüshalarındaki orta tedrisat muallimlerine dair hazırlanan kanun projesinin biran evvel çıkarılmamasını istedi.

Kazım Nami Bey söz aldı; fikirlerini bilhassa hariçte heyecanla karşıladılar. Hususi bir içtima, facia ile neticelendi; bu sebepten maksadı izah edilmek lazımdı. Evvel söylediklerinin ruhunu gayb etmeyerek bir hülasa yapmak icap eder;

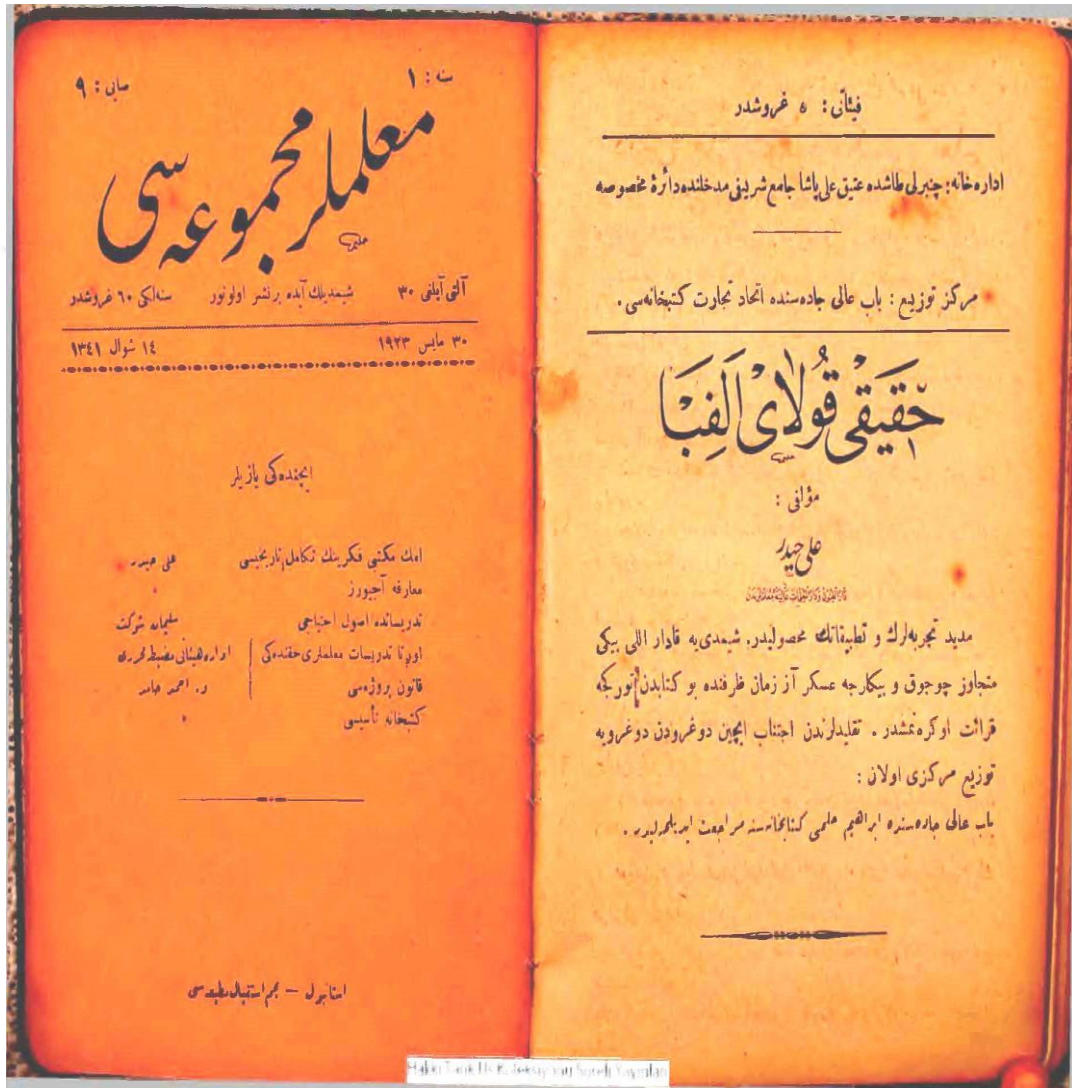
1. Heyet-i ilmiye, Ankara'ya gidiyor; vekâletin kararı verilmiştir; onların kabulünü teklif ve icbar edecekler; sizi dinleyen bulunmayacak, muallimler sarsılmaz bir tenasüd cephesi teşkil edebilsin; o zaman fikirlerinize kıymet verilmeye başlanır.
2. İki buçuk sene orta tedrisat müdürlüğünde bulundum; Anadolu'daki muallimlerin yüzde yetmiş beşini sicilleriyle tanırım. İstilaya uğramayan yerlerde on altı sultani vardı, hocaların pek azı terbiye ve talime liyakati haizdi.
3. Terfi; usulü dairesinde muayyen (belirli) kaidelerle yapılmıyor; iltimas bulan isteği yere geçer, koy hocasını müdür umumi olmuş görebilirsiniz.
4. Anadolu'da İstanbul'a karşı husumet vardır, liyakatsizliğini bilip yerinden korkan bazı kesimler size hasım olmuştur. Hakiki mevkilerine iadeleri ihtimalini düşünüyor. Bu, cahillik ilme karşı düşmanlığıdır. Zahiri bir sebep de göz önündedir: zaferden evvel Anadolu'ya geçmediniz.
5. Ben orta tedrisat müdürü iken bir kongre olmuştu; düşündüğümüz şeyleri impose etmiştik; belki sözde böyle bir teklife maruz kalırsınız. Fikren ve irade kudretiyle müsellağ olarak kıydık; ilme, fazla, tecrübeye müstenid kanaatlerimiz bulunsun; ahfada karşı hak kazanın yarın desinler ki muallimler, memleketin münevver bir kitlesi vazifesini yapmış, mütalaalarını serbestçe söylemişti. Esasen terfimize dair ne dinleteceksiniz? Sizi en mühim işiniz ilmi, hakikati müdafaa olmalıdır. Kazım Nazmi Bey on temmuzdan evvel idadide hocamızdı; mektep de zaten vatanın, ilim ve şiir sevgisi vardı; rübap-ı şikesteyi bir kitap-ı mukaddes sınıfa girince Tevfik Fikret beyin matbu eserinde olmayan şiirlerini okuyordu; dersinden samimi

Ek 3'ün devamı

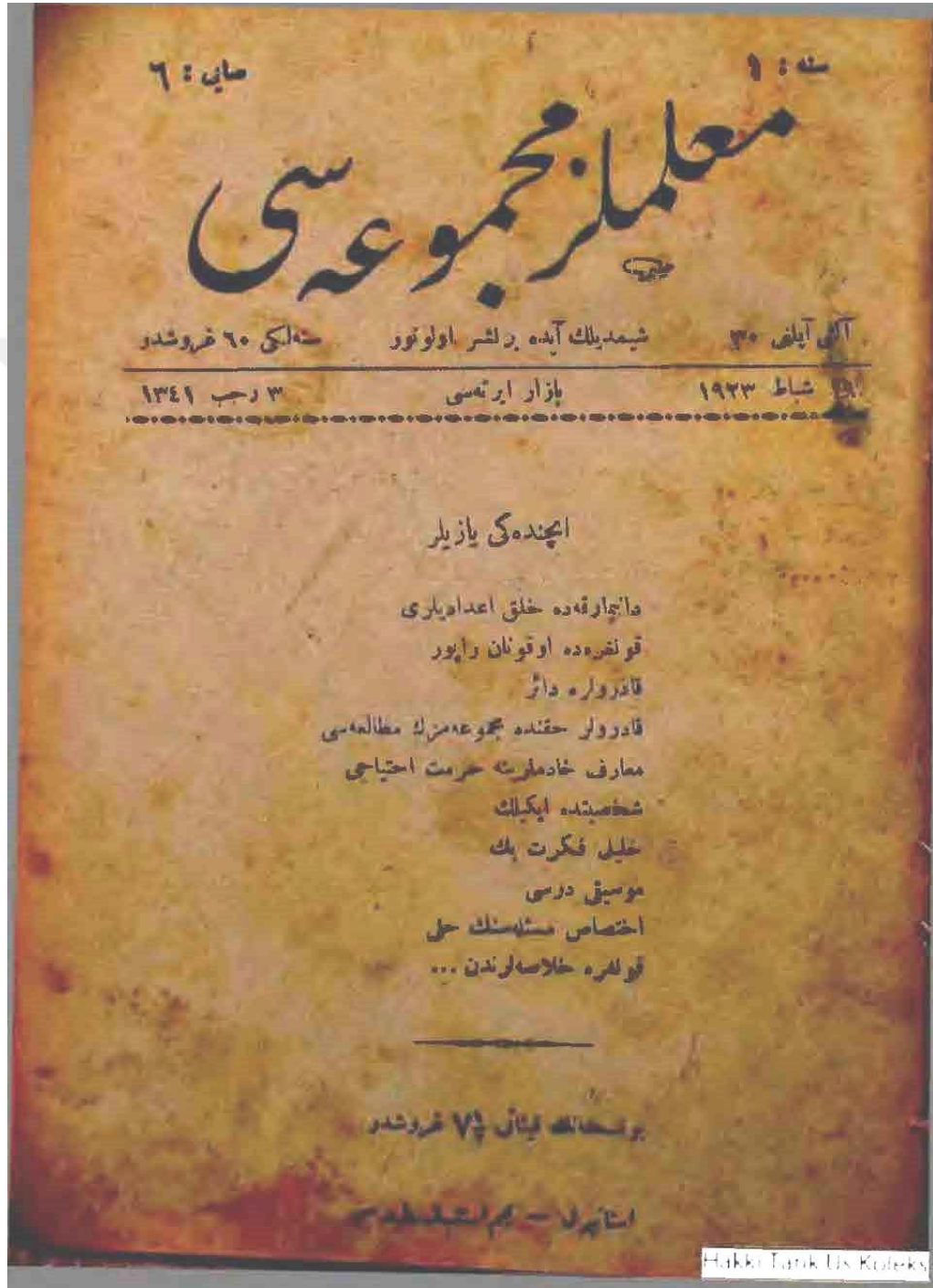
heyecanlarla ayrılırdı; sıralarımızda millet ve insanlık aşkıyla ra'shelenin bir tek ruh bulunurdu.

Kazım Nazmi beyle barb-i umumi seneleri içinde mercan sultanisinde aynı kişiler de beraber çalıştık, kalbi her vakit vatanın iyiliğine hasretle çarpardı; şimdi hususi bir celsede söylenen sözleri için bozguncu diyorlar. Amil bir hakim, bu sıfatları; ancak millete karşı yapılan cinayetin tahkiki takdirinden ve azami ihtiyatla verilebilir, Ankara'daki muallim ilmiye kat'iyyen tahkimle iş görmüyor; Anadolu da iyi muallimde çoktur. Bu sebeple Kazım Nazmi Bey içtihadını (çalışma)kendi müdafaa etsin; yalnız birlikten çıkarmak, azline hemen karar vermek insanın şahsi ve milli haysiyeti için pek mühim şeylerdir; gösterilen teheyyüçleri söylenen sözle mütenasip bulmuyorum; hele bozguncu gibi çok ağır bir kelime kullanarak Kazım Nazmi beyin vatandaşlık esnafına düşman kesilmek anladığım manada hakka tecavüz sayılır.

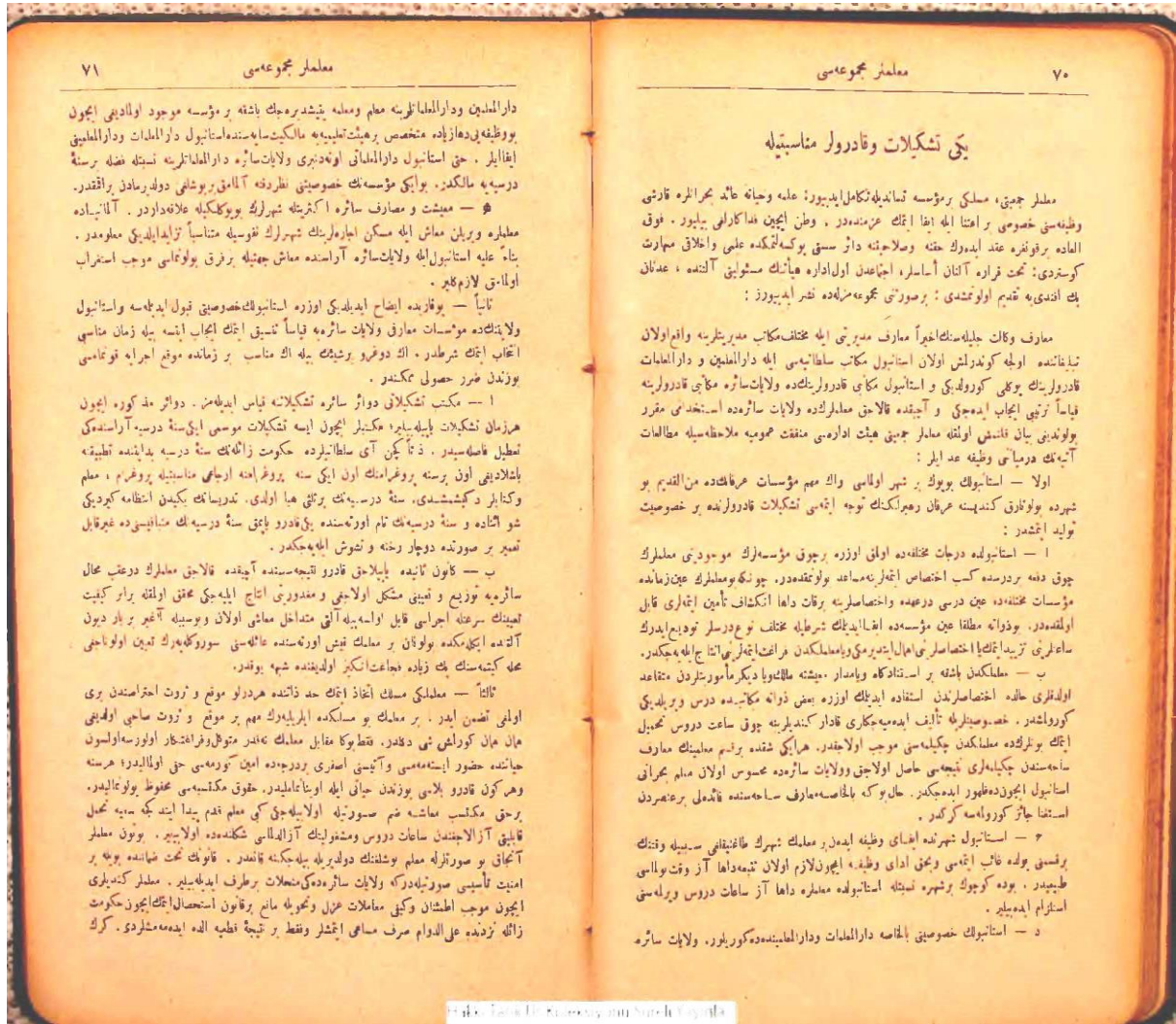
Ek 4. Muallimler Mecmuasından Örnekler

Ek 4'ün devamı

Ek 4'ün devamı

بني تشکيلات وقادرومل مناسبيله

معلم چيئي، مسلکي رهنموسه نساندله تکامل ايديبور، علمه وحاجته عالم بھرا لھر قارئي وظيفه سي خصوصي بر اعنا ايله ايفائتک عزمنده در، وطن ايجين ندا کارلای بيلور . فوق العاده بر قوتلر عتد ايدونک مخته وصلاجته داثر سني بوکته ننگه علمي و اخلاقي مهارت کوسردي: تحت فرازه آتانا اساسلر، اجتهاد اولداره هياتک مسولين آلتنه، عدنان يک انديه بقديم اولومشدي: بر صورتی مجموعه مزله نذر ايديبور :

معارف وقت جليله سنک اخيراً معارف مديرتي ايله مختلف مکتاپ مديريتله وان اولان نيانغانده اولجه کوندرلش اولان استانبول مکتاپ سلطانيس ايله دارالمعلمين و دارالمعلميات قادرومل يک بوکل کوروکلبي و استانبول مکتاپي قادرومل يکده ولايت سائر مکتاپي قادرومل يک قيساً ترتيب ايجاب ايديمي و آچيقده قلاچق مديريتکده ولايت سائرده استخدي مقرر بولوندي بيا نانش اولته مدتلر چيئي هيت ادارهي منفعت حوميه ملاحظه سيله مطالعات آيه تک درمياي وظيفه عد ايلر :

اولا - استانبول بويوک بر نهر اولماي واک مهم موسسات عرفانکده من القديم بو شهرده بولونارک کينده نهران رهبر لکنک توجه ايتيمي تشکيلات قادرومل يکده بر خصوصيت توليد ايتشدر :

ا - استانبولده درجات مختلفه اولان اوزره بوجوق مؤسسه لک موجودي مديريتک چوق دفعه بردرسده کسب اختصاص ايتلر يک مساعد بولمقده در، چونک بو مديريتک عين زمانده مؤسسات مختلفه عين درسي درسيه و اختصاصلر يک وقت داها انکشاف تامين ايتلر يک قابل اولمقده در. بو زمانه مطفا عين مؤسسه اه ايتلر يک شرطيه مختلف نوع درسلر تودوع ايديرک ساعتلر يک زيدي ايتلر يک اختصاصلر يک مال ايتلر يک و ايله مملکتک فراغت ايتلر يک ايتا ج ايله بچکلدر.

ب - مملکتک باشقه بر استادگاه و امداد ميشته ملاک و ايله ديگر ما مورتلر دن متقاعد اولمق لري حالده اختصاصلر دن استفاده ايديرک اوزره بيض ذواته مکتبه درسي و بر يلدري کورواشدر . خصوصيتلر يک تاييف ايديمي بچکلر يک قادر کيندلر يک چوق ساعت دروس تحصيل ايتک بولمقده مملکتک چيکله سي موجب اولاجندر، هرايک شتده بر نام مملکتک معارف ساجه سندي چيکله لري نتيجه سي حاصل اولاجق و ولايت سائرده محسوس اولان نام بجراني استانبول ايجونده ظهور ايدمچکلدر . حال بوکه بلخاصه معارف ساجه سنده قائملي بر عزمدرن استغنا جاتر کوروايه کرگدر .

ج - استانبول شهرده ايفاي وظيفه ايدم بر مملکت شهرک طاقينقي سويله و نتک بر نفسی بولده غالب ايتيمي ديقق اداي وظيفه ايجون لازم اولان تيمه داها آز وقت بولماسي طيبيدر . بوده کوچوک بر نهره نسبتله استانبولده مملزه داها آز ساعات دروس ورله سي استغرام ايدم بيلر .

د - استانبولک خصوصيتي بلخاصه دارالمعلميات و دارالمعلمينده کور بولور، ولايت سائر

دارالمعلمين و دارالمعلميات يک معلم و معلمه يکشدر بر يک باشقه بر مؤسسه موجود اولاديني ايجون بو وظيفه يکده ازلده متخصص ره هيت تعليميه به مالکيت سايه سنده استانبول دارالمعلميات و دارالمعلمين ايتا بيلر . حق استانبول دارالمعلمياتي اولته ديري ولايت سائر دارالمعلمياتيه نسبتله فضل رسنه درسيه به مالکدر . بوايک مؤسسه تک خصوصيتي نظردفه آلامق بر روشني دوک بر نماز بر ايقندر .

ه - ميشت و مصارف سائر اکثريتله شهر لک بويوک بکيله علاقه داردر . آلمان ياده معلملر ورلين معاش ايله مسکن اماره لک شهر لک قوتيله متناسباً زيادي ايديمي معلومدر . بيا ايله استانبول ايله ولايت سائر آرا سنده معاش جهتيله بفرق بولوماسي موجب استغراب اولاجق لازم گلر .

ثانياً - بولمقده ايضاح ايدم بيلر اوزره استانبولک خصوصيتي قبول ايدم بيله و استانبول ولايتکده موسسات معارف ولايت سائر به قيساً سبق ايتک ايجاب ايتمه بيله زمان مناسب ايتخا ايتک شرطدر . اک دوشرو بر يکيله بيله اک مناسب بر زمانده موقع اجراه قوتلماي بوزندن ضرر حصولي بچکلدر .

ا - مکتاپ تشکيلات دوائر سائر تشکيلات قيس ايدم بيلر . دوائر مذکور ايجون هر زمان تشکيلات بيله ساير؛ بچکلر ايجون ايسه تشکيلات موسسي ايتي سنه درسيه آرا سنده ک تطويل فاصه سيدر . ذالکين اي سلطان يکرده حکومت زواله تک سنه درسيه بيا ينده تطبيقه باشلا ديني اون بر سيه پروگرامک اول ايتي سنه پروگرامه ارجاهي مناسبيله پروگرام ، معلم و کتابلر دکيششدر . سنه درسيه يک بر يکق ها اولدي . تدريسک کيندن انظامه کيردي شوا شده سنه درسيه تک نام اوزره سنده بي قادرو بلقي سنه درسيه تک متباين سي ده غير قابل تعبير بر صورتده دوچار ريخته و نشوش ايله بچکلدر .

ب - کانون تايمده بايلاق قادرو نتيجه سنده آچيقده قلاچق مملکتک در عتب حال سائر به توزيع و تبين مشکل اولاجي و مديروني ايتاج ايله جي محقق اولته برار کينت ايتيدک سرعته اجرائي قابل اوسيله ايتي متماثل معاني اولان بوسيله آخير بر بار ديون آلتنده ايتکلر بکلده بولون بر مملکت تيش اورنه سنده عالیه سي سوورکلر بکلر تبين اولواجي حله کينده سنک يک زياده جماعت اکبر اولينده شيه بولدر.

ثالثاً - مملکتک مسک اتخا ايتک حد تايمده هر دلو موقع و ثروت احترامتدن بر اولان اضمين ايدر . بر مملکت بو مسکله ايرلي بکلر مهم بر موقع و ثروت صاحب اولديني مال مال کورلعي ني دکادر، فقط بوکا مقابل مملکت کيندر متول و فراغتار اولورسه اولسون حياتنده حضور ايشه مسمي و آيتيني اصغري بردر جده امين تورمه سي حق اولالدير؛ هرسته و هر کون قادرو بلماي بوزندن حياي ايله اويتا غايليدر، حقوق مکتبسي محفوظ بولوايليدر، بر حق مکتب معاشه ضم صورتيله اولايه جي کي معلم قديم پيدا ايتدکيه سيه تحمل قابليق آزالاجندن ساعات دروس ومثوليتک آزالدماي کلکنده اولايير . بونون معلملر آتخاچق بو صورتلرله معلم بوشلنک دولر يله بيله بکلته قائمدر . قونک تحت شانده بويه بر امنيت تاسيسي صورتيله درک ولايت سائرده کينتملات بر طرف ايدم بيلر . معلملر کيند بيلر ايجون موجب اطشان و کين ممانلات عمل و بويه مانع بر قانون استحضال ايتک ايجون حکومت زالته زنده علي الدوام صرف مساحي ايتشدر فقط بر نتيجه قطعه اله ايدمه شلردو . کرک

10. ÖZ GEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

1988 yılında Bayburt'ta dünyaya geldi. İlk ve orta öğretimini Bayburt'ta, lise eğitimini Ankara'da tamamladı. 2008 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Tarih bölümüne kayıt yaptırdı. 2012 yılında lisans eğitimini tamamladıktan sonra 2013 yılında yüksek lisans eğitimine başladı. 2015-2016 Eğitim Öğretim yılında Litvanya'da Erasmus kapsamında University of Educational Sciences'da 5 ay süre ile eğitim alan Durmuşoğlu, 2016 Aralık ayı ile yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır.

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Adres: Taşocağı Köyü, Bayburt

E-Posta: zerkurban@hotmail.com